

Monitor lage inkomens Rotterdam

Een analyse van de doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid

**Een onderzoek naar het gebruik van inkomensondersteunende
voorzieningen door Rotterdamse huishoudens met een laag inkomen**

**De participatie van kinderen in Rotterdamse huishoudens met een
laag inkomen**

Frans Moors
Ivo Libregts
m.m.v. Paul de Graaf (COS)

© 2010 Sociale Zaken en Werkgelegenheid [SoZaWe],
Sociaal-wetenschappelijke Afdeling, Rotterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever

Inhoudsopgave

0 Managementsamenvatting	5
Inleiding	15
Deel 1 De doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid	17
1.1 Inleiding	19
1.2 Omvang van de doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid	20
1.3 Bron van inkomsten	23
1.4 Gezinstype	27
1.5 Geslacht	30
1.6 Kinderen	32
1.7 Leeftijd	35
1.8 Herkomst	39
1.8 Buurt en deelgemeente	40
Deel 2 Het gebruik van inkomensondersteunende voorzieningen	47
2.1 Inleiding	49
2.2 De collectieve zorgverzekering	49
2.3 Langdurigheidstoeslag	50
2.4 Toeslag 65+	51
2.5 Toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten	52
2.6 Toeslag voor kinderen van 4 tot en met 17 jaar	52
2.7 Bijzondere bijstand	53
Deel 3 Nulmeting: de maatschappelijke participatie van Rotterdamse kinderen in huishoudens met een minimuminkomen	57
3.1 Inleiding	59
3.2 Deelname aan activiteiten	62
3.2.1 Zwemmen en zwemles	62
3.2.2 Vrij zwemmen	63
3.2.3 Kosten en financiële ondersteuning	64
3.2.4 Sporten en sportverenigingen	64
3.2.5 Kosten en financiële ondersteuning	65
3.2.6 Deelname aan sportactiviteiten door buurt- of wijkcentrum of de gemeente	66
3.2.7 Sporten op straat	66
3.2.8 Doen de kinderen voldoende aan sport?	66
3.3 Culturele activiteiten	67
3.3.1 Kosten en financiële ondersteuning	68
3.3.2 Lidmaatschap van kerk- of moskeevereniging	68
3.4 Buitenschoolse opvang (BSO)	69
3.4.1 Activiteiten op de BSO	69
3.5 Buitenschoolse activiteiten	70
3.5.1 Activiteiten in clubverband, op de BSO en na lestijd op school: een totaaloverzicht	70
3.5.2 Activiteiten buiten georganiseerd verband	72
3.6 Computers, internetgebruik en multimedia	73
3.7 Gebruik van inkomensondersteunende voorzieningen voor kinderen	75
3.7.1 Toelage voor kinderen van SoZaWe	75
3.7.2 Stichting Leergeld	76
3.7.3 Jeugdsportfonds	77
3.7.4 Rotterdampas	78
3.7.5 Jeugdvakantiepaspoort	79
3.7.6 Participatie van kinderen in het algemeen	80
3.7.7 Slotbeschouwing	84
3.7.8 Mate van maatschappelijke participatie	86
3.7.9 Financiële ondersteuning voor de participatie van kinderen	90
BIJLAGEN	93

0 Managementsamenvatting

Deze eerste Monitor Lage Inkomens Rotterdam bestaat uit drie delen:

- Een analyse van *de doelgroep van het armoedebeleid*. Hierin wordt aandacht besteed aan het aantal minimahuishoudens, de achtergrondkenmerken, de verdeling van de huishoudens over de deelgemeenten, het aantal langdurige minima, en de in- en uitstroom van minima;
- Een analyse van het *gebruik van de voorzieningen in het kader van het gemeentelijk armoedebeleid*. Het gaat om het gebruik van de collectieve zorgverzekering, de langdurigheidstoeslag, de toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten, de toeslag 65+, de toeslag voor kinderen, kwijtschelding van gemeentelijke- en waterschapsheffingen, de bijzondere bijstand en de Rotterdampas;
- Een nulmeting naar de *maatschappelijke participatie van kinderen* in huishoudens die deel uitmaken van de doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid.

In deze managementsamenvatting worden de belangrijkste bevindingen van deze drie delen op een rij gezet.

Deel 1: de doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid

In de doelgroepanalyse wordt onder meer aandacht besteed aan het aantal minimahuishoudens, de achtergrondkenmerken, de verdeling van de huishoudens over de deelgemeente, het aandeel langdurige minima en de in- en uitstroom van minima. De analyse is gebaseerd op gegevens van het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Deze cijfers hebben het nadeel dat ze relatief laat worden vrijgegeven, omdat ze zijn gebaseerd op belastinggegevens. Dat betekent dat de analyse in dit rapport is gebaseerd op cijfers van ultimo 2006. De vergelijking met voorgaande jaren laat echter zien dat de ontwikkeling in omvang en profiel van de doelgroep zich zeer geleidelijk voltrekken. De CBS-cijfers worden bovendien al geruime tijd op dezelfde wijze in alle Nederlandse gemeenten op dezelfde jaarlijks verzameld, waardoor er betrouwbare vergelijkingen met andere steden en door de tijd heen kunnen worden gemaakt.

De omvang van de doelgroep

De doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid bestaat uit de groep huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon. Ultimo 2006 werd de omvang van de doelgroep vastgesteld op ruim 64.000 huishoudens. Dat is een kwart van alle Rotterdamse huishoudens. De helft hiervan heeft een inkomen tot maximaal 101% van het WML, 13% van het totaal aantal huishoudens. In de periode 2002-2006 steeg het percentage huishoudens met een minimuminkomen met bijna 1 procentpunt van 23,9% naar 24,8%. Op basis van de door het CBS gehanteerde definitie leefden er in Rotterdam in 2006 ruim 42.000 huishoudens beneden de armoedegrens (16% van alle huishoudens). Dit percentage ligt iets lager dan in Amsterdam, maar hoger dan de andere gemeenten van de G4. De omvang van de doelgroep blijkt in de periode 2002-2006 nauwelijks te zijn veranderd. Wel is de trend waar te nemen dat in die periode het aandeel werkenden en ouderen toeneemt, terwijl het aandeel uitkeringsgerechtigden afneemt. Ondanks de gelijkblijvende omvang is er dus wel sprake van dynamiek binnen de doelgroep.

Bron van inkomsten

Iets minder dan de helft van de doelgroep voor het armoedebeleid heeft een WWB-uitkering, ruim 30% is gepensioneerd, rond een vijfde heeft betaald werk en de overigen bezitten een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering. Van alle werknemers in Rotterdam heeft 6% een inkomen dat niet hoger is dan 120% van het WML, waardoor ze tot de 'werkende armen' behoren. Bij de zelfstandigen heeft ruim 15% een inkomen onder deze grens.

Gezinsvorm en kinderen

Binnen de doelgroep zien we een sterke vertegenwoordiging van alleenstaanden (meer dan de helft) en van eenoudergezinnen. Alleenstaande ouders, in de meeste gevallen vrouwen, hebben de grootste kans om tot de laagste inkomens te kunnen worden gerekend: bijna de helft van hen maakt deel uit van de doelgroep van het lokale armoedebeleid. Verder zijn veel van de vrouwen met een laag inkomen 65 jaar of ouder. Van alle huishoudens met kinderen in de doelgroep is het gezinshoofd in meer dan tweederde van de gevallen eerste generatie allochtoon. In de huishoudens met een laag inkomen wonen rond de 38.500 thuiswonende kinderen, een kwart van alle thuiswonende kinderen. Hiervan groeit de helft op in een eenoudergezin.

Leeftijd

Bijna de helft van de hoofden van huishoudens met een inkomen tot 120% van het WML is 55 jaar of ouder en een derde is 65+ en veelal autochtoon. De doelgroep tot 35 jaar bestaat voor het grootste deel uit tweede generatie allochtonen. Er is een oververtegenwoordiging van eerste generatie allochtonen in de leeftijdsklassen van 35 tot 55 jaar.

Herkomst

De groep inkomens tot 120% WML bestaat voor meer dan de helft uit allochtonen, terwijl de groep inkomens daarboven voor een meerderheid uit autochtonen bestaat. Van de huishoudens met een eerste generatie allochtoon als gezinshoofd heeft bijna 40% een laag inkomen, tegen rond de 20% van de tweede generatie allochtonen en autochtonen. Driekwart van alle thuiswonende kinderen in de doelgroep behoort tot een gezin waarvan het hoofd niet in Nederland is geboren en bij nog eens 7% is het hoofd tweede generatie allochtoon.

Deelgemeente en buurt

In de deelgemeenten Feijenoord, Delfshaven en Charlois wonen veruit de meeste huishoudens met een laag inkomen, evenals in Prins-Alexander, Kralingen-Crooswijk, Noord en IJsselmonde. De lage inkomens blijken met name geconcentreerd in Feijenoord, Delfshaven, Charlois en Kralingen-Crooswijk. In de buurten Afrikaanderwijk, Tussendijken, Feijenoord en Schiedmond behoort 40% of meer van de huishoudens tot de doelgroep van het armoedebeleid.

Deel 2: het gebruik van voorzieningen in het kader van het Rotterdamse armoedebeleid

De meting van het gebruik richtte zich op de volgende voorzieningen:

- collectieve zorgverzekering;
- langdurigheidstoeslag;
- toeslag chronisch zieken en gehandicapten;
- toeslag 65+;
- toeslag voor kinderen;
- kwijschelding gemeentelijke en waterschapsheffingen;
- bijzondere bijstand;
- Rotterdampas.

Het totaaloverzicht van inkomensondersteunende voorzieningen geeft inzicht van aantallen gebruikers, verstrekte bedragen en het gemiddelde bedrag per gebruiker op jaarbasis in 2008. Het gebruik van bijzondere bijstand en toeslagen is gemeten op het niveau van de individuele gebruiker, de kwijtscheldingsgegevens op huishoudensniveau.

Op het gebied van bijzondere bijstand en toeslagen wordt onder meer geconstateerd dat de toeslag 65+ de meeste gebruikers heeft en de toeslag chronisch zieken en gehandicapten de minste. Verder zien we dat het meeste geld en het hoogste gemiddelde bedrag per gebruiker/huishouden wordt verstrekt voor individuele bijzondere bijstand en het minste voor de toeslag chronisch zieken en gehandicapten. De meeste kwijtscheldingen zijn voor de afvalstoffenheffing. Deze regeling kent ook het hoogste aantal verstrekte bedragen. Het gemiddeld bedrag per huishouden/gebruiker is echter het hoogst bij de kwijtschelding van waterschapslasten Hollandse Delta.

De collectieve zorgverzekering kent in Rotterdam ruim 52.000 gebruikers in rond de 30.000 huishoudens, die een gemiddeld bedrag van 88 euro per gebruiker op jaarbasis krijgen vergoed. Meer dan 60.000 Rotterdammers met een minimuminkomen hadden in 2008 de stadspas in bezit. Het gaat hierbij voor tweederde om volwassenen en voor een derde om kinderen.

In de onderstaande tabel staat een totaaloverzicht van het gebruik van de verschillende voorzieningen in het kader van het armoedebeleid.

Tabel 0.1 Aantal individuele gebruikers/gebruikende huishoudens, totaal verstrekte bedragen en gemiddeld verstrekt bedrag per klant of huishouden op jaarbasis in 2008

	Aantal gebruikers	Gemiddeld bedrag per gebruiker/ huishouden (euro)
<i>Bijzondere bijstand en toeslagen ¹⁾</i>		
Langdurigheidstoeslag	12.980	587
Toeslag 65+	17.160	478
Toeslag chronisch zieken en gehandicapten	7.428	183
Toeslag voor kinderen 4 t/m 17 jaar	9.552	476
Individuele Bijzondere Bijstand	15.885	1.062
Collectieve zorgverzekering ¹⁾	52.628	88
Rotterdampas ¹⁾	61.530	
<i>Kwijtscheldingen ²⁾</i>		
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	39.357	248
Kwijtschelding waterschapslasten	29.343	207
<i>Waarvan:</i>		
Kwijtschelding waterschapslasten HH van Schieland	15.083	150
Kwijtschelding waterschapslasten HH van Delfland	3.054	203
Kwijtschelding waterschapslasten HH Hollandse Delta	11.206	269

- 1) Het gebruik van bijzondere bijstand, toeslagen en collectieve zorgverzekering is gemeten op het niveau van individuele gebruikers. Dat betekent dat verschillende gebruikers deel kunnen uitmaken van één huishouden.
- 2) Het gebruik van kwijtscheldingen en de collectieve zorgverzekering is gemeten op het niveau van huishoudens; gemeentelijke- en waterschapsbelastingen worden geheven op huishoudensniveau. Het gemiddeld bedrag per gebruiker is alleen op huishoudensniveau te berekenen, omdat niet onderscheiden kan worden aan welk lid van het huishouden de verstrekking ten goede kwam.

Deel 3: de maatschappelijke participatie van kinderen in huishoudens met een laag inkomen

Met de ondertekening van het convenant 'Kinderen doe mee' in 2008 heeft Rotterdam zich gecommitteerd aan de doelstelling om het aandeel kinderen dat in de stad participeert in de periode 2007-2010 te doen toenemen. Hiervoor kreeg de gemeente extra middelen verstrekt. Deelnemende gemeenten hebben eveneens toegezegd dat de resultaten van de extra inzet zullen worden gemonitord. Dat wil zeggen dat via onderzoek zal moeten worden vastgesteld of de extra middelen inderdaad hebben geleid tot een hogere participatie van kinderen in de leeftijd van 5 tot 18 jaar.

Het derde deel van de Monitor Lage Inkomens is de nulmeting ten bate van deze monitor over het jaar 2008. Bij de opzet van het onderzoek is aansluiting gezocht bij de landelijke onderzoek naar participatie van kinderen, waarvan de nulmeting in mei 2009 is verschenen bij het SCP.¹ Evenals in die nulmeting luiden de centrale vragen van deze nulmeting voor Rotterdam:

- Wat is het aantal kinderen in Rotterdam en wat is het aantal kinderen in huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon?
- Wat is het aantal kinderen in Rotterdam dat niet maatschappelijk participeert, onderverdeeld in de inkomens boven en onder 120% van het wettelijk minimumloon?
- Wat is het aantal kinderen dat niet participeert om financiële redenen. Wat zijn andere redenen voor niet-participatie?

Voor de definitie van het begrip 'maatschappelijke participatie' hebben we, ook met het oog op de vergelijkbaarheid met landelijke gegevens, aansluiting gezocht bij het landelijk onderzoek van het SCP. Voor dat onderzoek werden de volgende criteria voor het begrip gedefinieerd:

- het gaat om georganiseerde en gangbare activiteiten voor kinderen (buiten schooltijd) die met een zekere frequentie en regelmaat worden verricht;
- het gaat om participatie waaraan financiële lasten zijn verbonden;
- het gaat om activiteiten waarvan wordt verondersteld dat zij een sociaalintegratieve of ontplooiingsfunctie hebben.

¹

G. Jehoel-Gijsbers, *Kunnen alle kinderen meedoen? Onderzoek naar de maatschappelijke participatie van arme kinderen. Nulmeting.* SCP/Den Haag 2009

Beantwoording van de centrale vragen

- 1 Wat is het aantal kinderen in Rotterdam en wat is het aantal kinderen in huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon?

In Rotterdam woonden in 2006 afgerond 154.500 kinderen. Een kwart hiervan, namelijk ruim 38.500 kinderen woont in een huishouden met een inkomen tot 120% WML.

	<120%	>=120%	Alle huishoudens
Totaal aantal kinderen	38.542	116.032	154.574
Gemiddeld aantal kinderen per hh	1,9	1,7	1,8
Verdeling kinderen (%)	25%	75%	100%

- 2 Wat is het aantal kinderen in Rotterdam dat niet maatschappelijk participeert, onderverdeeld in de inkomens boven en onder 120% van het wettelijk minimumloon?²

Rotterdam				Nederland	
<120%				<120%	>=120%
Percentage dat niet deelneemt aan:	BO	VO	Alle kinderen	Alle kinderen	Alle kinderen
Activiteiten uit blok A	35%	58%	47%	37%	18%
Activiteiten uit blok A+B	23%	49%	36%	34%	17%
Activiteiten uit blok A+B+C	19%	38%	29%	30%	15%
Aantal kinderen dat niet deelneemt aan:					
Activiteiten uit blok A ¹⁾			18.000	149.000	527.000
Activiteiten uit blok A+B ¹⁾			14.000	137.000	487.000
Activiteiten uit blok A+B+C ¹⁾			11.000	124.000	432.000

¹⁾ Blok A: Kind zit op sport (inclusief zwemles), scouting of Jong Nederland, culturele activiteiten of hobbyclubs e.d.

Blok B: Kind neemt minimaal één keer per week deel aan sportactiviteiten georganiseerd door wijk- of buurthuis of gemeente of aan extra activiteiten op de buitenschoolse opvang (BSO) of aan buitenschoolse activiteiten

Blok C: Kind neemt minimaal één keer per week deel aan jeugdactiviteiten van kerk of moskee.

² De vergelijking met de groep huishoudens met een bovenminimaal inkomen is niet gemaakt met de groep bovenminimale huishoudens in Rotterdam, maar in Nederland. De vergelijking moet als indicatief worden beschouwd, aangezien het landelijke percentage naar alle waarschijnlijkheid niet het lokale Rotterdamse percentage representeert.

Voor alle drie de blokken geldt dat er een groot verschil is in participatie van kinderen in het basisonderwijs (BO) en in het voortgezet onderwijs (VO). Bijna de helft van de kinderen op het VO neemt deel aan geen enkele activiteit in blok A en B, tegen nog geen kwart van de kinderen op het BO. Uit het onderzoek wordt duidelijk dat kinderen op het VO een ander 'participatierepertoire' hebben, waarin georganiseerde activiteiten een minder grote rol vervullen dan bij kinderen op het basisonderwijs. Kinderen op het voortgezet onderwijs nemen meer deel aan ongeorganiseerde activiteiten als skaten en crossen, maar vooral besteden zij veel meer tijd op het internet. De bestede tijd achter de computer treedt vooral in de plaats van ongeorganiseerde activiteiten buitenshuis, maar heeft geen invloed op de deelname aan (sport-)clubs.

Er is tevens een groot verschil in de mate van participatie tussen kinderen van ouders van buitenlandse herkomst en van ouders van Nederlandse origine. Met name in blok A (georganiseerde activiteiten in clubverband) is het verschil groot. Bijna 60% van de kinderen van allochtone ouders neemt aan geen enkele activiteit deel in blok A, tegen rond de 40% van de kinderen van autochtone ouders. Worden de activiteiten in blok B er aan toegevoegd, wordt dit verschil al kleiner. Dit komt vooral doordat allochtone ouders even vaak gebruik maken van de BSO als autochtone ouders; de BSO wordt in Rotterdam over het algemeen ook veel meer gebruikt dan in het landelijk onderzoek. Blijkbaar speelt in de stedelijke context de buitenschoolse opvang een belangrijker rol in de participatie en integratie van kinderen. Als tenslotte blok C bij de analyse wordt betrokken, is het verschil in de mate van participatie tussen kinderen van autochtone en allochtone ouders volledig verdwenen. Dit komt vooral doordat kinderen van allochtone ouders relatief veel deelnemen aan activiteiten in religieus verband.

3 Wat is het aantal kinderen dat niet participeert om financiële redenen. Wat zijn andere redenen voor niet-participatie?

	Rotterdam	Nederland	
	<120%	<120%	>=120%
<i>Geen deelname aan een vrijetijdsactiviteit vanwege financiële redenen</i>			
In procent van kinderen die nergens aan deelnemen (blok A+B)	57%	48%	25%
In procenten van alle kinderen	49%	29%	10%
Aantal kinderen dat om financiële redenen nergens aan deelneemt (blok A+B *)	**)	65.800	51.500
Aantal kinderen dat om financiële redenen aan minstens één activiteit uit blok A+B niet deelneemt *)	22.000	124.000	122.000

*) Blok A: Kind zit op sport (inclusief zwemles), scouting of Jong Nederland, culturele activiteiten of hobbyclubs en dergelijke

*) Blok B: Kind neemt minimaal één keer per week deel aan sportactiviteiten georganiseerd door wijk- of buurthuis of gemeente of aan extra activiteiten op de buitenschoolse opvang (BSO) of aan buitenschoolse activiteiten

**) Het aandeel kinderen in Rotterdam dat volgens deze definitie nergens aan deelneemt is bijzonder laag (0,2%), voornamelijk omdat het aandeel kinderen dat vanwege financiële redenen niet deelneemt aan activiteiten in de BSO relatief laag is. Een extrapolatie naar aantallen is daarom niet zinvol.

In Rotterdam is het aandeel kinderen in huishoudens met een laag inkomen dat om financiële redenen niet participeert volgens de definities in blok A en B bijna tien procentpunt hoger dan landelijk (57 om 48%). Landelijk gezien ligt dit percentage bij huishoudens met een bovenminimaal inkomen op 25%. Het betekent dat in Rotterdam bij bijna de helft van alle kinderen in een huishouden met een minimuminkomen (49%) financiële redenen een rol spelen in niet-deelname aan bepaalde activiteiten. Landelijk ligt dat aandeel bij de minimahuishoudens iets beneden de 30%. Bij de huishoudens met een bovenminimaal inkomen ligt het percentage landelijk op 10%.

Inleiding

In de periode 1992-2006 voerde de sociaalwetenschappelijke afdeling van SoZaWe Rotterdam iedere twee jaar een budgetonderzoek uit onder een representatieve groep huishoudens met een minimuminkomen. Het onderzoek, 'Rond of Rood?' getiteld, ontwikkelde zich in de loop der jaren tot een instrument waarmee de financiële gevolgen van het lokale armoedebeleid in kaart werden gebracht. Daarmee is tegelijkertijd de beperking van het onderzoek aangegeven: het was vooral gericht op de financiële kant van het armoedevraagstuk, terwijl armoede in het (beleids-)wetenschappelijk en maatschappelijk discours de afgelopen jaren steeds meer wordt benaderd als sociale uitsluiting of achterstand op diverse gebieden, waarvan inkomensachterstand er maar één is. Mede daarom is in overleg met de opdrachtgever SoZaWe besloten het onderzoek naar het gemeentelijk armoedebeleid onder de loep te nemen, om zo te komen tot periodiek onderzoek dat meer aanknopingspunten biedt voor het entameren en bijsturen van beleid.

Als leidraad voor deze nieuw vorm te geven 'armoedemonitor' voor Rotterdam is de Armoedemonitor van Amsterdam genomen, en de monitoren die SWA in samenwerking met het COS heeft samengesteld voor de gemeenten Delft en Westland.³ Deze bieden op de eerste plaats jaarlijks of tweejaarlijks een actuele analyse van de doelgroep van het armoedebeleid, en de wijzigingen daarin in vergelijking met voorgaande jaren. Daarnaast geeft de monitor een overzicht van het gebruik van de diverse regelingen in het kader van het lokale armoedebeleid en de ontwikkeling hierin. In overleg met de opdrachtgever is besloten om bij de doelgroepanalyse in de nieuw te ontwikkelen armoedemonitor uit te gaan van CBS-cijfers. Hoewel deze het nadeel hebben dat ze minder recent zijn (de meest actuele cijfers op dit moment gaan over 2006), hebben ze het voordeel dat ze al enkele tientallen jaren volgens dezelfde methode worden verzameld, en dat ze in nationaal en internationaal onderzoek worden gezien als de standaard inkomensgegevens van Nederland. Dit betekent niet alleen dat de cijfers optimaal vergelijkbaar zijn door de tijd heen, maar dat er ook betrouwbare vergelijkingen kunnen worden gemaakt met andere Nederlandse gemeenten en, indien gewenst, met andere grote steden in Europa. Daarnaast verandert de doelgroep van jaar tot jaar niet veel in omvang.

³

Zie Gemeente Amsterdam/Dienst Werk en Inkomen, *Amsterdamse armoedemonitor* (2008), SWA/COS, *Monitor Lage Inkomens Delft* (2008) en SWA/COS, *Monitor Lage Inkomens Westland* (2007)

In deze monitor is er bewust voor gekozen om, evenals in de andere door SWA en COS gepubliceerde monitoren, niet te spreken van een 'armoedemonitor', zoals dat bijvoorbeeld in Amsterdam gebeurt. Het begrip armoede kent veel definities, en heeft met veel meer aspecten te maken dan de hoogte van het inkomen alleen. Ook de mate van maatschappelijke participatie, opleidingsniveau, gezondheid en zelfredzaamheid zijn factoren die te maken hebben met armoede.⁴ De Monitor Lage Inkomens Rotterdam richt zich uitsluitend op de personen of huishoudens die volgens de gemeentelijke beleidsdefinitie tot de doelgroep van het lokale armoedebeleid behoren, omdat ze een inkomen hebben dat niet hoger is dan 120% van het wettelijk minimumloon.

De 'Monitor Lage Inkomens Rotterdam'

De Monitor Lage Inkomens Rotterdam bestaat uit drie delen, en wordt als volgt gerapporteerd:

- In deel 1 staat een *analyse van de doelgroep van het armoedebeleid*. Hierin zal aandacht zijn voor het aantal minimahuishoudens, de achtergrondkenmerken, de verdeling van de huishoudens over de deelgemeenten, het aantal langdurige minima, en de in- en uitstroom van minima;
- In deel 2 wordt het *gebruik van de voorzieningen in het kader van het gemeentelijk armoedebeleid* geanalyseerd. Het gaat om het gebruik van de collectieve zorgverzekering, de langdurigheidstoeslag, de toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten, de toeslag 65+, de toeslag voor kinderen, kwijtschelding van gemeentelijke- en waterschapsheffingen, de bijzondere bijstand en de Rotterdampas;
- In deel 3 staat de nulmeting naar de *effectiviteit van de regelingen die er op zijn gericht de participatie van kinderen in de samenleving te vergroten*.

⁴

Zoals SCP en CBS ook in de *Armoedemonitor 2005* stellen, is armoede meten méér dan het lokaliseren van de groepen met de laagste inkomens of de geringste consumptiemogelijkheden, of het aanwijzen van degenen die in andere opzichten relatief gedepriveerd zijn. Daarbij wordt gewezen op een kernachtige definitie van Mack en Lansley, die armoede beschouwen als 'an enforced lack of socially perceived necessities' (een gedwongen gebrek aan sociaal gebruikelijke noodzakelijkheden): armoede houdt in dat mensen niet voldoende in hun (sociaal-maatschappelijk gezien) onontbeerlijke behoeften kunnen voorzien. Essentieel hierin zijn de begrippen 'onontbeerlijk', 'tekort', 'maatschappelijk gezien', en 'gedwongen'. Deze benadering maakt het begrip echter nog niet gemakkelijker meetbaar. Zie: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS): *Armoedemonitor 2005*, Den Haag, november 2005: blz. 199-200.

Deel 1

De doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid

1.1 Inleiding

De doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid -huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon (WML)-, wordt beschreven op basis van de meest recente CBS-cijfers, die stammen uit 2006. Deze worden vergeleken met de jaarlijkse cijfers vanaf 2002, zodat de ontwikkelingen binnen de doelgroep over een periode van vijf jaar in beeld worden gebracht. De cijfers zijn op verzoek van SWA bij het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) verzameld en bewerkt door het Rotterdamse Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS), en vervolgens ten behoeve van de rapportage bewerkt door de SWA. Bij de cijfers van het CBS moet worden opgemerkt dat het om aantallen *particuliere huishoudens* met het hele jaar inkomen, exclusief studentenhuishoudens gaat. Huishoudens van mensen in tehuizen en inrichtingen, huishoudens met een onvolledig jaarinkomen en huishoudens van studenten met slechts studiefinanciering als inkomen zijn dus buiten beschouwing gebleven. Daarnaast dient er op te worden gewezen dat de inkomens in deze monitor inkomens over het totale jaar zijn. Dat betekent dat als op *enig peilmoment* het aantal huishoudens met een minimuminkomen zou worden gemeten, dit aantal hoger zou zijn door de toevoeging van huishoudens die gedurende het jaar op het minimum terechtkwamen, juist een hoger inkomen zijn gaan verdienen of die om andere redenen maar tijdelijk op het minimum waren geraakt.

De kenmerken van de groep huishoudens met een minimuminkomen worden voor ieder onderwerp vergeleken met die van de groep huishoudens met een inkomen boven 120% WML. Daarmee krijgen de specifieke kenmerken van de minimahuishoudens wat meer perspectief. In de navolgende paragrafen komen de volgende onderwerpen aan de orde:

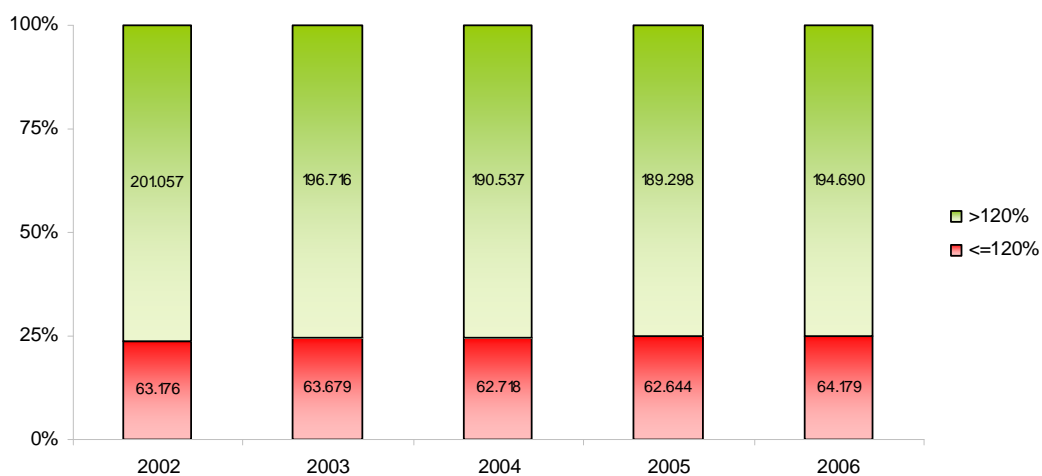
- de omvang van de doelgroep en de ontwikkeling daarin;
- de bron van inkomsten;
- gezinsvorm;
- geslacht van het gezinshoofd;
- aantal thuiswonende kinderen;
- leeftijd van het gezinshoofd;
- buurt en deelgemeente.

In de verschillende paragrafen worden deze kenmerken, voor zover mogelijk, met elkaar in verband gebracht en verder uitgediept.

1.2 Omvang van de doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid

Het Rotterdamse armoedebeleid richt zich sinds 2005 op de huishoudens met een inkomen dat niet hoger is dan 120% van het wettelijk minimumloon (WML). Op basis van de meest recente cijfers (2006) gaat het in Rotterdam om ruim 64.000 huishoudens met een dergelijk inkomen. Dat is een kwart van alle Rotterdamse huishoudens. Van die huishoudens maken rond de 119.000 personen deel uit, waarvan ruim 38.500 thuiswonende kinderen. Dat betekent dat een kwart van alle thuiswonende kinderen in Rotterdam deel uitmaakt van een gezin dat behoort tot de doelgroep van het armoedebeleid. In figuur 1.1 is te zien dat de omvang van de doelgroep in vier jaar tijd nauwelijks is veranderd. In 2002 bedroeg het aantal huishoudens in de doelgroep rond de 63.000, en na een lichte stijging in 2003 daalde het aantal in de jaren 2004-2005 naar ruim 62.500. In 2006 steeg het aantal weer met 1.500 huishoudens naar het huidige aantal van ruim 64.000. In de periode 2002-2006 steeg het percentage huishoudens met een minimuminkomen met bijna 1 procentpunt van 23,9% naar 24,8%.

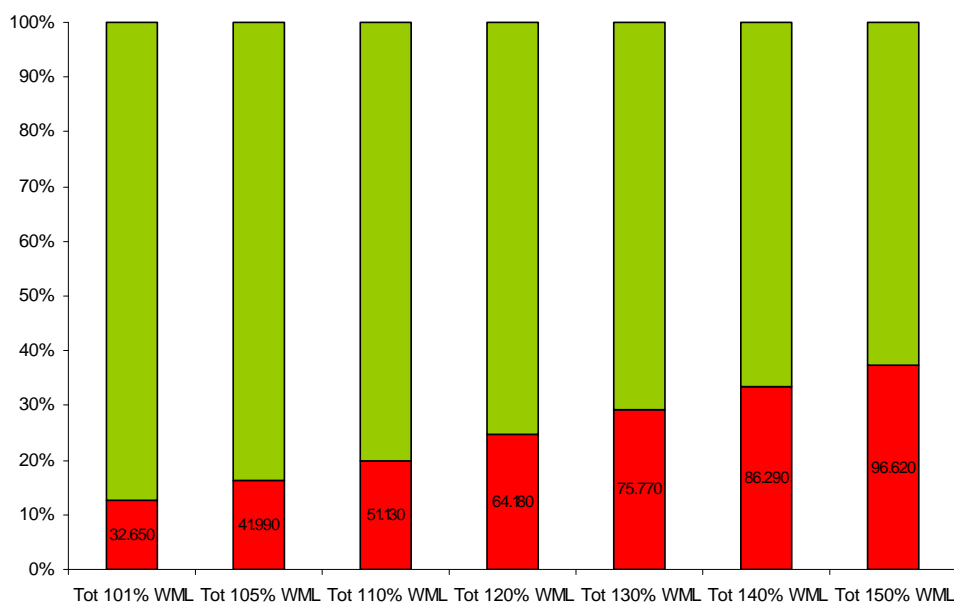
Figuur 1.1 Aantal huishoudens in Rotterdam met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven (2002-2006)

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

In de figuur op de volgende pagina staat weergegeven hoeveel huishoudens een inkomen hebben in het bereik van 101 tot 150% van het wettelijk minimumloon.

Figuur 1.2 Aantal huishoudens in Rotterdam met een inkomen van 101% tot 150% WML (2006)

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Ruim 32.500 huishoudens hebben een inkomen tot iets boven het wettelijk minimumloon. Dat is rond de helft van alle minimumhuishoudens, en 13% van alle Rotterdamse huishoudens. Iedere klasse daarboven stijgt het aantal huishoudens met rond de 10.000. Rond de 100.000 huishoudens hebben een inkomen tot 150% WML. Dat is 37% van alle Rotterdamse huishoudens. Om een beeld te geven welke jaarinkomsten bij de verschillende percentages horen, staat in de onderstaande tabel het bruto jaarinkomen per inkomensklasse. De bedragen zijn afgerond naar tientallen.

Tabel 1.2 Bruto jaarbedragen wettelijk minimumloon in klassen tot 150% daarboven in 2006

Tot 100% WML	€ 13.000
Tot 101%	€ 13.130
Tot 105%	€ 13.650
Tot 110%	€ 14.300
Tot 120%	€ 15.600
Tot 130%	€ 16.900
Tot 140%	€ 18.200
Tot 150%	€ 19.500

Tot slot van deze paragraaf presenteren we het aantal huishoudens dat volgens de definitie van het CBS onder de armoedegrens leeft. Dit is een grens die verschilt per type huishouden, en die al sinds vele jaren wordt gebruikt als een welvaartsvaste armoedegrens. De grens is gebaseerd op de koopkracht van een alleenstaande met een bijstandsuitkering in 1979, en wordt ieder jaar geïndexeerd. In de onderstaande tabel staat een overzicht van het aantal Rotterdamse huishoudens met een inkomen onder de armoedegrens in de periode 2002-2006. Hierbij wordt een vergelijking gemaakt met de aantallen en percentages in de andere G4-gemeenten en het hele land.

Tabel 1.2 Aantal huishoudens onder de armoedegrens en als percentage van alle huishoudens in Rotterdam, de andere G4-gemeenten en in Nederland (2002-2006)

	2006		2005	2004	2003	2002
	Aantal	%	%	%	%	%
Rotterdam	42.270	16%	17%	16%	15%	15%
Amsterdam	59.640	17%	18%	17%	16%	15%
's-Gravenhage	29.240	14%	15%	14%	14%	13%
Utrecht	13.380	11%	12%	11%	11%	10%
Nederland	597.600	9%	9%	9%	9%	8%

Bron: COS, Feitenkaart inkomensgegevens Rotterdam en regio 2006

In Rotterdam leefden in 2006 ruim 42.000 huishoudens beneden de armoedegrens. Dat is 16% van alle huishoudens. Dat betekent dat het aandeel 'arme' huishoudens volgens deze definitie in de periode 2002-2006 met 1 procentpunt is gestegen. Het aandeel huishoudens onder de armoedegrens ligt in Amsterdam iets hoger, en in Den Haag juist iets lager. Het aandeel in Utrecht komt dicht bij het landelijk gemiddelde, dat 9% bedraagt. In alle vier grote steden is de trend gelijk: in de periode 2002-2005 is er een geleidelijke stijging van het aandeel arme huishoudens, waarna er in 2006 een daling van één procentpunt wordt genoteerd.

1.3 Bron van inkomsten

In de navolgende tabellen staan gegevens over de bron van inkomsten van de Rotterdamse huishoudens met een inkomen tot 120% WML en de huishoudens met een bovenminimaal inkomen.⁵ In de toelichting naast de tabellen staan puntsgewijs de belangrijkste bevindingen.

Tabel 1.3 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, naar bron van inkomsten

	<=120%	>120%	Totaal
Onderneming	2.990	15.504	18.494
Werk	8.672	124.600	133.272
Pensioen	20.113	42.521	62.634
Werkloosheidsuitkering	1.942	2.503	4.445
Arbeidsongeschiktheidsuitkering	4.340	5.570	9.910
Bijstandsuitkering	24.663	2.433	27.096
Overig	1.460	1.560	3.020
Alle huishoudens	64.180	194.691	258.871

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Bijna 25.000 huishoudens een hebben een WWB-uitkering
- Ruim 20.000 huishoudens hebben een inkomen uit een pensioen
- Rond de 2.000 huishoudens leven van een werkloosheidsuitkering; nog eens ruim 4.000 van een arbeidsongeschiktheidsuitkering
- Rond de 12.000 huishoudens kunnen worden gerekend tot de 'werkende armen': hiervan zijn rond de 3.000 zelfstandig ondernemer

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Tabel 1.4 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, naar bron van inkomsten, in procenten

	<=120%	>120%	All huish.
Onderneming	4,7%	8,0%	7,1%
Werk	13,5%	64,0%	51,5%
Pensioen	31,3%	21,8%	24,2%
Werkloosheidsuitkering	3,0%	1,3%	1,7%
Arbeidsongeschiktheidsuitkering	6,8%	2,9%	3,8%
Bijstandsuitkering	38,4%	1,2%	10,5%
Overig	2,3%	0,8%	1,2%
Alle huishoudens	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Van de huishoudens met een inkomen tot 120% WML heeft bijna 40% een bijstands-uitkering
- Bijna een derde heeft een AOW-uitkering
- Bijna 20% behoort tot de 'werkende armen'; hiervan heeft 5% een inkomen uit eigen onderneming
- 7% heeft een arbeidsongeschiktheids-uitkering; nog eens 3% een werkloosheidsuitkering

⁵ Het soort inkomen is gebaseerd op het hoogste inkomen gezien over het hele jaar. Een huishouden dat bijvoorbeeld drie maanden werk had, maar de rest van het jaar een bijstandsuitkering, wordt als 'bijstandsuitkering' aangemerkt. Dat is bijvoorbeeld de verklaring voor het feit dat er rond de 2.400 bijstandshuishoudens zijn met een bovenminimaal inkomen.

Tabel 1.5 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, gepercenteerd naar bron van inkomsten

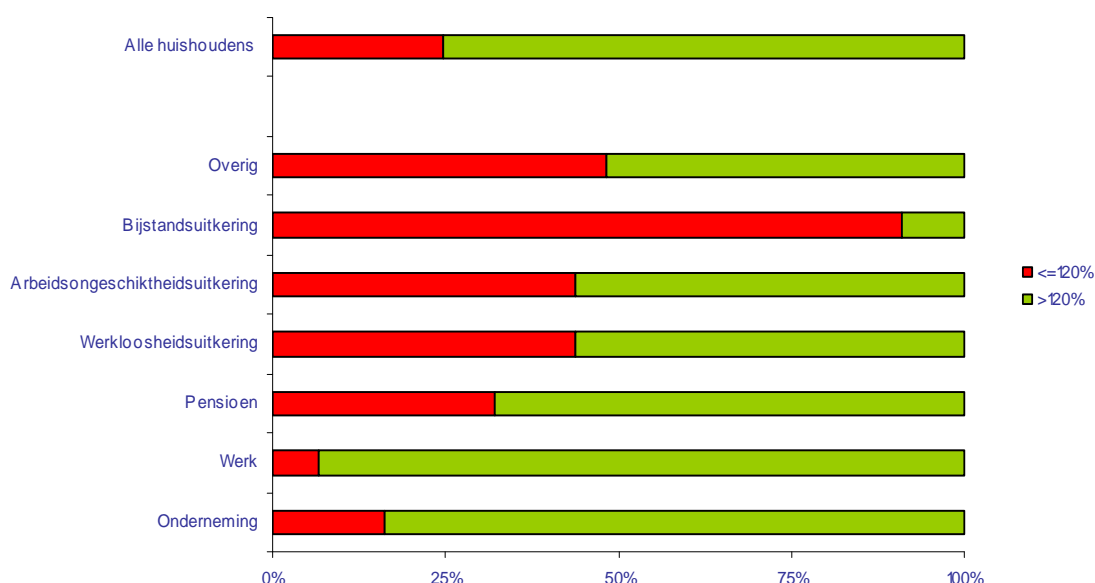
	<=120%	>120%	Totaal
Onderneming	16,2%	83,8%	100,0%
Werk	6,5%	93,5%	100,0%
Pensioen	32,1%	67,9%	100,0%
Werkloosheidsuitkering	43,7%	56,3%	100,0%
Arbeidsongeschiktheidsuitkering	43,8%	56,2%	100,0%
Bijstandsuitkering	91,0%	9,0%	100,0%
Overig	48,3%	51,7%	100,0%
Alle huishoudens	24,8%	75,2%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Van alle Rotterdamse huishoudens heeft een kwart een inkomen tot 120% WML
- Van de huishoudens met een AOW- en/of pensioenuitkering heeft bijna een derde een minimuminkomen
- Van de huishoudens met een werkloosheidsuitkering heeft 44% een minimuminkomen; van de huishoudens met een arbeidsongeschiktheidsuitkering eveneens 44%
- Van de zelfstandigen heeft ruim 15% een inkomen rond het sociaal minimum.

Uit de tabellen wordt duidelijk dat ruwweg 40% van de doelgroep van het armoedebeleid een WWB-uitkering als inkomen heeft, ruim 30% is gepensioneerd en rond de 20% heeft betaald werk. De overige 10% heeft een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering. Het betekent dat rond de 80% van de huishoudens met een laag inkomen in Rotterdam geen betaalde baan heeft, en 20% wel. In figuur 1.3 is een overzicht te zien van het aandeel minimumhuishoudens in de verschillende sociaaleconomische categorieën.

Figuur 1.3 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, naar bron van inkomsten (2006)

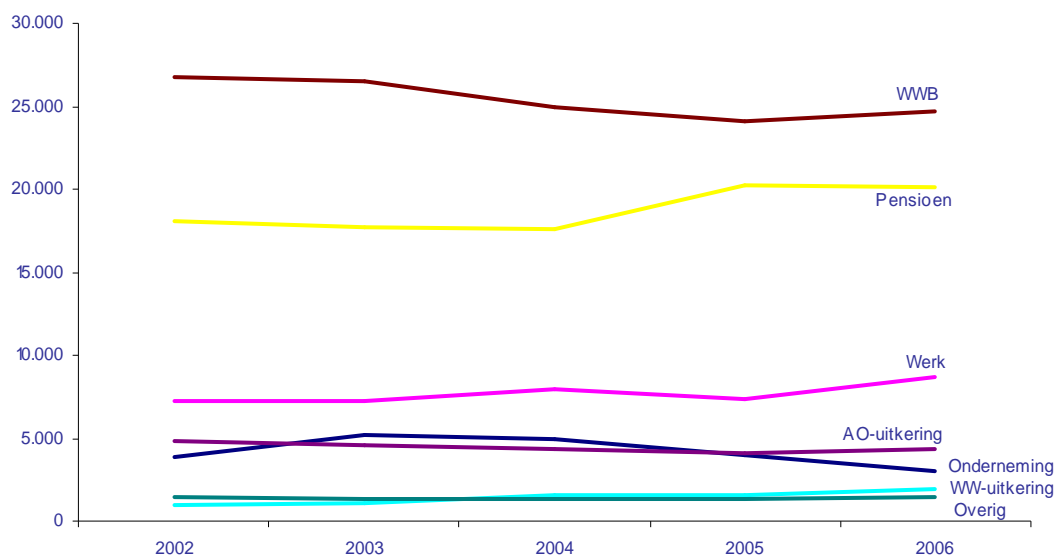

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Van alle werknemers in Rotterdam heeft 6% een inkomen dat niet hoger is dan 120% van het minimumloon, en behoort daarom volgens de beleidstermen tot de 'werkende armen'. Van alle gepensioneerden heeft rond een derde een minimuminkomen, terwijl van de uitkeringsgerechtigden (waaronder de bijstandsgerechtigden) driekwart tot de doelgroep van het armoedebelief behoort. Van alle zelfstandigen heeft ruim 15% een inkomen dat niet hoger is dan 120% WML.

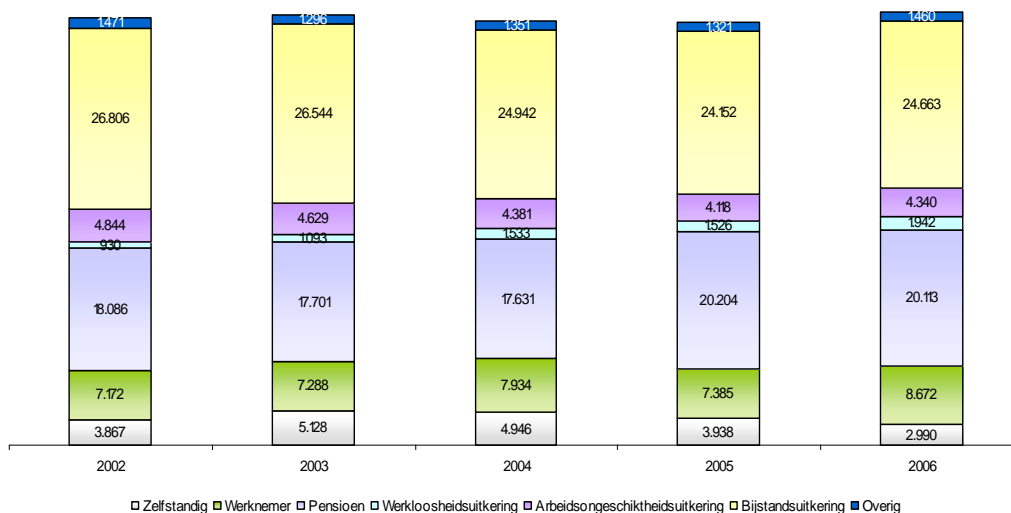
In de periode 2002-2006 nam het aantal gepensioneerden en werkenden binnen de doelgroep van het armoedebelief toe, terwijl het aantal uitkeringsgerechtigden afnam. Ook het aantal zelfstandigen binnen de doelgroep liet een duidelijke daling zien. De trend over de hele periode is dat binnen de doelgroep van het armoedebelief het aandeel ouderen en werkenden toeneemt, terwijl het aandeel uitkeringsgerechtigden afneemt. Terwijl de omvang van de doelgroep dus nauwelijks verandert, is er binnen de doelgroep wel sprake van enige dynamiek.

Figuur 1.4 Aantal huishoudens in Rotterdam met een inkomen tot 120% WML naar bron van inkomen (2002-2006)

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2002-2006, bewerking COS/SWA

Figuur 1.5 Aantal huishoudens in Rotterdam met een inkomen tot 120% WML naar bron van inkomen (2002-2006)

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

1.4 Gezinstype

Alleenstaanden en eenoudergezinnen zijn in de doelgroep van het armoedebeleid sterk vertegenwoordigd. Meer dan de helft van de minima is alleenstaand, en nog eens 18% is alleenstaand ouder. Paren, met of zonder kinderen, maken het resterende vijfde deel van de doelgroep uit. Alleenstaande ouders (in veruit de meeste gevallen vrouwen) hebben de grootste kans om tot de laagste inkomens te behoren: bijna de helft van alle alleenstaande ouders in Rotterdam maakt deel uit van de doelgroep van het lokale armoedebeleid. Dit geldt voor een derde van alle Rotterdamse alleenstaanden; ook hiervan is een meerderheid (60%) vrouw. Van de paren (met meestal een man als kostwinner) heeft rond de 12% een inkomen dat niet hoger ligt dan 120% WML. In de volgende tabellen staan de cijfers weergegeven.

Tabel 1.6 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen daarboven naar gezinssamenstelling, in aantallen (2006)

	<=120%	>120%	Totaal
Alleenstaande man	14.514	37.655	52.169
Alleenstaande vrouw	21.932	36.869	58.801
Paar zonder kinderen	7.163	51.647	58.810
Paar met kinderen	6.461	45.301	51.762
Eenoudergezin man	586	2.133	2.719
Eenoudergezin vrouw	11.139	10.780	21.919
Overig	2.383	10.305	12.688
Totaal	64.178	194.690	258.868

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- In de lage inkomens zien we rond de 14.500 alleenstaande mannen, bijna 22.000 alleenstaande vrouwen en nog eens ruim 11.000 alleenstaande vrouwen met kinderen.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Tabel 1.7 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen daarboven naar gezinssamenstelling, in procenten (2006)

	<=120%	>120%	Totaal
Alleenstaande man	22,6%	19,3%	20,2%
Alleenstaande vrouw	34,2%	18,9%	22,7%
Paar zonder kinderen	11,2%	26,5%	22,7%
Paar met kinderen	10,1%	23,3%	20,0%
Eenoudergezin man	0,9%	1,1%	1,1%
Eenoudergezin vrouw	17,4%	5,5%	8,5%
Overig	3,7%	5,3%	4,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Alleenstaande vrouwen vormen voor ruim een derde de groep lage inkomens in Rotterdam. Alleenstaande mannen vertegenwoordigen bijna een kwart van de doelgroep, en eenoudergezinnen rond een vijfde.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Tabel 1.8 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen gepercenteerd naar gezinssamenstelling (2006)

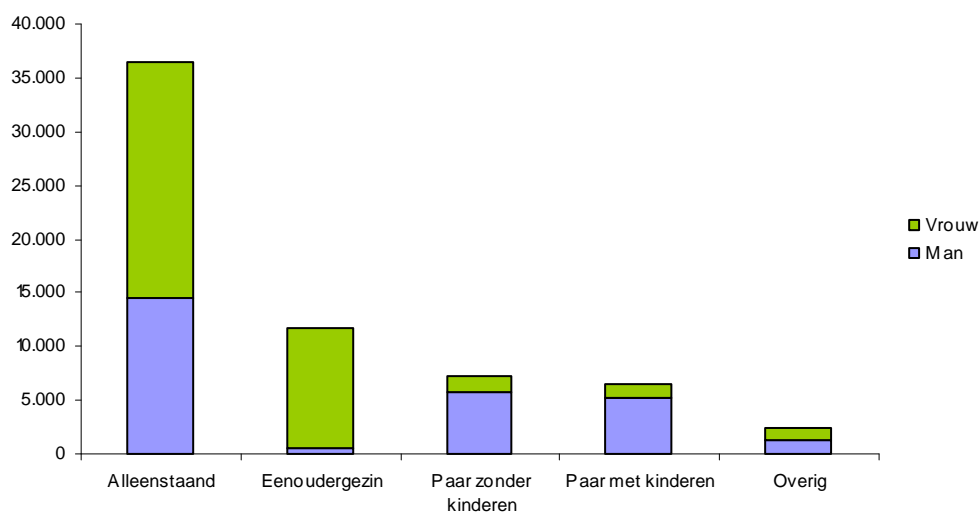
	<=120%	>120%	Totaal
Alleenstaande man	27,8%	72,2%	100,0%
Alleenstaande vrouw	37,3%	62,7%	100,0%
Paar zonder kinderen	12,2%	87,8%	100,0%
Paar met kinderen	12,5%	87,5%	100,0%
Eenoudergezin man	21,6%	78,4%	100,0%
Eenoudergezin vrouw	50,8%	49,2%	100,0%
Overig	18,8%	81,2%	100,0%
Totaal	24,8%	75,2%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Alleenstaande moeders hebben de grootste kans om in de armoede terecht te komen: ruim de helft van hen behoort tot de doelgroep van het armoedebeleid. Van de alleenstaande vrouwen zonder kinderen heeft bijna 40% een minimuminkomen.

In de grafiek hieronder is duidelijk te zien dat verreweg de meeste huishoudens met een laag inkomen worden gevormd door een alleenstaande, waarvan meer dan de helft vrouw is. Eenoudergezinnen zijn de tweede categorie, en ook hier staan voor het grootste deel vrouwen aan het hoofd. Huishoudens bestaande uit paren met en zonder kinderen vormen een minderheid.

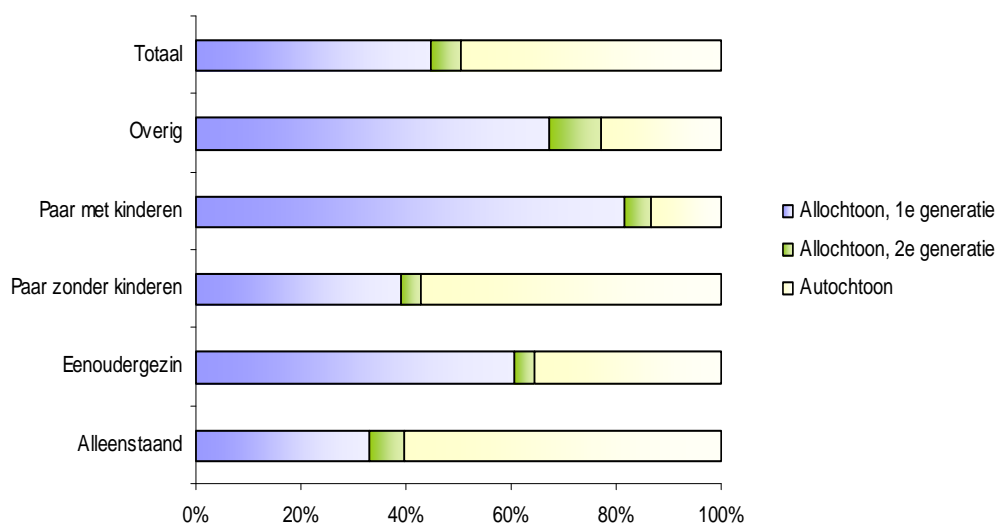
Figuur 1.6 Gezinshoofden van de huishoudens met een minimuminkomen in Rotterdam naar gezinsvorm en geslacht

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

De gezinssamenstelling verschilt nogal naar herkomst. Van de alleenstaande ouders is ruim 60% eerste generatie allochtoon, van de hoofden van de tweeoudergezinnen meer dan 80%. Van de alleenstaanden en paren zonder kinderen is de meerderheid juist autochtoon. Het betekent dat van alle huishoudens met kinderen in de doelgroep van het armoedebelief 68% het gezinshoofd eerste generatie allochtoon is. Van alle huishoudens zonder kinderen is bijna 60% autochtoon. In figuur 1.7 staat een overzicht van de herkomst van het gezinshoofd naar gezinssamenstelling.

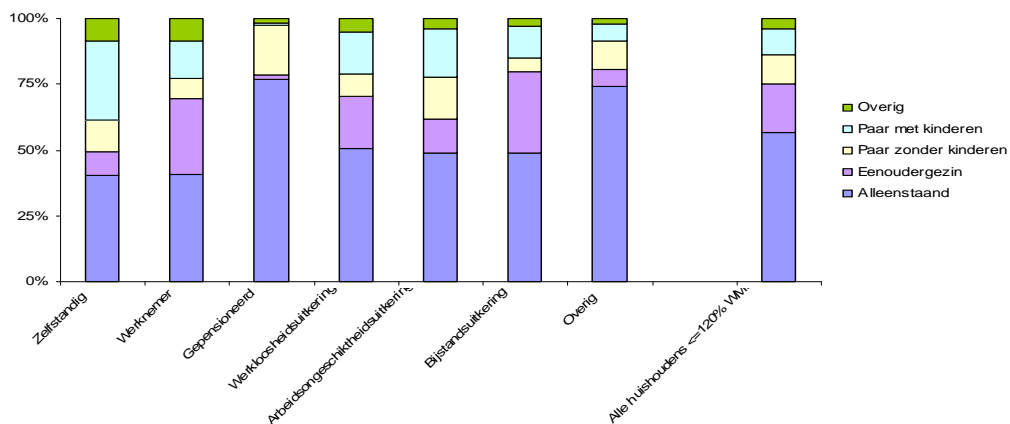
Figuur 1.7 Herkomst van het gezinshoofd naar gezinssamenstelling van de huishoudens met een inkomen tot 120% WML in Rotterdam (2006)

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Bekijken we tenslotte de verdeling van de verschillende gezinstypen over de inkomstenbronnen, dan wordt duidelijk dat onder de zelfstandigen de ouderparen goed zijn vertegenwoordigd, terwijl alleenstaande ouders onder de zelfstandigen juist veel minder zijn te vinden. Alleenstaande ouders zien we relatief vaak bij de werkenden met een inkomen tot 120% WML. Hoewel dit op basis van dit materiaal niet kan worden nagegaan, gaan we ervan uit dat het in veel gevallen gaat om vrouwen die in deeltijd werken, en hierdoor een laag inkomen verdienen. De groep gepensioneerden bestaat voor het overgrote deel uit alleenstaanden en paren zonder (thuiswonende) kinderen. Bij de werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen valt het relatief grote aandeel paren met kinderen op. De groep huishoudens met een bijstandsuitkering bestaat, zoals we eerder zagen, voor een groot deel uit alleenstaanden met of zonder kinderen.

Figuur 1.8

1.5 Geslacht

Bijna 60% van de gezinshoofden van de doelgroep van het armoedebeleid is vrouw. Uit de tabellen hierna wordt duidelijk dat huishoudens met een vrouw aan het hoofd procentueel twee keer zo vaak tot de lage inkomens behoren dan huishoudens met een man als gezinshoofd. Van alle Rotterdamse vrouwen met een zelfstandig huishouden heeft 36% een laag inkomen, tegen 18% van de mannen. Hierbij moet worden aangetekend dat het bij de vrouwen met een laag inkomen in meer dan een derde van de gevallen om 65-plussers gaat, terwijl dit maar bij een kwart van de mannen het geval is. Bij de mannen met een laag inkomen zien we veel vaker zelfstandigen (bijna driekwart van alle zelfstandigen met een laag inkomen is man) en uitkeringsgerechtigden.

In de navolgende tabellen staan de cijfers weergegeven; ernaast staan de belangrijkste bevindingen. Bij paren geldt de meest verdienende als gezinshoofd, en diens geslacht als uitgangspunt.

Tabel 1.9 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen daarboven naar geslacht

	<=120%	>120%	Totaal
Man	27.485	128.443	155.928
Vrouw	36.693	66.247	102.940
Totaal	64.178	194.690	258.868

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- In de doelgroep van het armoedebelief zijn rond de 27.500 mannen te vinden en rond de 36.700 vrouwen.

Tabel 1.10 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen daarboven naar geslacht, in procenten

	<=120%	>120%	Totaal
Man	42,8%	66,0%	60,2%
Vrouw	57,2%	34,0%	39,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Van de huishoudens met een man aan het hoofd heeft ruim 40% een laag inkomen, tegen bijna 60% van de huishoudens met een vrouw als gezinshoofd.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Tabel 1.11 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen daarboven, gepercenteerd naar geslacht

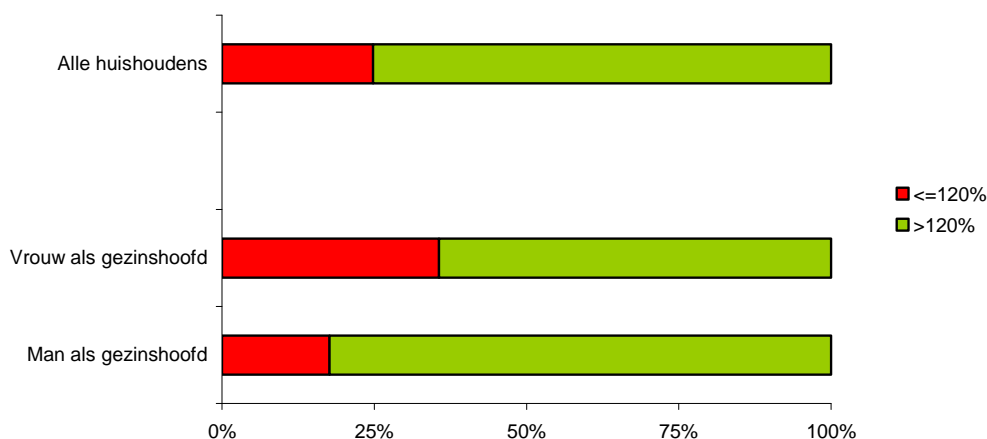
	<=120%	>120%	Totaal
Man	17,6%	82,4%	100,0%
Vrouw	35,6%	64,4%	100,0%
Totaal	24,8%	75,2%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Huishoudens met een vrouw aan het hoofd hebben twee keer zo vaak een inkomen dat niet hoger is dan 120% WML dan de huishoudens met een man aan het hoofd.

Vrouwen hebben het als gezinshoofd het dus duidelijk moeilijker om aan een laag inkomen te ontsnappen dan mannen. Eerder maakten we de aantekening dat veel van de vrouwen met een laag inkomen alleenstaand 65-plusser zijn, blijkbaar zonder of met een klein pensioen. In de onderstaande figuur staat het aandeel lage inkomens per geslacht van het gezinshoofd nogmaals weergegeven.

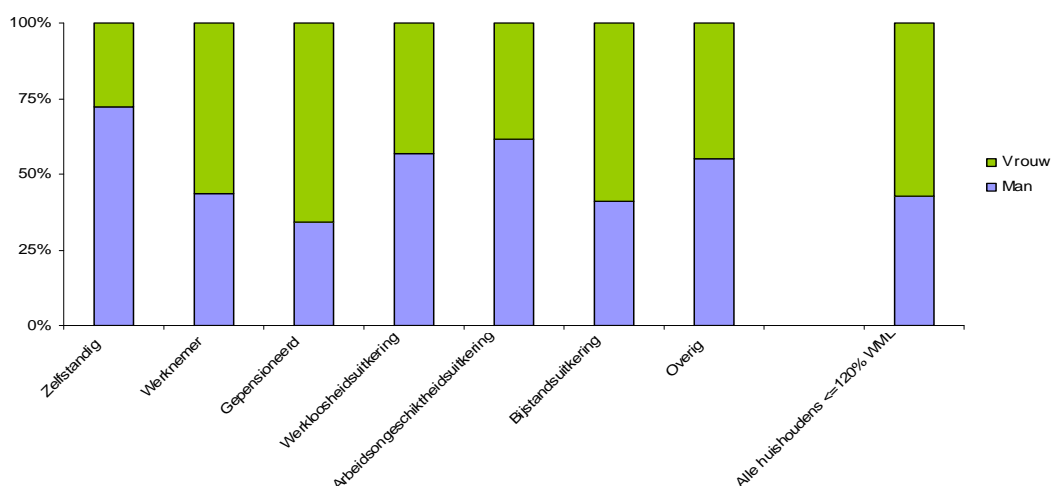
Figuur 1.9 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, naar het geslacht van het gezinshoofd

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Bekijken we de verschillende bronnen van inkomsten in de doelgroep, dan blijkt dat onder de zelfstandigen en uitkeringsgerechtigden met een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering mannen zijn oververtegenwoordigd. Bij de gepensioneerden, bijstandsgerechtigden en werkenden zijn juist de vrouwen sterker vertegenwoordigd.

Figuur 1.10 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML naar bron van inkomsten, naar het geslacht van het gezinshoofd

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

1.6 Kinderen

Eerder kwam aan de orde dat in de huishoudens met een laag inkomen sprake is van rond de 38.500 thuiswonende kinderen; dat is een kwart van alle thuiswonende kinderen in Rotterdam. In de navolgende tabellen worden de aantallen en percentages weergegeven, met een toelichting ernaast.

Tabel 1.12 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen daarboven, naar aantal kinderen

	<=120%	>120%	Totaal
0	43.981	128.020	172.001
1	9.254	32.208	41.462
2	6.328	23.901	30.229
3	2.824	7.535	10.359
4	1.122	2.128	3.250
5	452	626	1.078
6	151	169	320
7	42	71	113
8	14	20	34
9	10	6	16
10 +	1	5	6
Alle huishoudens	64.179	194.689	258.868
Huishoudens met kinderen	20.198	66.669	86.867
- als percentage van alle hh	31,5%	34,2%	33,6%
Totaal aantal kinderen	38.542	116.032	154.574
Gemiddeld aantal kinderen per hh	1,9	1,7	1,8
Verdeling kinderen (%)	25%	75%	100%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Het aandeel huishoudens met kinderen ligt in de groep huishoudens met een bovenminimaal inkomen iets hoger dan in de groep met een inkomen tot 120% WML.
- Het gemiddeld aantal kinderen is in de groep huishoudens met een minimuminkomen iets hoger dan in de groep huishoudens met een inkomen boven 120% WML.

.....

Tabel 1.13 Kinderen in de huishoudens met een inkomen tot 120% WML en een inkomen daarboven, In procenten

	<=120%	>120%	Totaal
Aantal kinderen: 0	68,5%	65,8%	66,4%
1	14,4%	16,5%	16,0%
2	9,9%	12,3%	11,7%
3	4,4%	3,9%	4,0%
4	1,7%	1,1%	1,3%
5	0,7%	0,3%	0,4%
6	0,2%	0,1%	0,1%
7+	0,1%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Rond een derde van de minimahuishoudens heeft één tot drie kinderen. Rond de drie procent heeft vier kinderen of meer. Bij de huishoudens met een bovenminimaal inkomen is dat nog geen twee procent.

Tabel 1.14 Kinderen in de huishoudens met een inkomen tot 120% WML en daarboven, gepercenteerd naar aantal

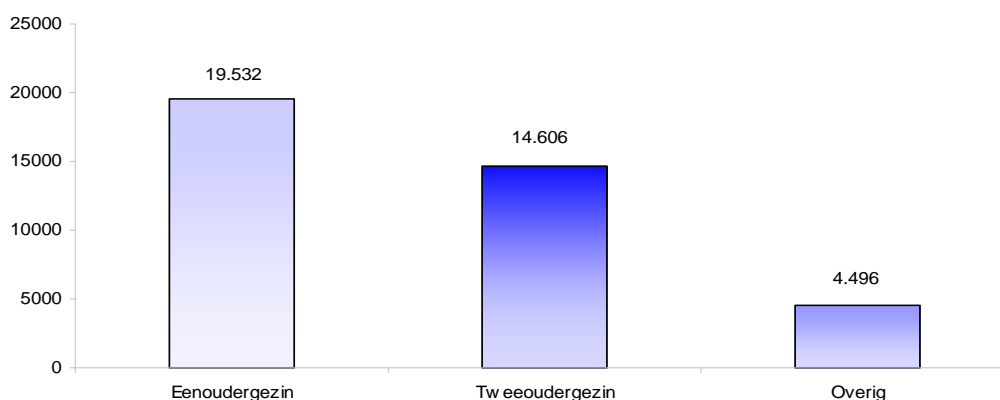
	<=120%	>120%	Totaal
Aantal kinderen: 0	25,4%	74,6%	100,0%
1	22,8%	77,2%	100,0%
2	21,7%	78,3%	100,0%
3	27,5%	72,5%	100,0%
4	35,4%	64,6%	100,0%
5	42,1%	57,9%	100,0%
6	37,9%	62,1%	100,0%
7+	46,6%	53,4%	100,0%
Totaal	24,9%	75,1%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Van de huishoudens zonder kinderen behoort precies 25% tot de lage inkomens. Huishoudens met één of twee kinderen behoren benedengemiddeld vaak tot de doelgroep van het armoedebeleid. Vanaf drie kinderen neemt het aandeel huishoudens met een inkomen tot 120% toe.

In de navolgende grafiek staat weergegeven hoe de kinderen in de doelgroep zijn verdeeld over de een- en tweeoudergezinnen.

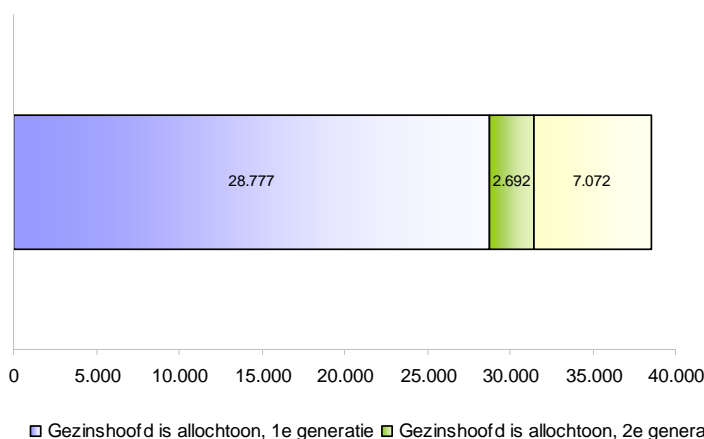
Figuur 1.11 Aantal thuiswonende kinderen naar gezinssamenstelling in Rotterdamse huishoudens met een inkomen tot 120% WML

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Ruim 19.500 kinderen groeien op in een eenoudergezin dat geen hoger inkomen heeft dan 120% WML. Nog eens ruim 14.500 kinderen hebben een ouderpaar dat beneden dat inkomen blijft. Rond de 4.500 kinderen binnen de doelgroep wonen in een andere gezinssamenstelling. Eerder stelden we vast dat driekwart van alle thuiswonende kinderen in de doelgroep van het armoedebeleid behoort tot een gezin waarvan het gezinshoofd niet in Nederland is geboren, en dus eerste generatie allochtoon is. Van nog eens 7% is het gezinshoofd tweede generatie allochtoon (in Nederland geboren, maar minimaal één van de ouders is van buitenlandse herkomst). De resterende 18% heeft een gezinshoofd van Nederlandse oorsprong. De verdeling is weergegeven in figuur 1.12.

Figuur 1.12

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

1.7 Leeftijd

Bijna de helft (46%) van de hoofden van de huishoudens met inkomen tot 120% WML is 55 jaar of ouder, terwijl dit aandeel bij de huishoudens met een inkomen daarboven 36% bedraagt. Van alle Rotterdamse 65-plussers heeft een derde een inkomen dat niet hoger ligt dan 120% WML. In de navolgende tabellen staat een cijfermatig overzicht van de leeftijdsverdeling van de hoofden van de huishoudens met een inkomen tot 120% WML en daarboven.

Tabel 1.15 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, naar leeftijdsklasse

	<120%	>=120%	Alle huishoudens
15-25	2.175	5.161	7.336
25-35	9.490	39.310	48.800
35-45	12.796	42.450	55.246
45-55	10.105	38.108	48.213
55-65	9.581	29.578	39.159
65-75	9.047	19.493	28.540
75+	10.984	20.592	31.576
Totaal	64.178	194.692	258.870

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- In absolute aantallen zijn de leeftijdsklassen van de huishoudens met een laag inkomen gelijkelijk verdeeld: vanaf 25 jaar bestaat elke klasse uit rond de tienduizend huishoudens.

Tabel 1.16 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, naar leeftijdsklasse, in procenten

	<=120%	>120%	Alle huishoudens
15-25	3,4%	2,7%	2,8%
25-35	14,8%	20,2%	18,9%
35-45	19,9%	21,8%	21,3%
45-55	15,7%	19,6%	18,6%
55-65	14,9%	15,2%	15,1%
65-75	14,1%	10,0%	11,0%
75+	17,1%	10,6%	12,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Verhoudingsgewijs zijn 65-plussers oververtegenwoordigd in de doelgroep. De groep huishoudens met een minimuminkomen bestaat voor bijna een derde uit 65-plussers, terwijl 20% van de gezinshoofden van de bovenminimale huishoudens is gepensioneerd.

Tabel 1.17 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, geperceenteerd naar leeftijdsklasse

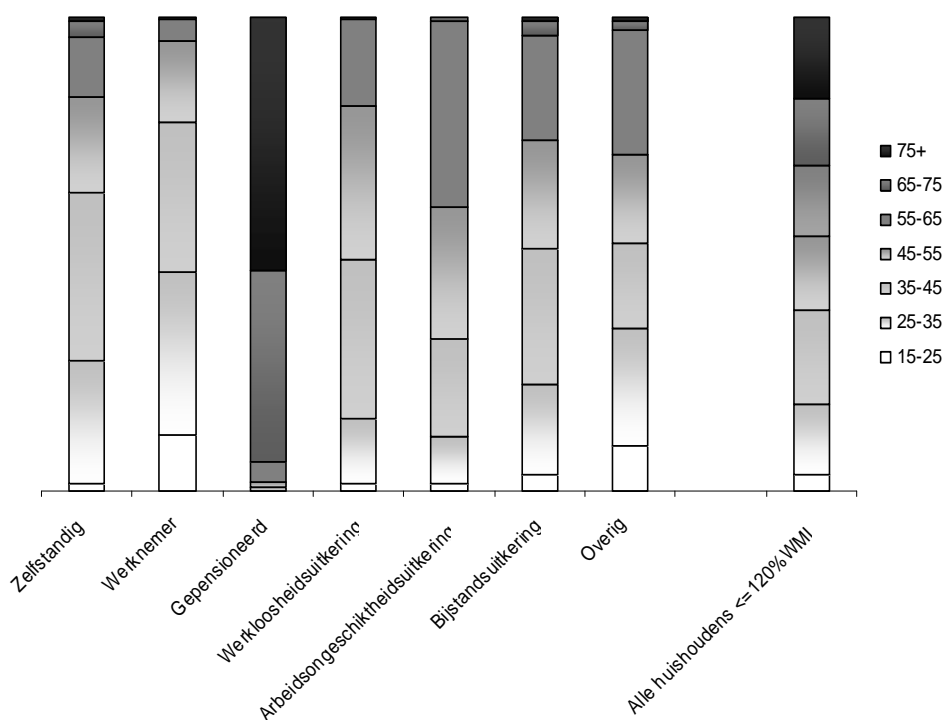
	<=120%	>120%	Alle huishoudens
15-25	29,6%	70,4%	100,0%
25-35	19,4%	80,6%	100,0%
35-45	23,2%	76,8%	100,0%
45-55	21,0%	79,0%	100,0%
55-65	24,5%	75,5%	100,0%
65-75	31,7%	68,3%	100,0%
75+	34,8%	65,2%	100,0%
Totaal	24,8%	75,2%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Van alle Rotterdamse 65-plushuishoudens maakt 30 tot 35% deel uit van de doelgroep. 35% van alle 75-plussers behoort tot de doelgroep van het Rotterdamse armoedebeleid.

In figuur 1.13 staat de leeftijdsopbouw per sociaaleconomische categorie weergegeven van de groep huishoudens met een minimuminkomen. Daarin is te zien dat de zelfstandigen en betaald werkenden binnen de doelgroep tegelijkertijd de jongste groepen zijn. In de groep huishoudens met een arbeidsongeschiktheidsuitkering zien we verreweg het grootste aandeel 55- tot 65-jarigen. Uiteraard vormen de gepensioneerden de oudste groep, terwijl het aandeel werkenden in de hoogste leeftijdsklassen van de beroepsbevolking juist afneemt. Het aandeel zelfstandigen is in de leeftijdsklassen van 25 tot 65 jaar redelijk stabiel. Uiteraard ontvangt het overgrote deel van de 65-plussers een pensioen. Meer dan de helft van de gepensioneerden is 75 jaar of ouder.

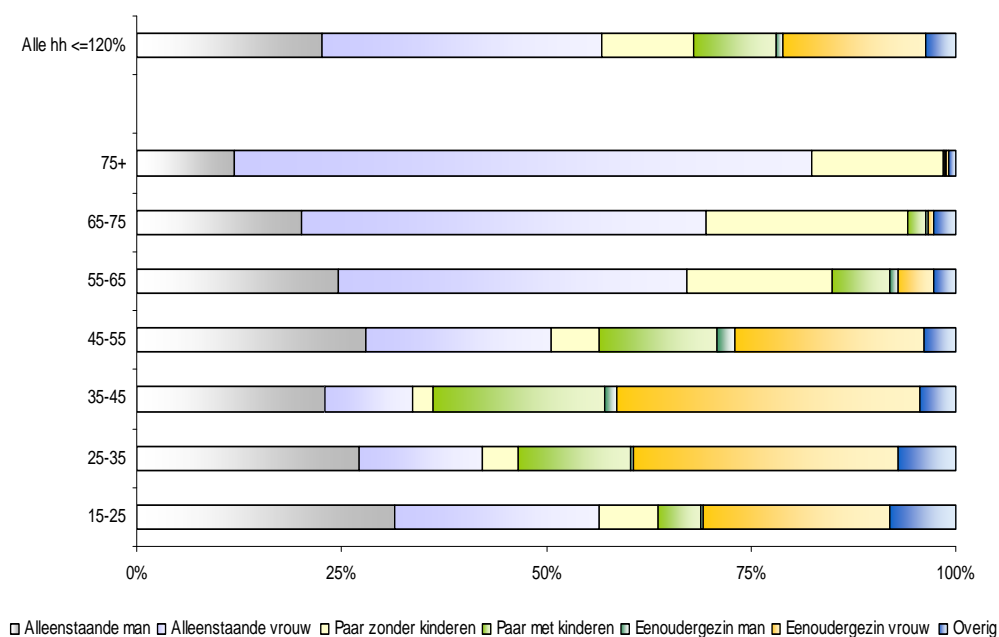
Figuur 1.13 Leeftijdsopbouw van de huishoudens met een inkomen tot 120% WML naar sociaal-economische categorie

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

In figuur 1,14 staat een overzicht van het gezinstype per leeftijdsklasse. We zagen eerder dat alleenstaande vrouwen de grootste groep vormen in de doelgroep; daarna volgen de alleenstaande mannen en de eenoudergezinnen (in de meeste gevallen vrouwen). Vanaf 55 jaar vormen de alleenstaande vrouwen zonder thuiswonende kinderen het grootste aandeel binnen de doelgroep. In de leeftijdsklassen van 25 tot 45 jaar vormen de alleenstaande moeders de grootste groep.

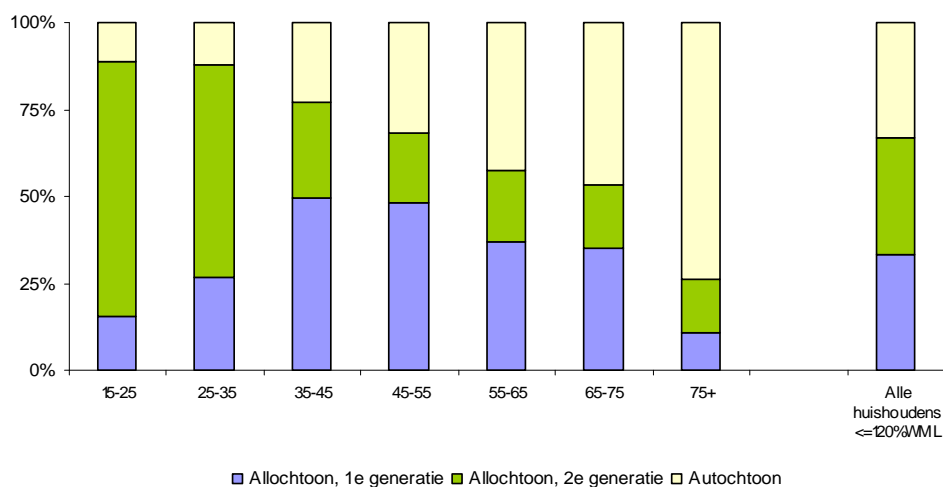
Figuur 1.14 Gezinstype per leeftijdsklasse van de huishoudens met een inkomen tot 120% WML in Rotterdam

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

In figuur 1.15 staat de herkomst van de gezinshoofden in de doelgroep weergegeven. Daarin is te zien dat de doelgroep tot 35 jaar voor het grootste deel bestaat uit tweede generatie allochtonen. In de leeftijdsklassen van 35 tot 55 jaar is er een oververtegenwoordiging van eerste generatie allochtonen. De autochtonen vormen de meerderheid in de leeftijdsklassen vanaf 65 jaar.

Figuur 1.15 Herkomst per leeftijdsklasse van de huishoudens met een inkomen tot 120% WML in Rotterdam

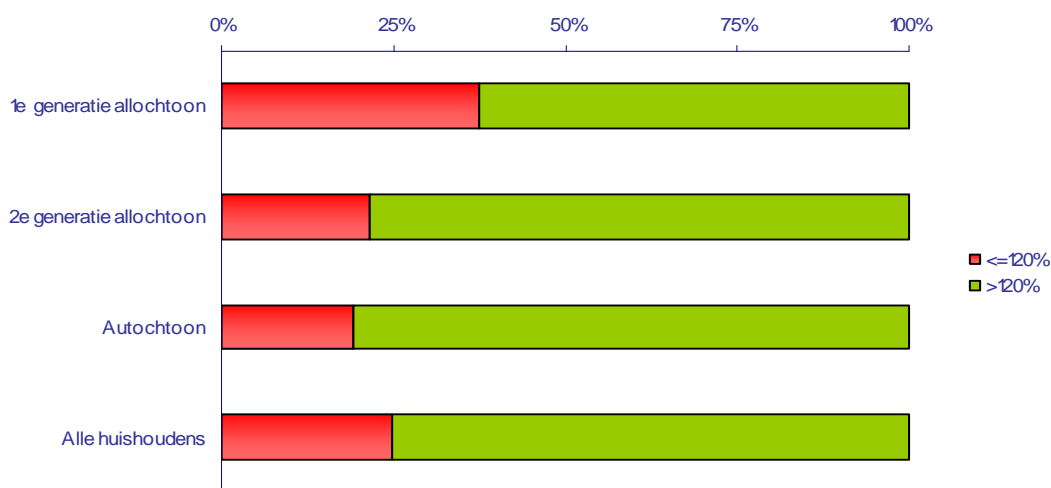

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

1.8 Herkomst

In de voorgaande paragrafen kwam al aan de orde dat in de groep lage inkomens allochtonen zijn oververtegenwoordigd. De groep inkomens tot 120% WML bestaat voor meer dan de helft uit allochtonen, terwijl de groep inkomens daarboven voor een meerderheid uit autochtonen bestaat. In figuur 1.16 is te zien dat van de huishoudens met een eerste generatie allochtoon als gezinshoofd bijna 40% een minimuminkomen heeft, tegen rond de 20% van de tweede generatie allochtonen en de autochtonen.

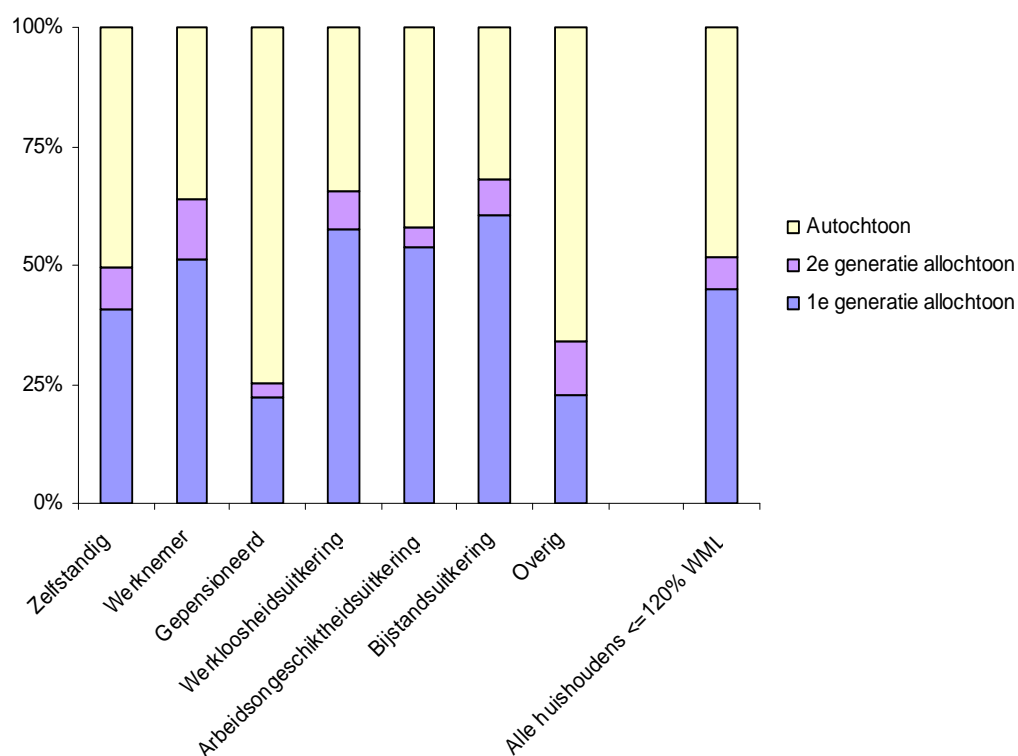
Figuur 1.16 Herkomst van het gezinshoofd van de groep huishoudens tot 120% WML en de groep huishoudens met een inkomen daarboven in Rotterdam

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Meer dan 60% van de eerste generatie allochtonen met een laag inkomen is afhankelijk van een uitkering, terwijl nog eens 15% een pensioen geniet. Dat betekent dat driekwart van deze groep geen betaald werk heeft. Van de tweede generatie allochtonen is het aandeel huishoudens zonder betaald werk rond de tien procentpunt kleiner, en het aantal betaald werkenden juist tien procentpunt groter. Dat heeft mede te maken met de leeftijdsopbouw van beide groepen: in de tweede generatie allochtonen vinden we uiteraard verhoudingsgewijs veel meer jongeren. Bij de autochtonen met een laag inkomen is het aandeel niet betaald werkenden het grootst: bijna 80%. Dit komt door het relatief grote aandeel gepensioneerden in de groep met een inkomen tot 120% WML. In figuur 1.17 staat een overzicht van de culturele achtergrond van de gezinshoofden naar sociaal-economische categorie.

Figuur 1.17 Huishoudens in Rotterdam met een inkomen tot 120% WML naar herkomst en sociaaleconomische categorie

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

1.8 Buurt en deelgemeente

In de navolgende tabel staat het aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven naar CBS-buurt. Bij buurten waarin in één van de groepen 70 of minder huishoudens voorkomen, zijn om anonimiteitsredenen de aantallen weggelaten.

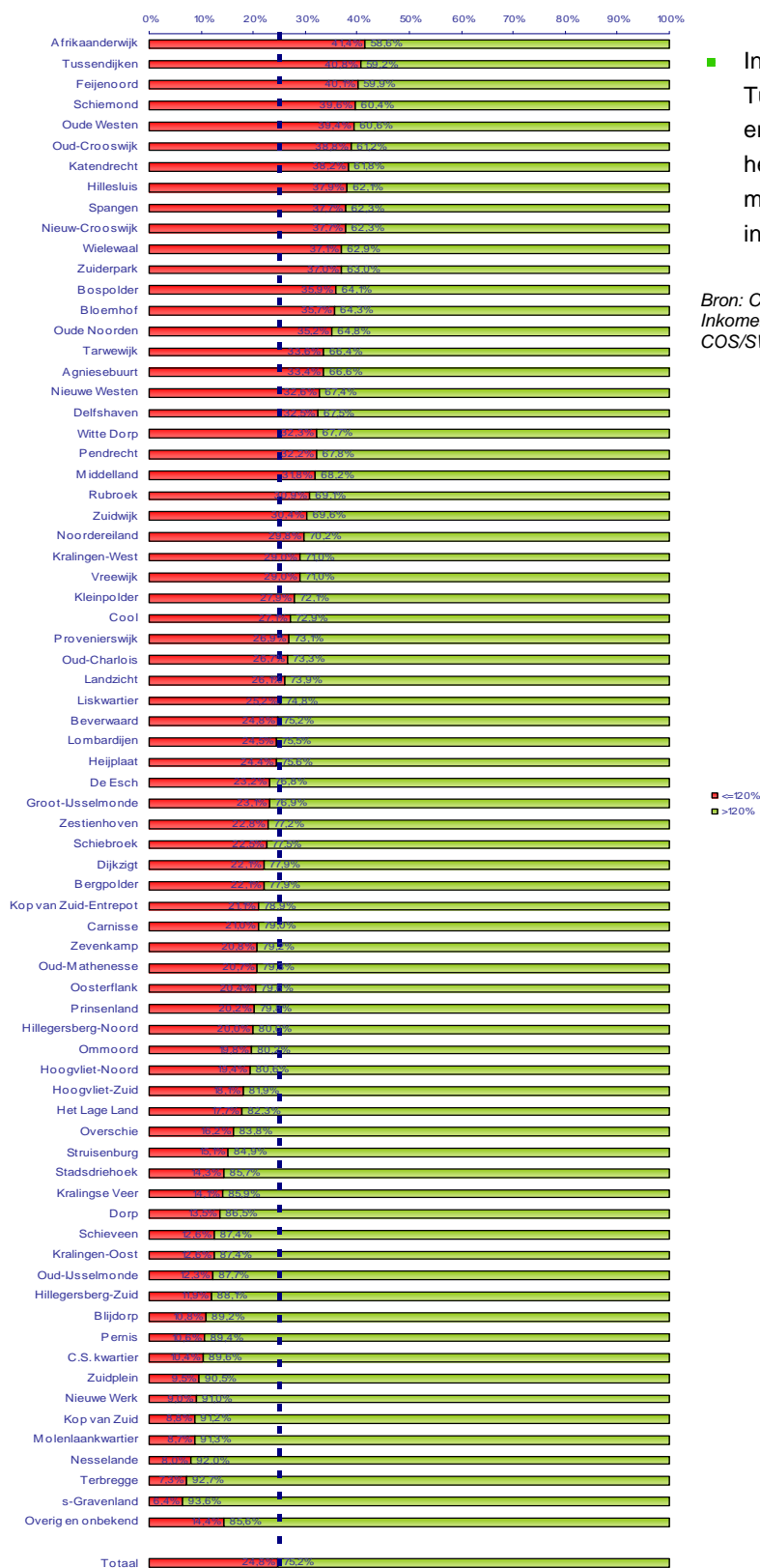
Tabel 1.18 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, naar CBS-buurt

	<=120%	>120%	Alle hh		<=120%	>120%	Alle hh
110 Stadsdriehoek	860	5.156	6.016	1391 Pernis	214	1.803	2.017
0111 Oude Westen	1.608	2.472	4.080	1444 's-Gravenland	200	2.939	3.139
0112 Cool	621	1.669	2.290	1446 Kralingse Veer	<70	>=70	644
0113 C.S. kwartier	<70	>=70	375	1448 Prinsenland	973	3.850	4.823
0117 Kop van Zuid	<70	>=70	351	1449 Het Lage Land	848	3.954	4.802
0118 Nieuwe Werk	<70	>=70	765	1463 Ommoord	2.333	9.465	11.798
0119 Dijkzigt	<70	>=70	222	1466 Zevenkamp	1.475	5.623	7.098
0320 Delfshaven	820	1.703	2.523	1467 Oosterflank	1.069	4.181	5.250
0321 Bospolder	965	1.722	2.687	1468 Nesselande	172	1.975	2.147
0322 Tussendijken	1.059	1.538	2.597	1571 Tarwewijk	1.540	3.050	4.590
0323 Spangen	1.294	2.140	3.434	1572 Carnisse	1.073	4.035	5.108
0324 Nieuwe Westen	2.440	5.056	7.496	1573 Zuidwijk	1.840	4.222	6.062
0325 Middelland	1.471	3.150	4.621	1574 Oud-Charlois	1.522	4.180	5.702
0327 Oud-Mathenesse	670	2.560	3.230	1575 Wielewaal	197	334	531
0328 Witte Dorp	73	153	226	1576 Zuidplein	<70	>=70	590
0329 Schiemond	676	1.033	1.709	1577 Pendrecht	1.691	3.559	5.250
0451 Kleinpolder	980	2.536	3.516	1578 Zuiderpark	224	381	605
0452 Noord-Kethel	<70	<70	<70	1593 Heijplaat	166	515	681
0454 Schieveen	<70	<70	127	1692 Hoogvliet-N	1.078	4.492	5.570
0455 Zestienhoven	79	267	346	1699 Hoogvliet-Z	1.710	7.718	9.428
0456 Overschie	491	2.541	3.032	1701 Strand en Duin	<70	>=70	333
0457 Landzicht	60	170	230	1702 Dorp	500	3.201	3.701
0515 Agniesebuurt	620	1.237	1.857	1703 Rijnpoort	<70	<70	<70
0516 Provenierswijk	499	1.358	1.857	1853 Spaanse Polder	<70	>=70	146
0531 Bergpolder	879	3.102	3.981				
0532 Blijdorp	567	4.682	5.249	Totaal	64.176	194.691	258.867
0534 Liskwartier	799	2.371	3.170				
0535 Oude Noorden	2.557	4.698	7.255				
0558 Blijdorpse Polder	<70	<70	<70				
0660 Schiebroek	1.603	5.537	7.140				
0661 Hillegersberg-Z	427	3.168	3.595				
0662 Hillegersberg-N	588	2.359	2.947				
0664 Terbregge	97	1.232	1.329				
0665 Molenlaankwartier	274	2.859	3.133				
0814 Rubroek	1.117	2.500	3.617				
0836 Nieuw-Crooswijk	556	918	1.474				
0837 Oud-Crooswijk	1.346	2.125	3.471				
0841 Kralingen-West	1.885	4.623	6.508				
0842 Kralingen-Oost	330	2.298	2.628				
0843 Kralingse Bos	<70	<70	77				
0845 De Esch	513	1.701	2.214				
0847 Struisenburg	265	1.485	1.750				
1079 Kop van Zuid-Entr.	720	2.688	3.408				
1080 Vreewijk	1.921	4.709	6.630				
1081 Bloemhof	1.808	3.258	5.066				
1082 Hillesluis	1.569	2.566	4.135				
1085 Katendrecht	616	998	1.614				
1086 Afrikaanderwijk	1.459	2.067	3.526				
1087 Feijenoord	1.189	1.774	2.963				
1088 Noordereiland	495	1.165	1.660				
1283 Oud-IJsselmonde	301	2.152	2.453				
1284 Lombardijen	1.580	4.881	6.461				
1289 Groot-IJsselmonde	3.014	10.034	13.048				
1290 Beverwaard	1.161	3.521	4.682				

In de grafiek op de volgende pagina is te zien hoe de twee inkomensgroepen in de buurten zijn verdeeld. De gegevens zijn zodanig gesorteerd, dat de buurten met het grootste aandeel lage inkomens boven in de grafiek staan. Buurten waarbij één van de inkomensgroepen uit minder dan 70 huishoudens bestaan, zijn niet in de grafiek opgenomen. De stippellijn geeft het gemiddelde aandeel van huishoudens met een inkomen tot 120% WML over heel Rotterdam weer.

Figuur 1.18

Huishoudens met een inkomen tot 120% WML, en met een inkomen daarboven, gepercenteerd naar CBS-buurt

In de Afrikaanderwijk, Tussendijken, Feijenoord en Schiemonnd bedraagt het aandeel huishoudens met een minimum-inkomen 40% of meer.

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Bekijken we de verdeling van de huishoudens met een laag inkomen en met een inkomen daarboven per deelgemeente, dan zien we dat in Feijenoord, Delfshaven en Charlois veruit de meeste lage inkomens wonen. Ook in Prins Alexander, Kralingen-Crooswijk, Noord en IJsselmonde vinden we relatief veel huishoudens met een inkomen tot 120% WML.

Tabel 1.19 Aantal huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven naar deelgemeente

	<=120%	>120%	Alle huishoudens
Centrum	3.277	10.822	14.099
Delfshaven	9.468	19.055	28.523
Overschie	1.628	5.649	7.277
Noord	5.924	17.480	23.404
H'berg-Schiebroek	2.989	15.155	18.144
Kralingen-Crooswijk	6.046	15.693	21.739
Feijenoord	9.777	19.225	29.002
IJsselmonde	6.056	20.588	26.644
Prins Alexander	7.161	32.540	39.701
Charlois	8.309	20.810	29.119
Hoogvliet	2.788	12.210	14.998
Hoek van Holland	518	3.536	4.054
Pernis	214	1.803	2.017
Overig en onbekend	21	125	146
Alle huishoudens	64.176	194.691	258.867

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Van alle huishoudens met een inkomen tot 120% van het minimum woont de helft in Delfshaven, Feijenoord, Charlois of Prins Alexander.

Tabel 1.20 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven naar deelgemeente in procenten

	<=120%	>120%	Alle huishoudens
Centrum	5,1%	5,6%	5,4%
Delfshaven	14,8%	9,8%	11,0%
Overschie	2,5%	2,9%	2,8%
Noord	9,2%	9,0%	9,0%
H'berg-Schiebroek	4,7%	7,8%	7,0%
Kralingen-Crooswijk	9,4%	8,1%	8,4%
Feijenoord	15,2%	9,9%	11,2%
IJsselmonde	9,4%	10,6%	10,3%
Prins Alexander	11,2%	16,7%	15,3%
Charlois	12,9%	10,7%	11,2%
Hoogvliet	4,3%	6,3%	5,8%
Hoek van Holland	0,8%	1,8%	1,6%
Pernis	0,3%	0,9%	0,8%
Overig en onbekend	0,0%	0,1%	0,1%
Alle huishoudens	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- Precies 30% van alle huishoudens in de doelgroep woont in de deelgemeenten Feijenoord en Delfshaven.
- Nog eens rond een kwart is te vinden in Prins Alexander en Charlois.

In de navolgende tabel is te zien welk aandeel van de huishoudens in de verschillende deelgemeenten tot de doelgroep van het armoedebeleid behoort. De tabel is gesorteerd, zodat de deelgemeenten met het grootste aandeel lage inkomens bovenaan staan.

Tabel 1.21 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, gepercenteerd naar deelgemeente

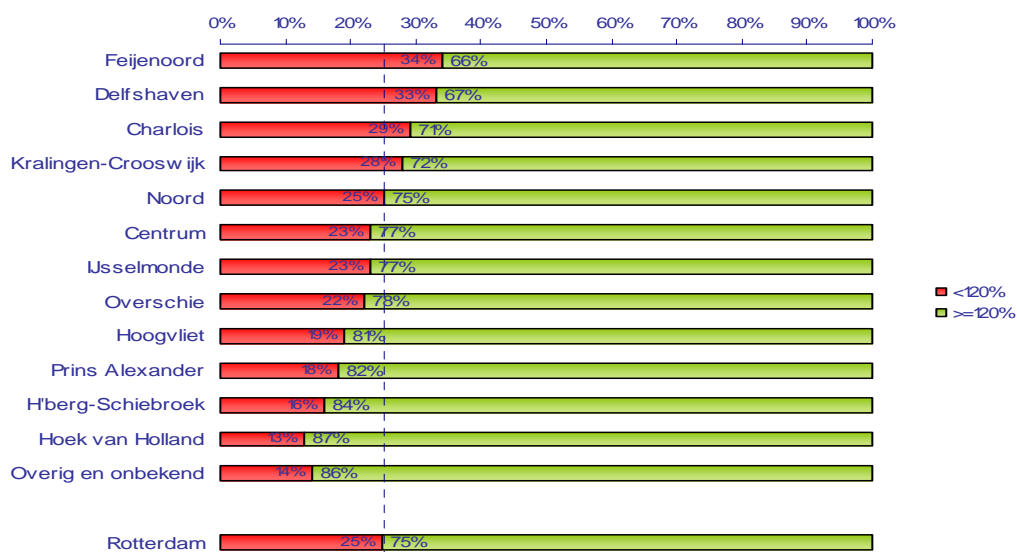
	<=120%	>120%	Alle huishoudens
Feijenoord	33,7%	66,3%	100,0%
Delfshaven	33,3%	66,7%	100,0%
Kralingen-Crooswijk	28,3%	71,7%	100,0%
Charlois	28,2%	71,8%	100,0%
Noord	24,8%	75,2%	100,0%
Centrum	24,1%	75,9%	100,0%
IJsselmonde	22,7%	77,3%	100,0%
Overschie	22,4%	77,6%	100,0%
Hoogvliet	18,8%	81,2%	100,0%
Prins Alexander	18,3%	81,7%	100,0%
H'berg-Schiebroek	16,7%	83,3%	100,0%
Hoek van Holland	13,3%	86,7%	100,0%
Pernis	12,3%	87,7%	100,0%
Overig	14,9%	85,1%	100,0%
Alle huishoudens	24,9%	75,1%	100,0%

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

- De grootste concentratie van huishoudens met een minimuminkomen is te zien in de deelgemeenten Delfshaven en Feijenoord. Hier heeft rond een derde van de huishoudens een inkomen tot 120% WML.
- Ook in Kralingen-Crooswijk en Charlois ligt het aandeel minimumhuishoudens boven het stadsgemiddelde.
- Hoewel het absolute aantal huishoudens met een laag inkomen in Prins Alexander vrij hoog is, is de concentratie van huishoudens met een laag inkomen in deze deelgemeente vrij laag.

In de grafiek op de volgende pagina is de concentratie van lage inkomens in de deelgemeenten nog eens verbeeld. De stippellijn geeft het gemiddelde aandeel van de huishoudens met een laag inkomen in de hele stad weer. Daardoor is duidelijk te zien dat de deelgemeenten Feijenoord, Delfshaven, Charlois en Kralingen-Crooswijk een bovengemiddeld aandeel lage inkomens herbergen.

Figuur 1.19 Huishoudens met een inkomen tot 120% WML en met een inkomen daarboven, gepercenteerd naar deelgemeente

Bron: CBS, Regionaal Inkomensonderzoek 2006, bewerking COS/SWA

Hoe sporen deze gegevens met de Rotterdamse sociale index zoals die ieder jaar door het COS wordt samengesteld? Inkomen is één van de factoren die het cijfer van de index bepaalt, dus de concentratie van lage inkomens in een deelgemeente beïnvloedt het indexcijfer per definitie. Dat zien we verbeeld in navolgende tabel, waarin het sociale-indexcijfer over 2009 en de rangorde in de concentratie van lage inkomens in de deelgemeente zijn samengebracht. Deze inkomens hebben wel betrekking op het jaar 2006. Vanaf rangordeplek 7 (Stadscentrum) is de concentratie lage inkomens welhaast een perfecte voorspeller van de rangorde in de indexcijfers. Daarboven is het beeld wat diffuser: terwijl Delfshaven bijvoorbeeld de deelgemeente is die het op één na grootste aandeel lage inkomens herbergt, neemt zij de derde plaats op de rangorde van laagst scorende deelgemeente in als het gaat om de sociale index.

Tabel 1.22 Score van de deelgemeente op de sociale index, en de rangorde in de concentratie van lage inkomens binnen de deelgemeente

	Sociale index	Rangorde concentratie lage inkomens
Charlois	5,1	3
Feijenoord	5,2	1
Delfshaven	5,4	2
Kralingen-Crooswijk	6,1	4
IJsselmonde	6,1	6
Noord	6,0	5
Stadscentrum	6,3	7
Overschie	6,4	8
Hoogvliet	6,9	9
Prins Alexander	7,1	10
Hillegersberg-Schiebroek	7,3	11
Pernis	7,6	13
Hoek van Holland	8,1	12
Rotterdam	6,0	

Bron: (cijfer sociale index) COS, Sociale index 2009

Deel 2

**Gebruik van inkomensondersteunende voorzieningen door
Rotterdamse huishoudens met een minimuminkomen**

2.1 Inleiding

In dit tweede deel van de monitor Lage Inkomens worden een beeld gegeven van de mate waarin verschillende inkomensondersteunende voorzieningen in het kader van het gemeentelijke armoedebeleid door de doelgroep worden benut. Het gaat dan om:

- de collectieve zorgverzekering van het Zilveren Kruis (ZKA);
- de langdurigheidstoeslag;
- de toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten;
- de toeslag 65+;
- de toeslag voor kinderen van 4 tot en met 17 jaar;
- kwijtschelding van gemeentelijke- en waterschapsheffingen;
- de bijzondere bijstand;
- de Rotterdampas.

De gegevens voor dit deel zijn betrokken van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Gemeentebelastingen en de drie hoogheemraadschappen die actief zijn binnen de gemeente. Een probleem met deze gegevens is dat ze in de meeste gevallen op het niveau van de gebruiker, en niet op het niveau van het huishouden, worden geregistreerd. In sommige bestanden kunnen de diverse gebruikers wel naar het huishoudensniveau worden gebracht, in andere bestanden weer niet. Hierdoor bleek het niet mogelijk om een totaaloverzicht van het gebruik van de diverse voorzieningen op het niveau van huishoudens te maken. Hierdoor was het bijvoorbeeld ook niet mogelijk om te berekenen welk bedrag in totaal naar de huishoudens met een minimuminkomen stroomt in het kader van het armoedebeleid. Dit kunnen we wel doen op individueel niveau.

2.2 De collectieve zorgverzekering

Huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon kunnen zich tegen gereduceerd tarief tegen ziektekosten verzekeren bij de collectieve zorgverzekering van Zilveren Kruis Achmea. Deelnemers betalen 10 tot 15% minder premie, terwijl de gemeente het eigen risico van 155 euro op zich neemt. Daarnaast draagt de gemeente 3,50 euro bij aan een eventuele tandartsverzekering. Bovendien hoeft de klant voor een groot aantal medische kosten geen beroep meer te doen op de bijzondere bijstand. Er kan een keuze worden gemaakt uit een Beter Af-polis (Beter Af Polis, Beter Af Plus Polis 3 sterren en Beter Af Rotterdam Pakket) of de Beter Af-compleet (Beter Af Polis, Beter Af Plus Polis 3 sterren, Beter Af Rotterdam Pakket en Beter Af Tandarts Polis 2 sterren).

Ultimo 2008 hadden 30.000 Rotterdamse huishoudens⁶ een collectieve verzekering. Dat is 58% van de doelgroep van het armoedebelief (meetmoment 2006). In deze huishoudens bevinden zich ruim 52.000 verzekerden, waaronder ruim 16.000 tot en met 18 jaar. Het aantal collectief verzekerde 65-plussers bedraagt rond de 7.800. Een overzicht van het aantal verzekerden naar leeftijdsklasse staat in de onderstaande tabel.

Tabel 2.1 Aantal verzekerden ZKA naar leeftijdsklasse en positie in het gezin

	Hoofdverzekerde	Partner	Kind	Onbekend	Totaal
<=18	485	2	15.488	47	16.022
19-64	27.564	1.070	155	6	28.795
65+	7653	156	0	2	7.811
Totaal	35.702	1.228	15.643	55	52.628

Veruit de meeste verzekerde huishoudens (95%) worden gevormd door alleenstaanden of alleenstaande ouders. Meer dan driekwart van de hoofdverzekerden is tussen de 19 en 65 jaar; en ruim 20% is 65-plusser.

2.3 Langdurigheidstoeslag

Onderdeel van de Wet werk en bijstand is de langdurigheidstoeslag voor personen die langdurig een laag inkomen hebben, geen vermogen hebben en geen uitzicht hebben op inkomensverbetering. Aan de bijstand ligt het uitgangspunt ten grondslag dat het normbedrag, eventueel vermeerderd met de gemeentelijke toeslag, ter voorziening in de algemene bestaanskosten met inbegrip van de reserveringscomponent, in beginsel toereikend is om in de algemene noodzakelijke kosten van het bestaan te kunnen voorzien. Desondanks staat de financiële positie van mensen die langdurig op het minimum inkomen zijn aangewezen onder druk. Zeker als er geen uitzicht is op inkomensverbetering. De langdurigheidstoeslag is bedoeld voor degenen die jonger zijn dan 65 jaar. Omdat ook personen ouder dan 65 jaar te maken hebben met stijgende kosten, is voor hen per 1 juli 2005 een toeslag ingevoerd. Zie hiervoor de gegevens over de Toeslag 65+ in de volgende paragraaf. Overigens is per 1 januari 2009 de langdurigheidstoeslag gedecentraliseerd aan de gemeenten. De gemeente

⁶ Dit is een voorlopig aantal dat is gebaseerd op een analyse van het ZKA-bestand, waarin individuele gebruikers worden geregistreerd. Doordat soms moeilijk is vast te stellen tot welk huishouden een ingeschrevene behoort, is het moeilijk het exacte aantal huishoudens vast te stellen. Een veilige schatting is dat het aantal huishoudens dat is aangesloten bij de collectieve zorgverzekering rond de 30.000 bedraagt.

kan nu in een verordening de omvang van de doelgroep bepalen door nadere invulling te geven aan de begrippen 'langdurig' en 'laag inkomen'. Ook bepaalt de gemeente de hoogte van de toeslag. Vanaf 1 januari 2009 valt de langdurigheidstoeslag onder de bijzondere bijstand.

In 2008 verstrekte SoZaWe 19.562. De gemiddelde verstrekking bedroeg 389 euro op jaarbasis. De ruim 19.000 toeslagen kwamen bij 12.980 klanten terecht. Dat wil zeggen dat sommige ontvangers meerdere toeslagen ontvingen over één jaar: nieuwe klanten die al langer aan de voorwaarden van de langdurigheidstoeslag voldoen krijgen met terugwerkende kracht ook de toeslagen over voorgaande jaren uitgekeerd. Over 2008 ontving één klant maximaal zes toeslagen. Per klant bedroeg de gemiddelde uitkering 587 euro op jaarbasis.

2.4 Toeslag 65+

Voor ouderen met een inkomen tot 120% WML is vanaf 1 juli 2005 de Toeslag voor 65-plussers van kracht. Deze toeslag is een vast bedrag per huishouden per jaar en is onbelast. De Toeslag voor 65-plussers is één van de Rotterdamse categoriale bijzondere bijstandsuitkeringen. Categoriale bijzondere bijstand kent SoZaWe toe aan personen die behoren tot een vooraf vastgestelde doelgroep. Klanten die tot de doelgroep van deze regelingen horen, hoeven hun kosten niet aan te tonen.

In 2008 werden in totaal 26.218 toeslagen 65+ uitgekeerd. De gemiddelde verstrekking bedroeg 313 euro op jaarbasis. De toeslagen kwamen bij 17.160 individuele klanten terecht. De gemiddelde toeslag per klant bedroeg 478 euro op jaarbasis.

2.5 Toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten

Chronisch zieken en gehandicapten in Rotterdam met een inkomen op bijstandsniveau kunnen sinds 2004 een tegemoetkoming krijgen voor verborgen ziektekosten. Verborgen ziektekosten zijn de kosten van bijvoorbeeld een hogere telefoonrekening, extra voedingsmiddelen, niet-vergoede zelfzorgmiddelen of het lidmaatschap van een belangenvereniging of patiëntenorganisatie. Sommige klanten ontvangen via een centrale actie van SoZaWe deze 'toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten' automatisch. Anderen die menen voor de toeslag in aanmerking te komen, kunnen hiervoor individueel een aanvraag indienen.

Met ingang van 1 januari 2007 geldt de regeling niet langer alleen voor personen met een inkomen op bijstandsniveau. Het college van B&W heeft in het 'Uitvoeringsprogramma armoedebestrijding' besloten om de doelgroep van categoriale regelingen uit te breiden. Categoriale bijzondere bijstand kent SoZaWe toe aan personen die behoren tot een vooraf vastgestelde doelgroep. Klanten die tot de doelgroep van deze regelingen horen, hoeven hun kosten niet aan te tonen. Ook klanten met een inkomen tot 120% WML komen voor de regeling in aanmerking. Klanten met een inkomen tot 125% WML hebben recht op 50% van het bedrag van de toeslag. Naast de toeslag voor chronisch zieken en gehandicapten, geldt de uitbreiding ook voor de toeslag voor 65 plussers.

In 2008 verstrekke SoZaWe 9.895 toeslagen voor chronisch zieken en gehandicapten. De toelagen kwamen bij 7.428 klanten terecht. Dat betekent dat ook hier sommige klanten achterstallige toeslagen kregen toegekend. Het gemiddelde toegekende bedrag per klant bedroeg bijna 183 euro op jaarbasis.

2.6 Toeslag voor kinderen van 4 tot en met 17 jaar

Klanten met één of meer schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 17 jaar kunnen voor kosten die zij voor deze kinderen maken, bijzondere bijstand krijgen. Tot 1 augustus 2008 voerde SoZaWe de regeling uit als individuele bijzondere bijstand. De klant moest dan aantonen dat hij kosten voor zijn kind(eren) heeft gemaakt. Voor sommige schoolkosten kon de klant ook een beroep doen op de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (Wtos), maar dit was geen belemmering om de toelage voor kinderen als bijzondere bijstand te verstrekken. Met ingang van 1 augustus 2008 voert SoZaWe de regeling uit als categoriale bijzondere bijstand. Klanten die tot de doelgroep van de regeling behoren, hoeven hun kosten niet aan te tonen. Of een kind schoolgaand is, hoeft niet te worden getoetst. SoZaWe gaat ervan uit dat alle kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 17 jaar naar school gaan.

In 2008 werden in totaal 17.936 toeslagen voor kinderen verstrekt. Dat brengt de gemiddelde toeslag op 253 euro. De toeslagen werden verstrekt aan 9.552 individuele klanten, bij een gemiddeld bedrag van 476 euro per klant.

2.7 Bijzondere bijstand

De Wet werk en bijstand (WWB) geeft regels voor de bijstandsverlening in de algemene en de bijzondere bestaanskosten:

- de algemene bijstand is de periodieke normbijstand, die voorziet in de algemeen noodzakelijke bestaanskosten;
- bijzondere bijstand is de vergoeding van kosten die een klant maakt door bijzondere omstandigheden; deze kosten behoren niet tot de algemeen noodzakelijke bestaanskosten;
- niet alleen klanten met een bijstandsuitkering kunnen bijzondere bijstand ontvangen. Iedereen kan een beroep op de bijzondere bijstand doen;
- vanaf het inwerking treden van de Re-integratieverordening per 1 mei 2004, verleent SoZaWe geen bijzondere bijstand meer voor kosten die betrekking hebben op re-integratie. Voor deze kosten geldt de Re-integratieverordening.

In 2008 werden 72.190 uitkeringen in het kader van de individuele bijzondere bijstand verstrekt. De gemiddelde verstrekking bedroeg 234 euro. In een aantal gevallen gaat het om periodieke, vaak maandelijks verstrekkingen. In de andere gevallen betreft het eenmalige uitkeringen. De soort verstrekkingen, en de gemiddelde hoogte ervan staan weergegeven in de tabel op de volgende pagina.

	Aantal	%	Gemiddeld bedrag per klant
Huishoudelijke hulp/gezinshulp	21.555	30	€ 28
Toeslag premie zorgverzekering	9.163	13	€ 52
Overige medische/paramed. Hulp	4.809	7	€ 44
Alarmsysteem	4.510	6	€ 14
Kosten tandarts	3.796	5	€ 131
Toeslag boven norm	3.718	5	€ 113
Kosten inrichting/huisraad	2.625	4	€ 2.951
Bril	2.587	4	€ 213
Rechtsbijstand	1.915	3	€ 134
Aanvullende bijstand <21	1.764	2	€ 295
Eenmalig levensonderhoud	1.679	2	€ 580
Reiskosten arbeid/scholing	1.479	2	€ 81
Hulpmiddelen, niet zijnde bril	1.103	2	€ 153
Verhuiskosten	920	1	€ 630
Overige kosten maatsch. Zorg	882	1	€ 205
Overige kosten fin transacties	832	1	€ 429
Overige kosten huishouding	793	1	€ 144
Overige kosten woonvoorziening	760	1	€ 409
Woonkosten tot huurgrens	706	1	€ 255
Overige vervoerskosten	682	1	€ 96
Kosten i.v.m. geboorte	655	1	€ 487
Kleding/Schoeisel	654	1	€ 306
Verwarmings- verlichtingkosten	555	1	€ 218
Dieetkosten	526	1	€ 134
Omscholing/Studie (niet tert.)	457	1	€ 632
Kinderopvang arbeid/scholing	428	1	€ 165
Kinderopvang (niet uitstroom)	410	1	€ 114
Rente/Aflossing schulddelging	395	1	€ 562
Overige alg. levensbehoeften	291	0	€ 394
Woonkosten boven huurgrens	248	0	€ 327
Overige kosten verm.bijstand	200	0	€ 304
Geneesmiddelen	171	0	€ 124
Intra-/Semimurale verpl./verz.	129	0	€ 62
Overige opvang	115	0	€ 221
Verpleging aan huis	113	0	€ 56
Begrafeniskosten	108	0	€ 2.207
Omscholing tertiair nivo	105	0	€ 633
Kosten specialist	58	0	€ 382
Taxikosten	58	0	€ 165
Bedrijfsdoeleinden	42	0	€ 10.292
Ziektekostenverzekering	40	0	€ 270
Kosten fysiotherapie	31	0	€ 136
Waarborgsom	26	0	€ 490
Opvang/Huisv. pension/hotel	17	0	€ 348
Opname in ziekenhuis e.d.	16	0	€ 206
Kosten telefoon	13	0	€ 17
Autokosten	12	0	€ 75
Kosten identificatie	10	0	€ 516
Kosten eigen vervoermiddel	9	0	€ 87
Betaling n.a.v. borgstelling	7	0	€ 373
Kosten huisarts	6	0	€ 79
Woningaanpassing	5	0	€ 2.453
Opvang in crisiscentrum	1	0	€ 581
Onbekend	1	0	€ 10
Totaal	72.190	100	€ 234

De ruim 72.000 verstrekkingen werden gedaan aan 15.885 individuele klanten. Dat betekent dat in 2008 per individuele klant gemiddeld ruim vier verstrekkingen in het kader van de bijzondere bijstand werden gedaan. Het gemiddeld uitgekeerde bedrag was 1062 euro.

2.8 Kwijtschelding van afvalstoffenheffing

Huishoudens met een inkomen tot 100% van het sociale minimum kunnen kwijtschelding van de gemeentelijk geheven afvalstoffenheffing ontvangen. De heffing die in 2008 248,25 euro op jaarbasis bedroeg, werd kwijtgescholden bij 39.357 huishoudens. Dat betekent dat voor een totaalbedrag van 9.770.375 euro werd kwijtgescholden.

2.9 Kwijtschelding van waterschapslasten

Huishoudens met een inkomen tot 100% van het sociale minimum kunnen tevens kwijtschelding van waterschapslasten krijgen. Binnen Rotterdam opereren drie waterschappen: het hoogheemraadschap van Schieland, van Delfland en Hollandse Delta. Het hoogheemraadschap van Hollandse Delta verleende in 2008 aan 11.206 huishoudens kwijtschelding voor een totaalbedrag van 3.009.938 euro. Dat betekent dat de gemiddelde kwijtschelding 269 euro per huishouden bedroeg. Het hoogheemraadschap van Delfland schold in 2008 een totaalbedrag van 620.514 euro kwijt aan 3054 huishoudens. Dat brengt de gemiddelde kwijtschelding op 203 euro per huishouden. Tenslotte schold het hoogheemraadschap Schieland voor een totaalbedrag van 2.254.917 euro kwijt aan 15.083 huishoudens. De gemiddelde kwijtschelding bedroeg 150 euro.

2.10 Rotterdampas

Met de uitgifte van de Rotterdampas, de voordeelpas voor Rotterdam en omstreken, wil de gemeente Rotterdam maatschappelijke betrokkenheid behouden en bevorderen bij haar inwoners door het verlenen van kortingen op veelsoortige activiteiten en evenementen. Met de Rotterdampas wordt het Kompas uitgereikt, een boekje met jaaraanbiedingen en kortingscoupons. Daarnaast ontvangt de pashouder elk kwartaal het Rotterdampas Magazine met extra aanbiedingen. Rotterdammers en inwoners van de deelnemende gemeenten die van een minimuminkomen leven, kunnen de Rotterdampas in principe voor € 5,- aanschaffen. Bij gelijktijdige aanschaf is de pas voor inwonende kinderen van 3 t/m 17 jaar gratis. In 2008 werd de pas aan minima gratis verstrekt. In 2008 was de inkomensgrens voor dit aanbod voor gehuwden en samenwonenden 1.525 euro per maand, voor een eenoudergezin 1.375 euro per maand en voor een alleenstaande 1.100 euro per maand.

In 2008 hadden 61.530 Rotterdammers met een minimuminkomen een Rotterdampas. Kinderen die samen met hun ouders een pas hebben, staan apart geregistreerd. In het bestand stonden ultimo 2008 40.370 volwassenen met een minimuminkomen als pashouder geregistreerd, en 21.160 kinderen.

2.11 Totaaloverzicht

In de onderstaande tabel staat een overzicht van het gebruik van de verschillende inkomensondersteunende voorzieningen, zoals die in de vorige paragrafen werden behandeld.

Tabel 2.6 Aantal individuele gebruikers/gebruikende huishoudens, totaal verstrekte bedragen en gemiddeld verstrekt bedrag per klant of huishouden op jaarbasis in 2008

	Aantal gebruikers	Gemiddeld bedrag per gebruiker/ huishouden (euro)
<i>Bijzondere bijstand en toeslagen ¹⁾</i>		
Langdurigheidstoeslag	12.980	587
Toeslag 65+	17.160	478
Toeslag chronisch zieken en gehandicapten	7.428	183
Toeslag voor kinderen 4 t/m 17 jaar	9.552	476
Individuele Bijzondere Bijstand	15.885	1.062
<i>Kwijtscheldingen ²⁾</i>		
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	39.357	248
Kwijtschelding waterschapslasten	29.343	207
<i>Waarvan:</i>		
Kwijtschelding waterschapslasten HH van Schieland	15.083	150
Kwijtschelding waterschapslasten HH van Delfland	3.054	203
Kwijtschelding waterschapslasten HH Hollandse Delta	11.206	269
Collectieve zorgverzekering ¹⁾	52.628	88
Rotterdampas	61.530	

1) Het gebruik van bijzondere bijstand, toeslagen en collectieve zorgverzekering is gemeten op het niveau van individuele gebruikers. Dat betekent dat verschillende gebruikers deel kunnen uitmaken van één huishouden.

2) Het gebruik van kwijtscheldingen en de collectieve zorgverzekering is gemeten op het niveau van huishoudens; gemeentelijke- en waterschapsbelastingen worden geheven op huishoudensniveau. Het gemiddeld bedrag per gebruiker is alleen op huishoudensniveau te berekenen, omdat niet onderscheiden kan worden aan welk lid van het huishouden de verstrekking ten goede kwam.

Deel 3

**Maatschappelijke participatie van Rotterdamse kinderen
uit huishoudens met een minimuminkomen**

3.1 Inleiding

Met de ondertekening van het convenant 'Kinderen doe mee' in 2007 heeft Rotterdam zich gecommitteerd aan de doelstelling om het aandeel kinderen dat in de stad participeert in de periode 2007-2010 te doen toenemen. Hiervoor kreeg de gemeente extra middelen verstrekt. Deelnemende gemeenten hebben eveneens toegezegd dat de resultaten van de extra inzet zullen worden gemonitord. Dat wil zeggen dat via onderzoek zal moeten worden vastgesteld of de extra middelen inderdaad hebben geleid tot een hogere participatie van kinderen in de leeftijd van 5 tot 18 jaar.

Het voorliggende onderzoeksverslag is de nulmeting ten bate van deze monitor over het jaar 2008. Bij de opzet van het onderzoek is aansluiting gezocht bij de landelijke onderzoek naar participatie van kinderen, waarvan de nulmeting in mei 2009 is verschenen bij het SCP.⁷ Evenals in die nulmeting luiden de centrale vragen van deze nulmeting voor Rotterdam:

- Wat is het aantal kinderen in Rotterdam en wat is het aantal kinderen in huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon?
- Wat is het aantal kinderen in Rotterdam dat niet maatschappelijk participeert, onderverdeeld in de inkomens boven en onder 120% van het wettelijk minimumloon?
- Wat is het aantal kinderen dat niet participeert om financiële redenen. Wat zijn andere redenen voor niet-participatie?

Voor de definitie van het begrip 'maatschappelijke participatie' hebben we, ook al met het oog op de vergelijkbaarheid met landelijke gegevens, aansluiting gezocht bij het landelijk onderzoek van het SCP. Voor dat onderzoek werden de volgende criteria voor het begrip gedefinieerd:

- het gaat om georganiseerde en gangbare activiteiten voor kinderen (buiten schooltijd) die met een zekere frequentie en regelmaat worden verricht;
- het gaat om participatie waaraan financiële lasten zijn verbonden;
- het gaat om activiteiten waarvan wordt verondersteld dat zij een sociaalintegratieve of ontplooiingsfunctie hebben.

⁷

G. Jehoel-Gijsbers, *Kunnen alle kinderen meedoen? Onderzoek naar de maatschappelijke participatie van arme kinderen. Nulmeting.* SCP/Den Haag 2009

Deelname aan activiteiten door kinderen wordt in het landelijk onderzoek in drie categorieën ingedeeld:

- A Kind zit op sport (inclusief zwemles), scouting of Jong Nederland, culturele activiteiten of hobbyclubs en dergelijke
- B Kind neemt minimaal één keer per week deel aan sportactiviteiten georganiseerd door wijk- of buurthuis of gemeente of aan extra activiteiten op de buitenschoolse opvang (BSO) of aan buitenschoolse activiteiten
- C Kind neemt minimaal één keer per week deel aan jeugdactiviteiten van kerk of moskee.

Dit leidt tot drie maten voor 'geen maatschappelijke deelname' of 'niet-participeren':

- 1 Geen enkele deelname aan activiteiten onder A
- 2 Geen enkele deelname aan activiteiten onder A+B
- 3 Geen enkele deelname aan activiteiten onder A+B+C.

Voor het onderzoek is een telefonische enquête gehouden onder Rotterdamse gezinnen met kinderen in de leeftijdscategorie 5 tot 18 jaar met een netto inkomen tot 120% van het sociale minimum (100% van de bijstandsnorm voor gezinnen met twee volwassenen), in geld uitgedrukt onder de 1560 euro. Voor een overzicht van de respons en non-respons op de enquête verwijzen we naar de bijlage.

Van de in totaal 498 respondenten heeft 60% een bijstandsuitkering. De overige 40% heeft een andere primaire inkomstenbron, eventueel aangevuld met bijstand. De vijf huishoudens die aangeven een hoger netto inkomen te hebben dan 120% zijn toch in het onderzoek meegenomen omdat ze van minstens één voorziening in het kader van het armoedebeleid gebruik blijken te maken. Mogelijk hebben zij de financiële toelage bij het maandinkomen opgeteld of is de hoogte van hun inkomen sinds de aanvraag van de voorziening veranderd. In de onderstaande tabel staat een overzicht van de onderzochte huishoudens naar soort inkomen en de hoogte ervan.

Tabel 3.1 Hoogte van het inkomen in klassen naar soort inkomen (%)

	Werk	WWB	Andere uitkering	Werk + uitkering	Onbekend	Totaal
< € 1200	52,7%	88,3%	83,0%	80,0%	40,0%	78,7%
€ 1200-1350	33,0%	9,0%	12,8%	11,4%	20,0%	15,1%
€ 1350-1560	5,4%	1,7%	2,1%	5,7%		2,8%
>€ 1560	2,7%	,3%			20,0%	1,0%
Onbekend	6,3%	,7%	2,1%	2,9%	20,0%	2,4%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
N=	112	299	47	35	5	498

Een overzicht van de overige kenmerken van de onderzochte huishoudens is te vinden in de bijlage achter in dit rapport.

De deelnemende gezinnen hebben in totaal 833 kinderen, een gemiddelde van 1,7 per huishouden. Iets meer dan de helft heeft één kind, ongeveer een derde twee kinderen en de rest drie of meer kinderen. Het maximum is vijf. Iets meer dan de helft is jongen en de overigen meisje. Er is sprake van een nagenoeg gelijke verdeling over de leeftijden van de kinderen binnen de groep. Relatief heeft het onderzoek betrekking op iets meer kinderen van 13 tot 18 jaar dan op die uit de jongere leeftijdscategorie. Bijna de helft volgt het basisonderwijs en ongeveer een kwart zit op de VMBO. De overige kinderen gaan naar de Havo, het Vwo, het MBO, het HBO of het speciaal voortgezet onderwijs. Het volledig overzicht van de kenmerken van de kinderen staat in de bijlage.

Deze rapportage geeft allereerst een beschrijving van de mate waarin kinderen deelnemen aan zwemmen en zwemles, sporten en sportverenigingen, culturele en buitenschoolse activiteiten en de buitenschoolse opvang. De redenen voor niet-deelname, waaronder redenen voor financiële aard, komen bij iedere activiteit aan de orde. Verder wordt aandacht besteed aan andere vrijetijdsbesteding van kinderen, waaronder computerbezit en -gebruik. De gegevens over de mate waarin de kinderen maatschappelijk participeren zullen waar mogelijk worden vergeleken met cijfers uit het landelijk onderzoek. Gegevens over participatie van kinderen in huishoudens met een bovenminimaal inkomen worden ontleend aan landelijke CBS-cijfers uit 2006. Vanwege praktische en budgettaire overwegingen is er niet voor gekozen om het onderzoek ook te houden onder Rotterdamse gezinnen met een bovenminimaal inkomen.

In het onderzoek komt ook het gebruik van de voorzieningen voor de gezinnen ter sprake, zoals de toelage van SoZaWe voor kinderen in de leeftijdscategorie van 4 tot 18 jaar, een financiële bijdrage vanuit de Stichting Leergeld of het Jeugdsportfonds en het bezit van de Rotterdampas en het Jeugdvakantiepaspoort. Ten slotte worden een aantal algemene stellingen op het

gebied van de maatschappelijke participatie van kinderen besproken en in de slotbeschouwing de belangrijkste resultaten van de enquête op een rijtje gezet.

3.2 Deelname aan activiteiten

3.2.1 Zwemmen en zwemles

Tweederde van de kinderen in de huishoudens met een minimuminkomen heeft één of meer zwemdiploma's. Het al dan niet hebben van een diploma is op de eerste plaats afhankelijk van de leeftijd. De meeste zwemdiploma's worden in de basisschoolperiode behaald, waardoor het aantal kinderen zonder diploma tot 12 jaar nog vrij hoog is. Van de kinderen vanaf 12 jaar heeft ruim 80% een diploma, tegen 48% van de kinderen in de leeftijd van 5 tot 12 jaar. Hier zien we echter een relatief groot verschil als we de herkomst van de kinderen vergelijken. Van de autochtone kinderen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar heeft 92% een diploma, tegen 78% van de allochtone kinderen in die leeftijdscategorie. Het verschil bij de kinderen tussen de 5 en 12 jaar is ongeveer gelijk: hier heeft 59% van de autochtone kinderen een diploma, tegen 43% van de allochtone kinderen. In de onderstaande tabel staat hiervan een overzicht.

Tabel 3.2 Kinderen met één of meer zwemdiploma's naar leeftijdscategorie en herkomst (%)

	5-11 jaar	12-17 jaar	Alle kinderen
Allochtoon	59%	92%	77%
Autochtoon	43%	77%	62%
Alle kinderen	48%	82%	66%
N=	230	602	832

Overigens speelt ook de vraag of er in het gezin een inkomen uit betaald werk wordt verdiend een rol. Van de kinderen in een 'werkend huishouden' heeft bijna driekwart een zwemdiploma, tegen 65% van de kinderen in de huishouden met een inkomen uit een uitkering. Hoewel verhoudingsgewijs een groter deel van de allochtonen niet betaald werkt, heeft deze variabele zijn eigen invloed.

Vergelijken we deze resultaten met landelijke cijfers, dan zien we dat in Rotterdam het aandeel kinderen met een zwemdiploma lager ligt dan landelijk. Het aandeel kinderen met een zwemdiploma in de bijstandshuishoudens ligt nagenoeg gelijk (66% in Rotterdam om 63% landelijk). Echter, terwijl in het landelijk onderzoek het aandeel onder de kinderen in een minimahuishouden met een niet-bijstandsinkomen ruim 80% bedraagt, is dit in Rotterdam 67%. Dit zou toegeschreven kunnen worden aan de grotere concentratie allochtonen onder de Rotterdamse minima. Overigens heeft

landelijk gezien bijna 90% van de kinderen uit huishoudens met een bovenminimaal inkomen een zwemdiploma.⁸

Ruim de helft van de kinderen in de leeftijd tot twaalf jaar die nog geen diploma hebben, heeft regelmatig (iedere week of iedere twee weken) zwemles. Dit is voor het merendeel via de (basis)school geregeld en niet door de ouders zelf. Van de kinderen zonder diploma vanaf 12 jaar zit nagenoeg niemand meer op zwemles. Overigens gaat 42% van de kinderen tot 12 jaar die al een diploma hebben door met lessen. Bij de kinderen vanaf 12 jaar bedraagt dit aandeel maar 12%.

Van bijna de helft (46%) van de kinderen zonder diploma die op het moment van onderzoek nog geen zwemles hadden, zegt de ouder dat ze binnenkort wel op zwemles zullen gaan. Bij de resterende kinderen geeft bijna driekwart van de ouders aan dat financiële redenen een rol spelen in de keuze om het kind niet te laten zwemmen. Dat betekent dat over alle kinderen in de onderzochte huishoudens bekeken 8% niet aan zwemles deelneemt vanwege financiële redenen. Andere, meer incidenteel voorkomende redenen zijn dat er geen zwemles op school is, het kind medische belemmeringen heeft, de ouder het kind niet kan of wil begeleiden, de ouder het kind te jong vindt of er simpelweg geen tijd voor heeft. Volgens de respondenten wil de overgrote meerderheid van de kinderen die niet op zwemles zitten wél zelf op zwemles (85%).

3.2.2 Vrij zwemmen

Meer dan 40% van de kinderen zonder diploma gaat ook nooit vrij zwemmen, tegen ruim 20% van de kinderen mét diploma. Van alle kinderen gaat 72% wel eens vrij zwemmen. Daarmee ligt het aandeel kinderen dat wel eens vrij zwemt wat lager dan landelijk. Van de kinderen in een bijstandshuishouden gaat 82% wel eens vrij zwemmen, en 87% van de huishoudens met een ander minimuminkomen. Van de kinderen uit huishoudens met een bovenminimaal inkomen gaat volgens CBS-cijfers uit 2006 91% wel eens vrij zwemmen. De meest genoemde reden waarom de kinderen niet vrij zwemmen is net als bij het niet deelnemen aan zwemles van financiële aard. Bij 45% van de kinderen die niet vrij zwemmen, geeft de ouder aan hier geen geld voor te hebben. Andere veelgenoemde redenen zijn dat het kind nog geen zwemdiploma heeft en dat het kind zelf niet van zwemmen houdt. Ook kan het ontbreken van een goed zwembad in de buurt een oorzaak zijn, evenals het feit dat het kind al andere sportactiviteiten dan zwemmen heeft, er geen tijd voor heeft, om medische redenen niet mag zwemmen of dat de ouder het kind niet kan of wil begeleiden.

⁸

G. Jehoel-Gijsbers, *Kunnen alle kinderen meedoen? Onderzoek naar de maatschappelijke participatie van arme kinderen*, SCP/Den Haag 2009, p. 39-40

3.2.3 Kosten en financiële ondersteuning

De bedragen die de ouders per maand kwijt zijn aan zwemlessen en vrij zwemmen van hun kinderen, zonder dat daar er vergoeding tegenover staat, kunnen in uitzonderlijke situaties oplopen tot 100 euro. De hoogte ervan is sterk afhankelijk van het aantal kinderen in het huishouden. Gemiddeld betalen de ouders die kosten hebben ongeveer 15 euro per maand voor zwemlessen en vrij zwemmen van hun kinderen. De meeste ouders (89%) zeggen geen financiële ondersteuning te krijgen bij het betalen van de zwemlessen voor hun kinderen. Hier zien we geen verschil tussen huishoudens met en zonder een WWB-uitkering. Dat betekent dat de meeste respondenten met een bijstandsuitkering de Toelage voor kinderen, die in principe automatisch wordt uitgekeerd aan bijstandsgerechtigden, niet beschouwen als een ondersteuning bij de kosten van zwemles. Twee derde van degenen die wel ondersteuning zeggen te krijgen, verwijzen inderdaad naar een vergoeding van SoZaWe. De rest wordt ondersteund door familie of vrienden, de gemeente of hun ex-partner met een gemiddeld bedrag van 18 euro per maand. De bandbreedte aan financiële ondersteuning van derden ligt tussen de 3,50 en de 50 euro per maand.

3.2.4 Sporten en sportverenigingen

Van alle kinderen tussen 5 en 18 jaar is 30% lid van één of meer sportverenigingen. Het overgrote deel heeft één lidmaatschap; geen enkel kind is lid van meer dan twee sportverenigingen. Kinderen vanaf 12 jaar zijn duidelijk vaker lid van een sportvereniging dan kinderen in de leeftijd van 5 tot 12 jaar: van de oudere categorie is ruim een derde lid, tegen rond een kwart van de jongere categorie. Onafhankelijk van de leeftijd sporten meisjes minder in clubverband dan jongens: meer dan een derde van de jongens is lid van een sportclub tegen nog geen kwart van de meisjes. Tenslotte blijkt de herkomst van het gezin van invloed: allochtone kinderen zijn minder vaak lid van een sportvereniging dan autochtone jongeren; bijna 40% van de autochtone kinderen sport in clubverband, tegen rond een kwart van de kinderen in de allochtone gezinnen. In de tabel op de volgende pagina zijn alle drie de variabelen samengebracht in één overzicht.

Tabel 3.3 Lidmaatschap van een sportvereniging naar geslacht, leeftijdsklasse en herkomst (%)

Etniciteit	Leeftijd in Klassen		Geslacht		Totaal
			Jongen	Meisje	
Autochtoon	5-11 jr	Lid sportclub	39%	27%	34%
		Geen lid sportclub	61%	73%	66%
			100%	100%	100%
	12-17 jr	Lid sportclub	48%	36%	42%
		Geen lid sportclub	52%	64%	58%
			100%	100%	100%
Allochtoon	5-11 jr	Lid sportclub	26%	15%	20%
		Geen lid sportclub	74%	85%	80%
			100%	100%	100%
	12-17 jr	Lid sportclub	40%	22%	31%
		Geen lid sportclub	60%	78%	69%
			100%	100%	100%

Het soort inkomen of de hoogte ervan heeft geen enkele invloed op de vraag of kinderen lid zijn van een sportclub of niet. Uit het landelijk onderzoek bleek dat 39% van de bijstandskinderen lid is van een sportclub en 58% van de kinderen van de minimahuishoudens met een ander inkomen. De mate van deelname van Rotterdamse kinderen is daarmee lager dan in het gehele land, vooral onder niet-bijstandsminima. Het verschil met kinderen uit huishoudens met een inkomen boven de 120% van het sociale minimum is nog groter. Volgens CBS-cijfers was in 2006 landelijk gezien meer dan driekwart van de kinderen uit deze groep lid van een sportclub. Desgevraagd spelen financiële belemmeringen bij meer dan driekwart van de ouders (mede) een rol bij de overweging de kinderen niet aan een sportvereniging deel te laten nemen. Andere veelgenoemde overwegingen om geen lid te worden zijn dat dit binnenkort wel gaat gebeuren en dat het kind zelf niet wil. In mindere mate worden ook het feit dat er medische redenen zijn en dat het kind geen tijd heeft om te sporten als reden voor niet-deelname genoemd. Overigens heeft het merendeel van deze kinderen volgens de ouder wel de wens om lid van een sportvereniging te worden.

3.2.5 Kosten en financiële ondersteuning

Het gemiddelde bedrag dat de respondenten zelf per maand aan contributie en materiaalkosten betalen voor de sportclub(s) van hun kinderen is 24 euro. De bedragen lopen op tot maximaal 100 euro afhankelijk van het aantal kinderen en lidmaatschappen van sportverenigingen. Iets meer dan een kwart van de respondenten zegt financiële ondersteuning te krijgen bij het betalen van de contributie en materiaalkosten. In de meeste gevallen is die ondersteuning afkomstig van SoZaWe. De anderen krijgen financiële steun van de familie, de gemeente of door de sportvereniging zelf omdat ze daar als vrijwilliger werken. Het gemiddeld bedrag

aan ontvangen ondersteuning is 21 euro per maand en loopt afhankelijk van het aantal kinderen en lidmaatschappen op tot maximaal 40 euro.

3.2.6 Deelname aan sportactiviteiten door buurt- of wijkcentrum of de gemeente

Iets minder dan de helft van de kinderen doet (ook) wel eens mee doen aan sportactiviteiten die zijn georganiseerd door een buurt- of wijkcentrum of door de gemeente. Kinderen op de basisschool doen dit duidelijk vaker dan kinderen op het voortgezet onderwijs. Van de eerste groep doet meer dan de helft wel eens aan dergelijke activiteiten mee, tegen nog geen 40% van de tweede groep. Kinderen uit allochtone huishoudens maken overigens significant meer gebruik van dergelijke voorzieningen dan kinderen uit autochtone huishoudens. Overigens is de mate van participatie van kinderen op dit gebied in Rotterdam hoger dan in de rest van Nederland (Jehoel-Gijsbers, p. 39). Ook in vergelijking met landelijke cijfers van huishoudens met een bovenminimaal inkomen komt deze vorm van sportactiviteit vaker voor onder Rotterdamse kinderen.

3.2.7 Sporten op straat

De respondenten werd ook gevraagd of hun kinderen wel eens sporten op straat. Driekwart van de kinderen blijkt dat wel eens te doen; 28% zegt zelfs 'vaak' buiten te sporten. Jongens sporten veel vaker op straat dan meisjes: slechts 17% van de jongens zegt (bijna) nooit op straat te sporten, tegen een derde van de meisjes. Hierbij moet worden aangetekend dat er niet is gevraagd naar 'spelen op straat', zodat we niet zonder meer de conclusie kunnen trekken dat meisjes minder op straat *spelen*. Ook hier zien we het verschijnsel dat kinderen op de basisschool veel vaker op straat aan sport doen dan kinderen op het voortgezet onderwijs.

3.2.8 Doen de kinderen voldoende aan sport?

Desgevraagd zegt bijna tweederde van de ouders die aan het onderzoek deelnamen dat hun kinderen naar hun mening voldoende aan sport doen. Over het algemeen wordt dit over de jongens vaker gedacht dan over de meisjes. Het overige derde deel geeft in meerderheid aan dat financiële belemmeringen een rol spelen in het feit dat hun kinderen onvoldoende sporten. Dit zien we overigens vaker bij huishoudens met een bijstandsuitkering dan bij huishoudens met een ander minimuminkomen: van de eersten zegt 31% financiële belemmeringen te hebben, tegen een kwart van de tweede groep. Opvallend is dat bij de kinderen vanaf 12 jaar veel vaker de reden wordt opgegeven dat de kinderen geen zin hebben om aan sport te doen, terwijl bij kinderen onder de 12 jaar de financiële reden veel vaker wordt genoemd. Daarnaast zien we dat ouders met een inkomen uit werk de financiële reden significant minder vaak wordt genoemd dan bij ouders die geen werk hebben: nog niet bij de helft van de werkende ouders speelt geld een rol, terwijl dit naar eigen zeggen bij 60% van de niet-

werkenden het geval is. Veel minder vaak genoemde redenen zijn dat kinderen andere activiteiten hebben waardoor er te weinig tijd voor sport is, en dat er medische belemmeringen zijn.

3.3 Culturele activiteiten

De deelname van kinderen aan culturele activiteiten is veel geringer dan de deelname aan sportieve activiteiten, 13% onderneemt minimaal één culturele activiteit in clubverband. Uit landelijk onderzoek bleek dat kinderen uit bovenminimale huishoudens twee keer zo vaak deelnemen aan dergelijke activiteiten. In de onderstaande tabel staat een overzicht van de deelnamepercentages per activiteit.

Tabel 3.4 Culturele activiteiten in clubverband naar leeftijdsklasse (%)

	5-11 jaar	12-17 jaar	Alle kinderen
Muziek- of zangles	5,1%	2,6%	3,7%
(Jazz-)ballet of dansles	4,0%	3,1%	3,5%
Streetdance of rap	2,7%	3,3%	3,0%
Tekenen/schilderen/handenvarbeid	3,2%	0,4%	1,7%
Scouting/verkennerij/Jong Nederland	1,1%	1,3%	1,2%
Toneelclub	1,3%	1,1%	1,2%
Koor	0,8%	0,7%	0,7%
Andere activiteit in clubverband	1,3%	0,4%	0,8%
Deelname aan minstens één culturele activiteit	15,4%	10,7%	12,8%
N=	376	457	833

Activiteiten die met muziek of dans te maken hebben zijn nog het meest populair, getuige de bovenste drie rijen in de tabel. Meisjes doen duidelijk meer culturele activiteiten in clubverband dan jongens: terwijl 17% van de meisjes op minimaal één club zit, is dit bij nog geen 10% van de jongens het geval. Daarnaast nemen kinderen in de basisschoolleeftijd vaker deel dan kinderen op het voortgezet onderwijs. Tenslotte nemen kinderen uit autochtone huishoudens vaker deel aan deze activiteiten dan kinderen uit allochtone huishoudens. Het soort inkomen speelt geen rol in de mate van deelname: kinderen uit de bijstandshuishoudens nemen even vaak deel als kinderen uit huishoudens met een ander minimuminkomen. In het landelijk onderzoek zien we vergelijkbare geringe deelnamepercentages, maar daar is de participatie over de hele linie onder kinderen uit niet-bijstandshuishoudens wat hoger

(Jehoel-Gijsbers, p. 42). Ditzelfde geldt voor kinderen uit huishoudens met een bovenminimaal inkomen (CBS, 2006).

Bijna 80% van de ouders wier kinderen niet deelneemt aan een culturele activiteit in clubverband geeft aan dat financiële redenen hierbij een rol spelen (45% in eerste instantie en 25% na doorvragen). Andere veelgenoemde redenen zijn dat volgens de ouder het kind zelf niet aan dergelijke activiteiten wil meedoen of daarvoor geen tijd heeft. Ook het al lid zijn van een sportclub kan hierin een rol spelen. Naar inschatting van de ouders zou bijna driekwart van de kinderen die nu niet meedoen, wél aan dergelijke activiteiten mee willen doen.

3.3.1 Kosten en financiële ondersteuning

Gemiddeld zeggen de ouders 17 euro per maand te besteden aan deelname aan culturele activiteiten van hun kinderen. Het maximumbedrag is 125 euro. Een klein deel van hen (8%) krijgt financiële ondersteuning van derden bij het betalen van de contributie, het overgrote deel van SoZaWe. Ook familie/vrienden, de gemeente of de ex-partner springen in een klein aantal gevallen bij. Deze bijdrage is gemiddeld 23 euro per maand en het hoogste bedrag aan ondersteuning is 75 euro.

3.3.2 Lidmaatschap van kerk- of moskeevereniging

Desgevraagd blijkt 14% van de kinderen lid te zijn van een kerkvereniging, en nog eens 9% van een moskeevereniging. Dat betekent dat een kwart van de onderzochte kinderen activiteiten onderneemt in religieus verband. De etniciteit van het gezin heeft hierin een cruciale invloed: van de allochtone kinderen neemt bijna 30% deel aan activiteiten in religieuze kring, tegen 6% van de kinderen uit autochtone gezinnen. Kerklidmaatschappen zien we vaak bij kinderen van Surinaamse, Antilliaanse, Kaapverdische, Angolese of Chinese herkomst. Lidmaatschap van een moskeevereniging zien we vaak bij kinderen uit een huishouden van Turkse, Marokkaanse, Pakistaanse, Guineese of Somalische origine.

Voor heel Nederland zien we een vergelijkbare participatiegraad, namelijk 22% voor de bijstandsgroep en 20% voor de kinderen uit huishoudens met een ander inkomen (Jehoel-Gijsbers, p. 44). De percentages liggen echter hoger dan bij kinderen uit huishoudens met een inkomen boven de 120% (CBS, 2006).

Rond de helft van de kinderen die geen lid zijn van een kerk- of moskeevereniging komt uit een huishouden dat niet religieus is. Bij nog eens een kwart is het gezin wel religieus, maar willen de kinderen geen lid zijn van een dergelijke vereniging. Bij een vijfde spelen gebrek aan financiën in deze een rol (11% in eerste instantie en 9% na doorvragen). De resterende respondenten geven aan dat hun kinderen wel naar de

kerk of moskee gaan, maar dat er geen sprake is van een lidmaatschap en het daarom geen geld kost.

3.4 Buitenschoolse opvang (BSO)

Een vijfde van de kinderen tussen de vijf en twaalf jaar blijkt minimaal één keer per week op de Buitenschoolse Opvang (BSO) te zitten. Werkende ouders met een minimumuitkering maken uiteraard het meest gebruik van de BSO: ruim 30% van de werkenden maakt, tegen 16% van de niet-werkenden. Maar alleenstaande ouders maken ook bijna twee keer zoveel gebruik van de BSO als ouderparen: 22 om 12%. Van de werkende alleenstaande ouders is dit 42%, tegen 7% van de tweeouderhuishoudens waarin één van de partners werkt. De BSO is dus voor de alleenstaande ouders een uitermate belangrijke voorziening voor kinderopvang.

Rotterdamse minimahuishoudens maken meer gebruik van de BSO dan landelijk het geval is. Het aandeel ouders dat haar kinderen minstens één keer per week aan de BSO toevertrouwt bedraagt landelijk 12% (Jehoel-Gijsbers, p. 46). Het percentage in Rotterdam ligt ook boven het landelijke aandeel huishoudens met een inkomen boven het minimum dat een beroep op de BSO doet (15%).

3.4.1 Activiteiten op de BSO

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de activiteiten die de kinderen op de BSO ontplooiën.

Tabel 3.5 Deelname aan BSO-activiteiten van kinderen tot 12 jaar (in %)

	% kinderen op de BSO	% alle kinderen 5-12 jaar
Tekenen/schilderen/handenvarbeid	61%	12%
Muziek/zangles	42%	8%
Toneel	25%	5%
Jazzballet/dans	21%	4%
Streetdance/rap	17%	3%
Koor/zingen	6%	1%
Kookles	4%	0%
N=	80	404

De ouders waarvan de kinderen op de basisschool niet naar de BSO gaan, geven bijna allemaal aan dat zij zelf hun kind opvangen of andere opvangmogelijkheden hebben. Rond een tiende zegt spontaan te weinig geld te hebben voor de BSO, terwijl

nog eens een vijfde op een gerichte vraag aangeeft dat financiële overwegingen een rol spelen. Een kleine 80% van de respondenten die momenteel geen gebruik maken van de BSO geeft aan dat in de toekomst wel te gaan doen of dit te overwegen. Dit heeft in de meeste gevallen te maken met de leeftijd van het kind.

Rond de helft van de respondenten (51%) zegt financiële ondersteuning te ontvangen om de BSO te kunnen bekostigen. SoZaWe en de Belastingdienst zijn de belangrijkste twee ondersteunende instanties. Het gemiddelde bedrag aan financiële ondersteuning is 288 euro per maand. Gemiddeld betalen de respondenten zelf 33 euro per maand voor de BSO van hun kinderen. Het maximumbedrag is 80 euro.

3.5 Buitenschoolse activiteiten

Ruim 90% van alle kinderen uit de minimahuishoudens gaan (bijna) altijd mee met dagjes uit van school. Slechts 2% van de ouders zegt dat hun kinderen (bijna) nooit meegaan. De landelijke deelnamepercentages liggen iets lager (Jehoel-Gijsbers, p. 47). Voor de niet-minima gelden volgens CBS-cijfers uit 2006 vergelijkbare gegevens.

Het aandeel kinderen dat (bijna) altijd meegaat naar werkweken, kamp of meerdaagse reisjes ligt wat lager: iets meer dan 70%. Maar dat ligt vooral aan de leeftijd van de kinderen: van de kinderen op het voortgezet onderwijs gaat 85% (bijna) altijd mee, tegen 54% van de kinderen op de basisschool. Ook deze cijfers komen dicht bij het landelijke onderzoek, en zijn vergelijkbaar met de percentages die volgens het CBS worden aangetroffen bij huishoudens met een bovenminimaal inkomen.

Na lestijd doet 44% van de kinderen *op school* mee aan sporten, 17% aan tekenen, 14% aan computeren en muziek/zangles, 9% aan ballet/dansen en streetdance/rap, 4% aan een typecursus en 3% aan andere activiteiten zoals kookles, toneel, dammen/schaken en tuinieren. De participatiegraad van kinderen van niet-minima in buitenschoolse activiteiten lag drie jaar geleden een stuk lager (CBS, 2006).

3.5.1 Activiteiten in clubverband, op de BSO en na lestijd op school: een totaaloverzicht

Veel culturele activiteiten die niet in verenigingsverband worden gedaan, vinden wel op de BSO plaats of op school na lestijd plaats. In de navolgende tabel staat een overzicht van de activiteiten die in de verschillende vormen worden ontplooid, en het totale aandeel van alle kinderen dat een activiteit in één van die verbanden doet.

Tabel 3.6 Deelname aan activiteiten op de BSO, op school na lestijd en in clubverband, en totaal aandeel kinderen dat aan activiteiten deelneemt naar leeftijdsklasse (in %)

	Op de BSO	In clubverband	Na lestijd	Totaal	Totaal per leeftijdsklasse	
					5-12 jr	12-18 jr
Sport		30%	44%	71%	76%	67%
Tekenen/schilderen/handenaarbeid	6%	2%	12%	22%	16%	1%
Muziek/zangles	4%	4%	14%	20%	14%	3%
Jazzballet/dans	2%	4%	9%	14%	8%	3%
Streetdance/rap	2%	3%	9%	12%	6%	3%
Toneel	2%	1%	1%	4%	6%	1%
Koor/zingen	1%	1%		1%	2%	1%
Kookles	0%	0%	2%	3%	1%	0%
Anders	1%	0%	3%	4%	1%	0%
Deelname aan minstens één activiteit	7%	13%	50%	73%	83%	70%
N=	833	833	833	833	376	457

In de tabel is te zien dat 13% van de kinderen op een club zit, en nog eens 7% (daarnaast) actief is op de BSO.⁹ De helft van de kinderen heeft daarnaast activiteiten op school na de les. Bij elkaar genomen heeft bijna driekwart van alle kinderen minimaal één activiteit in één van deze vormen. Voor alle activiteiten geldt dat kinderen op de basisschool vaker deelnemen dan kinderen op het voortgezet onderwijs. De school speelt in deze leeftijd dan ook een belangrijke rol in de activiteiten van de kinderen. Daarnaast zien we dat kinderen van alleenstaande ouders vaker activiteiten hebben dan kinderen met twee ouders in het gezin. Dat heeft te maken met het feit dat werkende alleenstaande ouders hun kind sneller op de BSO plaatsen of laten overblijven op school. Hier zien we dat de BSO een belangrijke rol speelt in de participatie van kinderen: kinderen op de basisschool, meisjes en kinderen van alleenstaande ouders vinden we significant vaker op de BSO. Tenslotte nemen kinderen uit autochtone gezinnen vaker deel aan deze activiteiten dan kinderen uit allochtone gezinnen.

⁹ De percentages in de kolommen tellen niet allemaal op, omdat kinderen activiteiten kunnen hebben op de BSO én in clubverband

Veruit de belangrijkste activiteit voor kinderen van 12 tot 18 jaar is sport. Bij de kinderen tot 12 jaar zijn de activiteiten meer divers: creatieve activiteiten als tekenen, handvaardigheid, muziek of dans worden door de kinderen in deze leeftijdsklasse duidelijk vaker gedaan dan de kinderen in de leeftijdsklasse daarboven.

3.5.2 Activiteiten buiten georganiseerd verband

Meer dan 80% van de kinderen tot 12 jaar gaat minimaal één keer per week naar een speeltuin. Rond driekwart van alle kinderen gaat wel eens naar een pleintje, straathoek, park of trapveldje om te sporten of te spelen. Voor deze activiteiten geldt dat jongens en kinderen op de basisschool dit significant vaker doen dan kinderen op het voortgezet onderwijs. Een kwart bezoekt minimaal één keer per week een jongerencentrum of buurthuis. Hier spelen andere factoren een rol. Kinderen uit allochtone gezinnen gaan duidelijk vaker naar een jongerencentrum of buurthuis dan kinderen uit autochtone gezinnen. Opmerkelijk is dat kinderen waarvan de responderende ouder werkloos is, significant vaker hier te vinden zijn dan kinderen met een werkende ouder. Aan de andere kant gaan kinderen uit tweeoudergezinnen vaker naar een jongerencentrum of buurthuis dan kinderen van alleenstaande ouders. Tenslotte doen jongens veel vaker dit soort activiteiten buiten georganiseerd verband dan meisjes. Dat geldt overigens ook voor het bezoek aan een skate- of crossbaan, waar 16% van de jongeren minstens één keer per week naar toe gaat.

Tabel 3.7 Kinderen met minimaal één keer per week deelname aan activiteiten buiten georganiseerd verband (in %)

	5-11 jaar	12-18 jaar	Totaal
Speeltuin	83%		83%
Pleintje, straathoek, schoolplein	88%	69%	78%
Park, speel- of trapveldje	79%	66%	72%
Jongerencentrum of buurthuis	24%	25%	25%
Skate- of crossbaan	14%	18%	16%
N=	376	457	833

Alle deelnamepercentages aan deze activiteiten liggen in Rotterdam fors hoger dan in het landelijk onderzoek (Jehoel-Gijsbers, p. 52). Kinderen van Rotterdamse minima nemen ook vaker deel aan deze activiteiten dan huishoudens met een bovenminimaal inkomen in het landelijk onderzoek.

3.6 Computers, internetgebruik en multimedia

Voor het onderzoek is ook het computerbezit en -gebruik van de kinderen in kaart gebracht. Van alle onderzochte huishoudens heeft 95% minimaal één computer in huis. Bij ruim 20% zijn dit er twee of meer. Van alle kinderen heeft 90% toegang tot het internet: bij kinderen in het voortgezet onderwijs ligt dit percentage nog wat hoger dan bij kinderen in het basisonderwijs. Gezinnen met kinderen op het voortgezet onderwijs hebben ook vaker meer dan één computer in huis.

Als we naar de kenmerken van de kinderen kijken, kunnen we vaststellen dat er alleen een verband is tussen opleiding en computerbezit en internettoegang. Met uitzondering van kinderen op het VMBO en het speciaal onderwijs (VSO) hebben de huishoudens met één of meer kinderen op het voortgezet onderwijs vrijwel zonder uitzondering de beschikking over één thuiscomputer die ook toegang geeft tot het internet. Bij de jongere kinderen op de basisschool zijn het computerbezit en de toegangsmogelijkheden tot het internet iets beperkter. Op nationaal niveau zien we ook een hoge internetdichtheid (Jehoel-Gijsbers, p. 58). Bij de niet-minima met kinderen is het zelfs 100% (CBS, 2006).

Schattingen van de respondenten over hoeveel uren per week de kinderen buiten school- en werktijd) doorbrengen achter de computer en hoeveel tijd het msn-en of chatten met vrienden en vriendinnen in beslag neemt, staan vermeld in de volgende tabel.

Tabel 3.8 Aantal geschatte uren per week van de kinderen achter de computer thuis en voor msn-en en chatten (in %)

Aantal uren	Thuis achter de PC	MSN-en en chatten
0 uur	6%	24%
1 tot 2 uur	20%	24%
3 tot 5 uur	24%	19%
6 tot 10 uur	23%	12%
Meer dan 10 uur	23%	10%
Weet niet (precies)	4%	11%
N=	793	687

Het aantal uren dat achter de PC wordt doorgebracht is sterk afhankelijk van de leeftijd. Zo brengt van de kinderen tot 12 jaar 8% meer dan tien uur per week achter de PC door, tegen 35% van de kinderen vanaf 12 jaar. Hetzelfde effect van leeftijd zien we bij msn-en en chatten. Rond driekwart van alle kinderen die toegang tot het

internet hebben, gebruikt deze wel eens om te msn-en of the chatten. Van de kinderen op de basisschool is voor minder dan de helft de computer wel eens bestemd voor deze activiteiten, tegen 95% van de kinderen op het voortgezet onderwijs met een internettoegang.

Voorts is geïnterviewd in hoeverre de kinderen in het bezit zijn van een aantal elektronische communicatiemiddelen. Bijna 60% van de kinderen heeft de beschikking over een eigen mobiele telefoon, 49% over een spelcomputer, 35% over een mp3-speler en 8% over een iPod. Uiteraard zijn sommige kinderen in het bezit van meer dan één van deze apparaten waardoor de percentages niet optellen tot 100%. Mobieltjes, mp3-spelers en iPods blijken vooral in het bezit te zijn van kinderen in de leeftijdscategorie van 12 tot 18 jaar. Maar ook de achtergrond van het gezin speelt een rol: kinderen uit autochtone gezinnen hebben duidelijk vaker een mobiele telefoon op zak dan kinderen uit allochtone gezinnen (67% om 54%). Mobieltjes bij de jongste leeftijdscategorie zien we significant vaker bij kinderen van alleenstaande ouders dan kinderen in tweeoudergezinnen. Spelcomputers zijn meer van alle leeftijden, en zijn vaker in het bezit van jongens dan van meisjes. Maar ook hier speelt de etnische factor: kinderen uit gezinnen met een Nederlandse achtergrond hebben veel vaker een spelcomputer (63%) dan kinderen uit gezinnen van niet-Nederlandse herkomst (43%). Verder is van belang of de responderende ouder betaald werk heeft of niet. Ditzelfde zien we bij het bezit van mp3-spelers en i-Pods: blijkbaar spelen de financiën bij de aanschaf van deze luxe goederen een grotere rol dan bij de mobiele telefoon. In het landelijk onderzoek blijken kinderen uit beide inkomensgroepen relatief vaker spelcomputers en i-Pods te hebben (Jehoel-Gijsbers, p. 58). Bij mobieltjes en mp3-spelers zien we in beide onderzoeken vergelijkbare percentages. De kinderen uit niet-minimahuishoudens waren drie jaar geleden al vaker in het bezit van spelcomputers, mp3-spelers en iPods. Bij mobieltjes is er geen verschil te constateren (CBS, 2006). In de onderstaande tabel staat een overzicht.

Tabel 3.9 Bezit van multimedia (in %)

	5-11 jaar	12-18 jaar	Totaal
Mobieltje	29%	82%	58%
Spelcomputer	52%	46%	49%
Mp3-speler	22%	45%	34%
iPod	2%	13%	8%

Als we de soorten activiteiten (clublidmaatschap, bso, naschoolse activiteiten op school en ongeorganiseerde activiteiten) met elkaar in verband brengen, dan zien we een sterk negatief verband tussen de deelname aan ongeorganiseerde activiteiten (spelen op straat) en computergebruik. Hoe meer tijd een kind achter de computer besteedt, hoe minder tijd er wordt besteed aan dergelijke activiteiten. De tijd achter de

computer heeft geen invloed op de deelname aan clubs of de activiteiten op BSO of na school. Opvallend is dat dit verschijnsel veel sterker is bij kinderen in een eenoudergezin dan in huishoudens met twee ouders.

3.7 Gebruik van inkomensondersteunende voorzieningen voor kinderen

3.7.1 Toelage voor kinderen van SoZaWe

Als tegemoetkoming in de kosten van participatie van hun kinderen kunnen de minimahuishoudens een beroep doen op diverse voorliggende voorzieningen. Zo bestaat er onder meer een jaartoeelage voor kinderen van SoZaWe tussen de 5 en 18 jaar van 225 euro per kind van 5 tot 12 jaar en 300 euro per kind van 12 tot 18 jaar. Het bedrag kan zowel automatisch aan de huishoudens zijn overgemaakt als door hen zelf aangevraagd.

De toelage blijkt bij bijna driekwart van de respondenten bekend te zijn. De bekendheid van de toelage is onder respondenten van buitenlandse herkomst kleiner dan bij autochtonen: 81% om 69%. Meer dan de helft van hen zegt de toelage het afgelopen jaar ook daadwerkelijk gehad te hebben. Daarnaast heeft nog eens een klein deel de toelage wel aangevraagd, maar is deze niet toegekend. Van alle respondenten heeft daarom bijna de helft de toelage van SoZaWe ontvangen. Van de bijstandsgerechtigden met kinderen ontvangt 51% de toelage, tegen 31% van de niet-bijstandsontvangers. Dit is vreemd, omdat bijstandsgerechtigden de toeslag in 2008 automatisch kregen verstrekt. Blijkbaar wordt door een belangrijk deel van de ontvangers de toeslag niet als zodanig herkend.

Het hebben van betaald werk is van significante invloed op het ontvangen van een toeslag. In de navolgende tabel zijn de gebruiksgegevens van de toelage weergegeven en is er een uitsplitsing gemaakt naar bron van inkomen.

Tabel 3.10 Gebruik kindertoeelage van SoZaWe (in %)

	Bijstand	Niet-bijstand	Totaal
Bekend met toelage	73%	71%	72%
Ontvangen	51%	31%	43%
Wel aangevraagd, niet toegekend	3%	10%	6%
Niet aangevraagd	18%	31%	23%
N=	299	199	498

Bijstandsgerechtigden doen relatief vaker een succesvolle aanvraag voor de toelage van SoZaWe dan niet-bijstandsgerechtigden. Bij deze laatste groep is ook het aandeel niet toegekende aanvragen hoger en heeft een groter deel geen aanvraag ingediend. De percentages respondenten die zeggen bekend te zijn met de regeling zijn in beide inkomensgroepen ongeveer gelijk.

Ongeveer een vijfde van de respondenten die de toelage hebben ontvangen, zegt niet (meer) te weten om welk bedrag het precies ging. Maximaal kan de toelage 1500 euro zijn (vijf kinderen tussen de 12 en 18 jaar). Gemiddeld zeggen de respondenten het afgelopen jaar 387 euro aan toelage voor kinderen van SoZaWe te hebben ontvangen. De hoogte is echter sterk afhankelijk van het aantal kinderen en tot welke leeftijdscategorie zij behoren. Het merendeel van de genoemde bedragen komt overeen met een veelvoud van 225 en/of 300 euro.

Van de respondenten die wel van de regeling hebben gehoord maar er geen gebruik van hebben gemaakt, zegt 88% een dergelijke vergoeding wel te willen aanvragen als zij daarvoor in aanmerking zouden komen. Nog eens 5% zou dit overwegen. De rest wil de toelage niet aanvragen, omdat ze er niet voor in aanmerking denken te komen, het een hoop papierwerk vinden, het geld niet nodig zeggen te hebben of niet afhankelijk willen zijn van SoZaWe.

Nadere analyse wijst uit dat de toelage voor kinderen van SoZaWe het meest terecht komt bij bijstandsgerechtigden en respondenten met een andere uitkering, dit in tegenstelling tot de (volledig) werkenden. Hiermee samenhangend kunnen we constateren dat naarmate het inkomen lager is de kans groter wordt dat men deze toelage succesvol heeft aangevraagd. Ook blijkt het aantal kinderen van invloed op het ontvangen van de toelage. Bij gezinnen met één kind is de kans hierop kleiner dan bij gezinnen met twee of meer kinderen. Bij de overige kenmerken van de respondenten en van de kinderen constateren we geen verbanden.

3.7.2 Stichting Leergeld

Huishoudens met een laag inkomen kunnen bij de Stichting Leergeld een bijdrage in natura aanvragen in bepaalde kosten voor hun kinderen zoals een fiets of een tweedehands computer. Deze bijdrage kan alleen worden aangevraagd na een huisbezoek door een vrijwilliger van de stichting, en komt direct ten goede aan de school of vereniging. Van de respondenten zegt 16% wel eens van de Stichting Leergeld gehoord te hebben. Meer dan een kwart van deze groep zegt het afgelopen jaar ook daadwerkelijk een tegemoetkoming via deze stichting te hebben ontvangen. Daarnaast heeft een klein deel van hen wel een aanvraag ingediend, maar is deze niet toegekend. Over alle huishoudens gezien heeft daarom een klein deel een bijdrage via de Stichting Leergeld gehad. Ook deze gebruiksgegevens zijn in tabelvorm weergegeven en naar inkomensgroep uitgesplitst.

Tabel 3.11 *Gebruik Stichting Leergeld (in %)*

	Bijstand	Niet-bijstand	Totaal
Bekend met regeling	17%	16%	16%
Gebruik gemaakt van regeling	4%	6%	5%
Wel aangevraagd, niet toegekend	3%	1%	2%
Niet aangevraagd	10%	9%	9%
N=	299	199	498

De percentages van respondenten bij wie de aanvraag is afgewezen, er geen beroep op de stichting is gedaan of de mogelijkheid niet bekend is, zijn nagenoeg hetzelfde voor beide inkomensgroepen.

Hoewel de bijdrage niet direct bij de ontvanger terecht komt, maar bij de instantie geven enkele ouders een bedrag aan dat waarschijnlijk staat voor de 'waarde' van de vergoede contributie of materialen. De gemiddelde bijdrage die deze ouders ontvingen in het afgelopen jaar komt uit op 229 euro. Meer dan driekwart van de respondenten zonder (toegekende) vergoeding geeft aan deze wel te willen aanvragen nu ze meer van de mogelijkheid afweet en een kleine groep gaat dit overwegen. De overigen zouden geen tegemoetkoming van de stichting willen, omdat zij er niet voor in aanmerking denken te komen (maken al van de toelage van SoZaWe gebruik), het geld niet nodig zeggen te hebben, problemen te verwachten bij het aanvragen, niet afhankelijk te willen zijn van bijdragen van derden, het een hoop papierwerk vinden of liever niet willen dat er een vrijwilliger van de Stichting Leergeld bij hen thuis langskomt.

3.7.3 Jeugdsportfonds

Naast de kindertoelage kan ook het Jeugdsportfonds bijdragen in de contributie van een sportclub en sportmaterialen voor de kinderen. De bijdrage wordt aangevraagd door bijvoorbeeld de leerkracht of een maatschappelijk werker en direct uitbetaald aan de sportvereniging.

Het Jeugdsportfonds blijkt bij een vijfde van de respondenten bekend. De overigen geven aan er nog nooit van te hebben gehoord. Van de minimahuishoudens die kennis hebben van het fonds heeft 11% een succesvolle aanvraag bij het fonds gedaan of laten doen (2% van de totale groep respondenten). Daarnaast heeft een klein deel van deze groep wel een aanvraag ingediend, maar is deze afgewezen. In tabelvorm en uitgesplitst naar inkomensgroep levert dit het volgende beeld op:

Tabel 3.12 *Gebruik Jeugdsportfonds (in %)*

	Bijstand	Niet-bijstand	Totaal
Bekend met toelage	19%	21%	20%
Ontvangen	2%	2%	2%
Wel aangevraagd, niet toegekend	1%	1%	1%
Niet aangevraagd	16%	18%	17%
N=	299	199	498

Er blijken nauwelijks verschillen te zijn in percentages gebruikers, afgewezenen en niet-aanvragers tussen de twee inkomensgroepen. Datzelfde geldt voor het grote deel dat zegt niet op de hoogte te zijn van het bestaan van het Jeugdsportfonds. Wel blijkt de voorziening onder alleenstaande ouders (22%) bekender te zijn dan onder de tweeoudergezinnen (12%). Dit betekent echter niet dat de voorziening ook significant vaker bij alleenstaande ouders terecht komt.

Het maximumbedrag dat uit het Jeugdsportfonds aan de sportverenigingen is uitgekeerd is 500 euro (op jaarbasis). Gemiddeld gaat het om 318 euro. Omdat de vergoeding rechtstreeks aan de clubs wordt betaald, heeft het merendeel van de respondenten geen idee van de precieze hoogte hiervan.

Van de respondenten die het fonds niet kennen of er geen aanvraag hebben ingediend, geeft 14% aan hier ook in de toekomst geen beroep op te zullen doen. De overigen gaan dit wel doen of nemen dit in overweging. In deze groep zijn allochtone respondenten oververtegenwoordigd. Van hen zegt 85% te overwegen een aanvraag te doen, tegen 64% van de autochtonen. De belangrijkste redenen om een dergelijke bijdrage niet aan te vragen, is het idee er niet voor in aanmerking te komen, dat men het geld niet nodig heeft en dat de kinderen niet aan sport doen. Minder vaak worden de hoeveelheid papierwerk, het niet afhankelijk willen zijn van bijdragen van derden en het liever niet hebben dat er iemand (leerkracht of maatschappelijk werker) bij hen thuis langskomt als belemmering genoemd.

3.7.4 Rotterdampas

Huishoudens met een laag inkomen kunnen voor een gereduceerd tarief van vijf euro een Rotterdampas kopen waarmee ze niet alleen korting kunnen krijgen op allerlei activiteiten, maar bijvoorbeeld ook op het lidmaatschap van een (sport-)vereniging van hun kinderen.

Het bestaan van de Rotterdampas is breed bekend, want bijna alle respondenten (96%) hebben wel eens van de pas gehoord. Meer dan tweederde van deze groep is ook daadwerkelijk in het bezit ervan. Dit is ongeveer twee derde van het totaal aantal

huishoudens. De gegevens van het bezit van de Rotterdampas onder Rotterdamse minimahuishoudens leiden, uitgesplitst naar inkomensgroep, tot het volgende overzicht:

Tabel 3.13 Bezit Rotterdampas (in %)

	Bijstand	Niet-bijstand	Totaal
Ja	71%	60%	67%
Nee	24%	37%	29%
Niet bekend met pas	5%	3%	4%
N=	299	199	498

Uitkeringsgerechtigden hebben duidelijk vaker een pas dan werkenden: van de eerste groep heeft bijna driekwart een pas, tegen 60% van de tweede groep. Ook het aantal kinderen is van invloed: gezinnen met één kind hebben minder vaak een pas dan gezinnen met meerdere kinderen. Tenslotte hebben alleenstaande ouders veel vaker een pas (73%) dan tweeoudergezinnen (56%).

Ongeveer tweederde van de pasbezitters zegt er vaak (één keer per maand) of regelmatig (één keer per kwartaal) gebruik van te maken. De overige respondenten doen dit soms (één keer per half jaar) of nooit (5%). Het overgrote deel van de respondenten met een Rotterdampas gebruikt deze voor losse uitstapjes (97%). De anderen noemen het lidmaatschap van een sportvereniging, van de bibliotheek of van Blijdorp of korting op het openbaar vervoer als belangrijkste activiteit waarvoor ze de pas gebruiken. Van de niet-pasbezitters blijkt 13% deze ook in de toekomst niet te willen kopen. De overigen zeggen dit wel te gaan doen of het in overweging te nemen.

De meestgenoemde reden om geen Rotterdampas te bezitten, is dat men geen gebruik kan of wil maken van de aangeboden activiteiten. Andere belemmeringen zijn dat men de pas toch nog te duur vindt, dat de kortingen weliswaar aantrekkelijk zijn maar de reis- en entreekosten te hoog en dat men wel rond zegt te kunnen komen zonder de kortingen en daardoor het geld naar eigen zeggen niet nodig heeft.

3.7.5 Jeugdvakantiepaspoort

Voor Rotterdamse kinderen van 4 tot 12 jaar op het basisonderwijs bestaat het zogenoemde Jeugdvakantiepaspoort. Voorafgaand aan de zomervakantie wordt dit paspoort door de school verstrekt. Hiermee kunnen de kinderen en hun ouder(s) met korting naar allerlei musea en attracties in de stad. Met zegels voor bepaalde

attracties kan een gratis bioscoopkaartje of een kaartje naar het Ahoy'-Kerstcircuit worden verdiend.

Binnen de groep van respondenten met kinderen van 5 tot 12 jaar op het basisonderwijs zegt het overgrote deel dat hun kinderen dit paspoort inderdaad in hun bezit te hebben. Bij de overigen is dit niet het geval of zeggen dit niet te weten. Een totaaloverzicht van de gegevens over het Jeugdvakantiepaspoort staat uitgesplitst naar inkomensgroep in de volgende tabel.

Tabel 3.14 Bezit Jeugdvakantiepaspoort in huishoudens met minimaal één kind op de basisschool (in %)

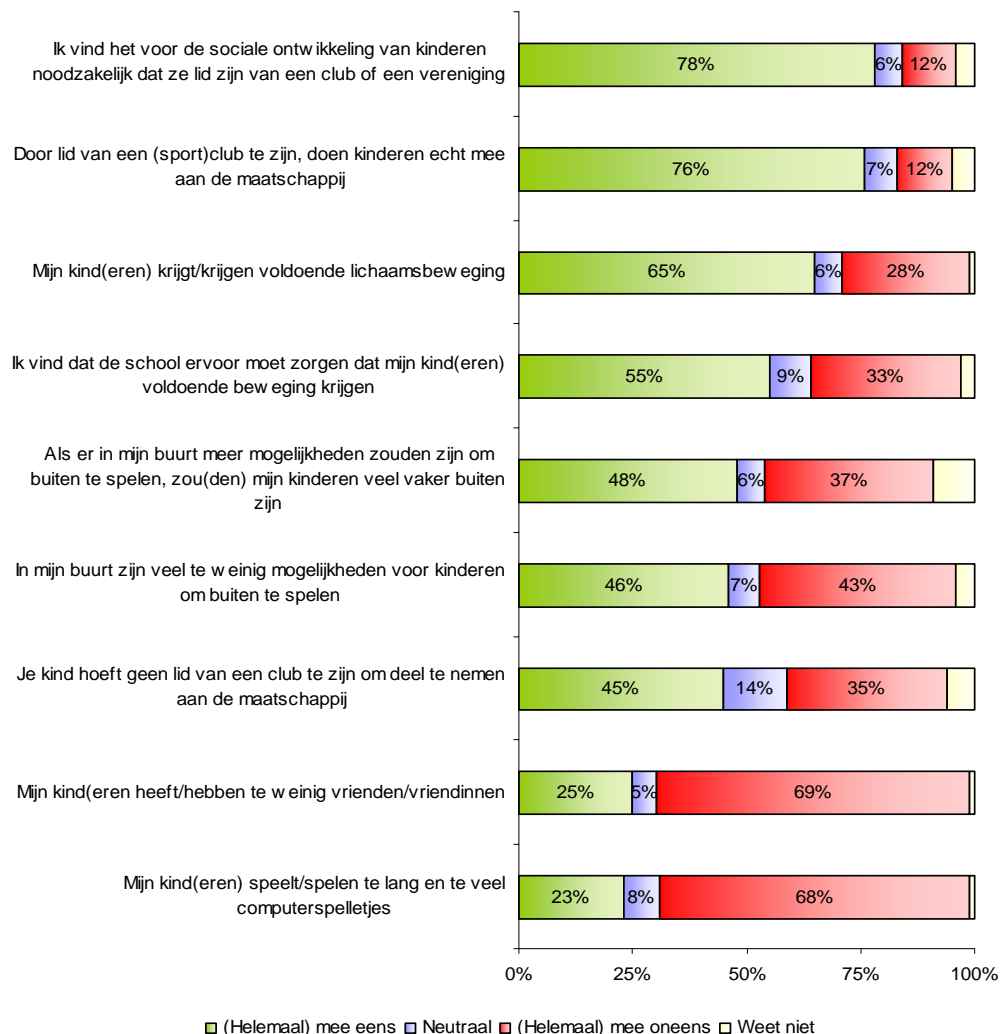
	Bijstand	Niet-bijstand	Totaal
Ja	82%	82%	82%
Nee	13%	13%	13%
Weet niet	5%	5%	5%
N=	299	199	498

We kunnen concluderen dat er geen enkel verschil bestaat tussen de twee inkomensgroepen op het gebied van het bezit van het Jeugdvakantiepaspoort. De afgelopen zomervakantie heeft meer dan een derde (38%) van de bezitters het paspoort niet gebruikt. De anderen hebben er maximaal voor vijf activiteiten gebruik van gemaakt, in ieder geval alle stickers verzameld of moeten het antwoord op de vraag schuldig blijven. Alleenstaande ouders zeggen vaker het paspoort in bezit te hebben, en doen ook vaker en meer activiteiten dan respondenten die deel uitmaken van een ouderpaar. Van de respondenten die geen Jeugdvakantiepaspoort in hun bezit hebben, geeft 5% aan dit ook niet in de toekomst te willen. Dit is 1% van het totaal aantal huishoudens met minimaal één kind op de basisschool. Als belangrijkste reden voor het niet in bezit hebben van het paspoort noemt men dat de kortingen weliswaar aantrekkelijk zijn maar de reis- en entreegelden nog te hoog. Verder worden medische redenen en het niet nodig hebben van het geld als belemmering voor het bezit of kopen ervan opgevoerd.

3.7.6 Participatie van kinderen in het algemeen

Ten slotte is de respondenten een aantal algemene stellingen voorgelegd op het gebied van participatie van kinderen. Deze stellingen over participatie, sociale contacten, sportmogelijkheden en lichaamsbeweging zijn in de volgende tabel op een rijtje gezet.

Figuur 3.1 Stellingen rond participatie (N=498)

Ruim driekwart van de respondenten onderschrijft de stelling dat het noodzakelijk is voor de ontwikkeling van kinderen dat ze lid zijn van een club of vereniging. Een nagenoeg gelijk percentage is het (helemaal) mee eens met de vergelijkbare stelling dat kinderen door lid te zijn van een (sport)club echt meedoen met de maatschappij. De participatiedoelstelling wordt dus door een groot deel van de doelgroep ondersteund. Er is ook geen enkel verschil in beantwoording als we deze vergelijken over de verschillende kenmerken van de respondenten. Bijna tweederde van de respondenten is van oordeel dat hun kind(eren) voldoende lichaamsbeweging krijgt. Bijna 30% vindt van niet. Hier zien we een significant verschil tussen autochtone en allochtone ouders: van de eerste groep vindt bijna driekwart dat de kinderen voldoende bewegen, tegen 60% van de tweede groep. Overigens vindt ruim de helft van de ouders dat de school ervoor verantwoordelijk is dat de kinderen voldoende lichaamsbeweging krijgen. Ook hier speelt de herkomst van de ouder een belangrijke

rol: van de allochtone ouders is bijna 60% het eens met de stelling, tegen 40% van de autochtone ouders.

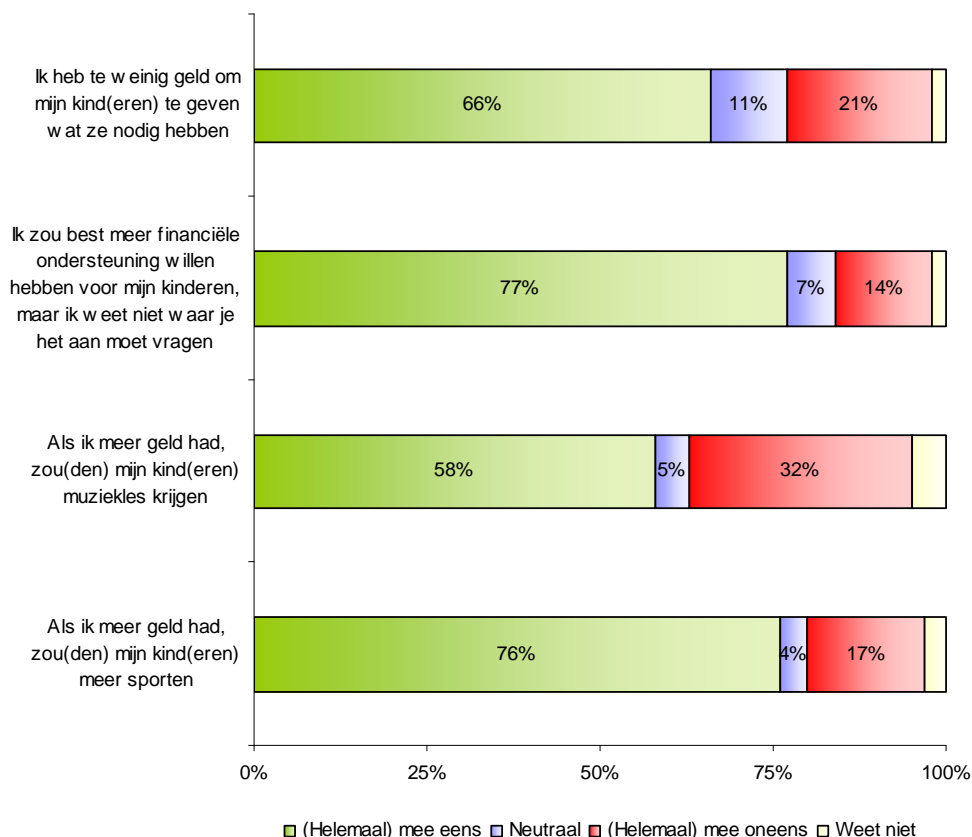
Bijna de helft van de ouders vindt dat in haar buurt te weinig mogelijkheden zijn voor de kinderen om buiten te spelen. Een groot deel van deze ouders vindt ook dat als die mogelijkheden er wel zouden zijn, de kinderen veel meer buiten zouden zijn. Ook bij deze stellingen zien we dat allochtone ouders ontevredener zijn over de speelmogelijkheden in de buurt, en dat ze vinden dat daardoor hun kinderen te weinig buiten spelen.

Rond de helft van de respondenten vindt ook dat je geen lid hoeft te zijn van een vereniging om volwaardig deel uit te maken van de samenleving. De beantwoording van deze stelling houdt uiteraard verband met de beantwoording van de tweede stelling, maar toch komt de afwijzing van de laatste stelling minder vaak voor dan op grond van de beantwoording van de tweede stelling zou mogen worden verwacht. Opvallend is dat alleenstaande ouders het veel vaker eens zijn met deze stelling dan ouders die deel uitmaken van een ouderpaar. Het is moeilijk te doorgronden waarom dit het geval is, omdat andere kenmerken geen verband tonen met de beantwoording van de stelling.

Precies een kwart van de ondervraagde ouders vindt dat hun kinderen te weinig vrienden of vriendinnen hebben. De beantwoording van deze stelling houdt sterk verband met de beantwoording van twee andere stellingen. Ouders die vinden dat ze te weinig geld hebben om hun kinderen te geven wat ze nodig hebben (zie tabel IV-2 op de volgende pagina), vinden ook vaak dat het netwerk van hun kinderen te klein is. Daarnaast vinden veel ouders die van mening zijn dat hun kinderen te weinig lichaamsbeweging krijgen, ook dat hun kinderen te weinig vrienden of vriendinnen hebben. Ook een verband, maar beduidend minder sterk, zien we met de mate waarin ouders vinden dat hun kinderen te veel en te lang computerspelletjes spelen, en de mate waarin ouders vinden dat er voldoende speelgelegenheid in de buurt is.

In het onderzoek werden enkele vragen gesteld om de invloed van de financiële situatie op het participatiegedrag van kinderen in kaart te brengen. De beantwoording van die stellingen staat in de onderstaande grafiek.

Figuur 3.2 Financieel georiënteerde stellingen (N=498)

Bijna tweederde van de ondervraagde ouders zegt te weinig geld te hebben om hun kinderen te geven wat ze nodig hebben. De beantwoording van deze stelling is sterk afhankelijk van de hoogte van het inkomen, het soort inkomen en de herkomst van de responderende ouder. Van de ouders in de laagste inkomensklasse (minder dan 1200 euro) zegt bijna driekwart te weinig geld te hebben, tegen rond de helft van de huishoudens met een inkomen van 1350 euro of meer. Daarmee hangt samen dat ouders die een inkomen uit werk hebben duidelijk minder vaak zeggen geld tekort te komen voor hun kinderen dan ouders met een uitkering. Van de ouders met een bijstandsuitkering zegt 75% te onvoldoende geld te hebben om hun kinderen te geven wat ze nodig hebben. Gezien het feit dat bijstandsgezinnen met kinderen automatisch de Toelage voor kinderen krijgen verstrekt, beschouwen de meeste respondenten dit blijkbaar als onvoldoende om de kinderen te geven wat nodig is. Tenslotte zegt 78% van de allochtone ouders te weinig geld voor hun kinderen te hebben, tegen precies de helft van de autochtone ouders. De herkomst van de ouder is veruit de belangrijkste voorspeller voor een positieve of negatieve beantwoording van deze stelling.

Als we verder inzoomen op het geboorteland van de responderende ouder, dan zien we dat de ouders van Marokkaanse herkomst en overige niet-westers herkomst het

vaakst aangeven dat ze te weinig geld hebben om hun kinderen te geven wat ze nodig hebben: meer dan 85%. Van de ouders van Surinaamse, Antilliaanse of Kaapverdische afkomst is rond driekwart die mening toegedaan. Van de Nederlandse en westerse allochtonen vindt rond de helft dat ze te weinig geld heeft voor haar kinderen. Ouders waarvan de kinderen geen activiteiten hebben in ongeorganiseerd verband, zeggen significant vaker te weinig geld te hebben voor hun kinderen. Dit verband is nog sterker als het gaat om het bezit van een computer, een mobiele telefoon, een spelcomputer of mp3-speler. Ouders die hun kinderen die moeten ontzeggen, vinden duidelijk vaker dat ze geld tekort komen om hun kinderen te geven wat ze nodig hebben.

90% van de ouders die zeggen te weinig geld te hebben, geeft aan best meer financiële ondersteuning te willen hebben maar niet te weten waar ze dat zou moet aanvragen. Allochtone ouders en ouders met een uitkering zijn in deze groep oververtegenwoordigd. De beantwoording van de stelling houdt sterk verband met de kennis van de verschillende voorzieningen, zoals die in een eerdere paragraaf aan de orde kwam: hoe minder voorzieningen voor kinderen bij de ouder bekend zijn, hoe groter de behoefte aan (verdere) financiële ondersteuning. Dit verband zien we niet met het aantal daadwerkelijk ontvangen voorzieningen. Het betekent dat er in het bijzonder een behoefte is aan informatie bij deze groep respondenten.

Als het gaat om gebrek aan geld om kinderen meer te laten sporten of mee te laten doen aan muzikles, zien we dat ruim driekwart van de ouders aangeeft te weinig geld hebben om hun kinderen meer sport aan te bieden. Bijna 60% zegt te weinig geld te hebben om hun kinderen muzikles te geven. Allochtone ouders zijn het met beide stellingen significant vaker eens dan autochtone ouders.

3.7.7 Slotbeschouwing

De mate van participatie van kinderen uit Rotterdamse huishoudens met een inkomen tot 120% is in dit onderzoek geïnventariseerd aan de hand van een telefonische enquête over de deelname van kinderen aan maatschappelijke activiteiten en het gebruik van de speciaal voor kinderen bestemde voorliggende voorzieningen. In deze slotbeschouwing worden de belangrijkste uitkomsten op een rijtje gezet en geaggregeerd voor de hoofdonderwerpen: deelname/lidmaatschappen en gebruik van voorzieningen. Tevens is er gekeken naar de participatiegraad van Rotterdamse kinderen uit minimahuishoudens.

Op het gebied van deelname aan activiteiten kunnen we de volgende overzichtstabel samenstellen (gerangschikt op volgorde van belang):

Tabel 3.15 *Deelname aan activiteiten en lidmaatschappen*

	Percentage	Totaal (N=)
Dagjes uit van school	92%	833
Speeltuin (tot 12 jaar)	83%	376
Pleintje/straathoek	78%	833
Vrij zwemmen	72%	833
Park/trapveldje	72%	833
Werkweken, kamp, meerdaagse reis	71%	833
Bezit van een zwemdiploma	66%	833
Sport buurt- of wijkcentrum	46%	833
Zwemles (tot 12 jaar)	43%	448
Lidmaatschap sportclubs	30%	833
Jongerencentrum/buurthuis	25%	833
Buitenschoolse opvang (BSO) (tot 12 jaar)	20%	404
Skate- of crossbaan	17%	833
Lid kerkvereniging	14%	833
Deelname aan minimaal één culturele activiteit	13%	833
Lid moskeevereniging	9%	833

Uit de achtergrondanalyse komt naar voren dat allochtone kinderen minder vaak een zwemdiploma hebben, maar dat ze wel vaker op zwemles zitten. Bij sporten en lidmaatschappen spelen leeftijd en geslacht een rol. Jongens blijken vaker lid te zijn van sportclubs dan meisjes en kinderen op het voortgezet onderwijs sporten meer in clubverband dan de jongere kinderen op het basisonderwijs. Verder stellen we vast dat er bij de meeste van bovengenoemde onderwerpen geen sprake is van belangrijke verschillen tussen de beide inkomensgroepen. Er gaan relatief meer kinderen tot 12 jaar uit bijstandshuishoudens naar zwemles en/of naar de speeltuin. De BSO wordt vaker gebruikt door kinderen uit niet-bijstandshuishoudens.

3.7.8 Mate van maatschappelijke participatie

Voor de definitie van het begrip 'maatschappelijke participatie' hebben we, ook al met het oog op de vergelijkbaarheid met landelijke gegevens, aansluiting gezocht bij het landelijk onderzoek van het SCP. Voor dat onderzoek werden de volgende criteria voor het begrip gedefinieerd:

- het gaat om georganiseerde en gangbare activiteiten voor kinderen (buiten schooltijd) die met een zekere frequentie en regelmaat worden verricht;
- het gaat om participatie waaraan financiële lasten zijn verbonden;
- het gaat om activiteiten waarvan wordt verondersteld dat zij een sociaalintegratieve of ontplooiingsfunctie hebben.

Deelname aan activiteiten door kinderen worden in het landelijk onderzoek in drie categorieën ingedeeld:

- A Kind zit op sport (inclusief zwemles), scouting of Jong Nederland, culturele activiteiten of hobbyclubs en dergelijke
- B Kind neemt minimaal één keer per week deel aan sportactiviteiten georganiseerd door wijk- of buurthuis of gemeente of aan extra activiteiten op de buitenschoolse opvang (BSO) of aan buitenschoolse activiteiten
- C Kind neemt minimaal één keer per week deel aan jeugdactiviteiten van kerk of moskee

Dit leidt tot drie maten voor 'geen maatschappelijke deelname' of 'niet-participeren':

- 1 Geen enkele deelname aan activiteiten onder A
- 2 Geen enkele deelname aan activiteiten onder A+B
- 3 Geen enkele deelname aan activiteiten onder A+B+C.

Als we dan teruggrijpen op de drie centrale vragen van het onderzoek, komen we tot de volgende antwoorden.

- 1 Wat is het aantal kinderen in Rotterdam en wat is het aantal kinderen in huishoudens met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimumloon?

In Rotterdam woonden in 2006 afgerond 154.500 kinderen. Een kwart hiervan, namelijk ruim 38.500 kinderen, woont in een huishouden met een inkomen tot 120% WML.

	<120%	>=120%	Alle huishoudens
Totaal aantal kinderen	38.542	116.032	154.574
Gemiddeld aantal kinderen per hh	1,9	1,7	1,8
Verdeling kinderen (%)	25%	75%	100%

- 2 Wat is het aantal kinderen in Rotterdam dat niet maatschappelijk participeert, onderverdeeld in de inkomens boven en onder 120% van het wettelijk minimumloon?

Rotterdam				Nederland	
<120%				<120%	>=120%
Percentage dat niet deelneemt aan:	BO	VO	Alle kinderen	Alle kinderen	Alle kinderen
Activiteiten uit blok A	35%	58%	47%	37%	18%
Activiteiten uit blok A+B	23%	49%	37%	34%	17%
Activiteiten uit blok A+B+C	19%	38%	29%	30%	15%
Aantal kinderen dat niet deelneemt aan:					
Activiteiten uit blok A ¹⁾			18.000	149.000	527.000
Activiteiten uit blok A+B ¹⁾			14.000	137.000	487.000
Activiteiten uit blok A+B+C ¹⁾			11.000	124.000	432.000

¹⁾ Blok A: Kind zit op sport (inclusief zwemles), scouting of Jong Nederland, culturele activiteiten of hobbyclubs e.d.

Blok B: Kind neemt minimaal één keer per week deel aan sportactiviteiten georganiseerd door wijk- of buurthuis of gemeente of aan extra activiteiten op de buitenschoolse opvang (BSO) of aan buitenschoolse activiteiten

Blok C: Kind neemt minimaal één keer per week deel aan jeugdactiviteiten van kerk of moskee.

Als het gaat om de georganiseerde activiteiten op sportief of cultureel gebied in blok A, neemt 47% van de Rotterdamse kinderen hieraan geen deel. Dat aandeel is tien procentpunt groter dan landelijk. Als echter de activiteiten uit blok B erbij worden gevoegd, komt de mate van deelname dicht bij het landelijke percentage. Dat ligt vooral aan het feit dat de deelname aan activiteiten in het kader van de BSO in Rotterdam relatief hoog ligt. Als tenslotte blok C bij de analyse wordt gevoegd, is de mate van participatie vergelijkbaar met het landelijke percentage. Dat komt doordat

door het relatief grote aandeel allochtonen in Rotterdam de deelname aan jeugdactiviteiten in religieus verband vrij groot is.

Voor alle drie de blokken geldt dat er een groot verschil is in participatie van kinderen in het basisonderwijs (BO) en in het voortgezet onderwijs (VO). Bijna de helft van de kinderen op het VO neemt deel aan geen enkele activiteit in blok A en B, tegen nog geen kwart van de kinderen op het BO. Eerder in deze rapportage zagen we dat kinderen op het VO een ander 'participatierepertoire' hebben, waarin georganiseerde activiteiten een minder grote rol vervullen dan bij kinderen op het basisonderwijs. Kinderen op het voortgezet onderwijs nemen meer deel aan ongeorganiseerde activiteiten als skaten en crossen, maar vooral besteden zij veel meer tijd op het internet. Hoewel deze in de definitie van het landelijk onderzoek niet als participatie worden aangemerkt, kan het hier wel degelijk gaan om sociale activiteiten. Chatten, msn-en, uitwisseling via internetsites als Hyves of Facebook of online gaming kunnen worden beschouwd als nieuwe vormen van het onderhouden van sociale netwerken en sociale participatie. In dit onderzoek stellen we vast dat de bestede tijd achter de computer vooral in de plaats treedt van ongeorganiseerde activiteiten buitenshuis, maar geen invloed heeft op de deelname aan (sport-)clubs. Het zou interessant kunnen zijn om in een volgende meting deze nieuwe vormen van participatie nader te verkennen, en een plaats te geven in de definitie van participatie.

Er is tevens een groot verschil in de mate van participatie tussen kinderen van ouders van buitenlandse herkomst en van ouders van Nederlandse origine. Met name in blok A (georganiseerde activiteiten in clubverband) is het verschil groot. Ruim de helft van de kinderen van allochtone ouders neemt aan geen enkele activiteit deel in blok A, tegen rond een derde van de kinderen van autochtone ouders. Worden de activiteiten in blok B er aan toegevoegd, wordt dit verschil al kleiner. Dit komt vooral doordat allochtone ouders even vaak gebruik maken van de BSO als autochtone ouders; de BSO wordt in Rotterdam over het algemeen veel meer gebruikt dan in het landelijk onderzoek. Blijkbaar speelt in de stedelijke context de buitenschoolse opvang een belangrijker rol in de participatie en integratie van kinderen. Als tenslotte blok C bij de analyse wordt betrokken, is het verschil in de mate van participatie tussen kinderen van autochtone en allochtone ouders volledig verdwenen. Dit komt vooral doordat kinderen van allochtone ouders relatief veel deelnemen aan activiteiten in religieus verband.

Wat is het aantal kinderen dat niet participeert om financiële redenen en wat zijn andere redenen voor niet-participatie?

	Rotterdam	Nederland	
	<120%	<120%	>=120%
<i>Geen deelname aan een vrijetijdsactiviteit vanwege financiële redenen</i>			
In procent van kinderen die nergens aan deelnemen (blok A+B)	57%	48%	25%
In procenten van alle kinderen	49%	29%	10%
Aantal kinderen dat om financiële redenen nergens aan deelneemt (blok A+B) *)	**)	65.800	51.500
Aantal kinderen dat om financiële redenen aan minstens één activiteit uit blok A+B niet deelneemt *)	22.000	124.000	122.000

*) Blok A: Kind zit op sport (inclusief zwemles), scouting of Jong Nederland, culturele activiteiten of hobbyclubs en dergelijke

*) Blok B: Kind neemt minimaal één keer per week deel aan sportactiviteiten georganiseerd door wijk- of buurthuis of gemeente of aan extra activiteiten op de buitenschoolse opvang (BSO) of aan buitenschoolse activiteiten

**) Het aandeel kinderen in Rotterdam dat volgens deze definitie nergens aan deelneemt is bijzonder laag (0,2%); een extrapolatie naar aantallen is daarom niet zinvol. Dit komt voornamelijk doordat het aandeel kinderen dat vanwege financiële redenen niet deelneemt aan activiteiten in het kader van de BSO relatief laag is. Dit terwijl deelname aan activiteiten in het kader van de BSO in Rotterdam duidelijk groter is dan in het landelijke onderzoek.

In Rotterdam is het aandeel kinderen in huishoudens met een laag inkomen dat om financiële redenen niet participeert volgens de definities in blok A en B bijna tien procentpunt hoger dan landelijk (57 om 48%). Landelijk gezien ligt dit percentage bij huishoudens met een bovenminimaal inkomen op 25%. Het betekent dat in Rotterdam bij bijna de helft van alle kinderen in een huishouden met een minimuminkomen (49%) financiële redenen een rol spelen bij niet-deelname aan bepaalde activiteiten. Landelijk ligt dat aandeel iets beneden de 30%. Bij de huishoudens met een bovenminimaal inkomen ligt het percentage landelijk op 10%.

Bij kinderen van ouders met een buitenlandse achtergrond spelen financiële motieven bij niet-deelname veel vaker een rol dan bij kinderen van oorspronkelijk Nederlandse ouders. Van de eerste groep geeft 57% aan dat financiële redenen een rol spelen, tegen 44% van de tweede groep. Dit houdt verband met het feit dat ouders van buitenlandse origine gemiddeld meer kinderen hebben, en vaker ook jongere kinderen in het gezin. Bij kinderen in de leeftijd van 5 tot 12 jaar spelen financiële redenen vaker een rol in niet-deelname aan maatschappelijke activiteiten dan bij oudere kinderen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, simpelweg omdat kinderen in de oudere leeftijdscategorie veel minder (willen) deelnemen aan deze activiteiten. Verschillen in inkomenshoogte spelen geen rol: er is geen verschil te constateren tussen de maandelijkse inkomsten van autochtone of allochtone ouders. Verschillen in uitgavenpatronen, die een rol zouden kunnen spelen, zijn niet onderzocht.

3.7.9 Financiële ondersteuning voor de participatie van kinderen

De mate waarin de minimahuishoudens financieel worden ondersteund bij de participatie van hun kinderen staat samengevat in de volgende tabel.

Tabel 3.16 Mate van financiële ondersteuning

	Percentage	Totaal (N=)
Buitenschoolse opvang (BSO)	51%	80
Sportclubs	28%	248
Zwemles	11%	656
Contributie en materiaal clubs	8%	277

De meeste financiële ondersteuning wordt verstrekt in het kader van de BSO en aan ruim een kwart van de huishoudens voor deelname aan sportclubs. De belangrijkste bron in deze is SoZaWe. Uit de voorgaande en de volgende tabel komt echter naar voren dat lang niet alle respondenten waar geld een rol speelt bij het niet participeren van hun kinderen ook daadwerkelijk een succesvol beroep doen op financiële ondersteuning.

3.7.10 Bekendheid en gebruik van voorzieningen ten behoeve van de participatie van kinderen

De Rotterdampas en de Toelage voor kinderen tussen de 4 en 18 jaar van SoZaWe blijken de meest bekende voorzieningen te zijn onder de onderzochte huishoudens. Verschillen tussen de inkomensgroepen zien we bij zwemles en BSO (geld speelt een grotere rol bij niet-bijstandshuishoudens) en bij onvoldoende sporten in het algemeen (vaker bij kinderen uit bijstandshuishoudens). In Rotterdam liggen de percentages iets hoger dan landelijk (Jehoel-Gijsbers, p. 65), maar dit verschil kan ook veroorzaakt worden door de ongelijke tijdstippen van dataverzameling (Rotterdam 2009 en landelijk een jaar eerder). Een overzicht van het gebruik van de verschillende voorzieningen in Rotterdam op het gebied van participatie van kinderen uit gezinnen met een minimuminkomen staat hieronder:

Tabel 3.17 Gebruik voorzieningen

	Percentage	Totaal (N=)
Jeugdvakantiepaspoort (tot 12 jaar)	82%	319
Rotterdampas	67%	498
Toelage SoZaWe	43%	498
Stichting Leergeld	5%	498
Jeugdsportfonds	2%	498

Het overgrote deel van de respondenten zegt in het bezit te zijn van het door de basisscholen verstrekte Jeugdvakantiepaspoort voor hun kind(eren). Bij iets meer dan tweederde is dat het geval voor de Rotterdampas en bij iets minder dan de helft voor de toelage van SoZaWe. Van de andere twee voorzieningen (Stichting Leergeld en het Jeugdsportfonds) is het gebruik laag. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de geringe bekendheid ervan. Bijstandsgerechtigden ontvangen vaker de kindertoelage van SoZaWe en zijn ook vaker in het bezit van de Rotterdampas dan respondenten met een ander inkomen. Bij het gebruik van de overige voorzieningen zijn er geen noemenswaardige verschillen tussen de twee inkomensgroepen.

BIJLAGEN

Overzicht respons en non-respons enquête ‘participatie van kinderen’ (in percentages)

	Bestand 1 (WWB) N=600	Bestand 2 (niet-WWB) N=850	Bestand 3 (niet-WWB) N=1200	Totaal N=2650
Geslaagd	37,0%	25,5%	6,4%	19,5%
Niet bereikt	40,8%	19,4%	24,3%	26,5%
Geen kinderen in leeftijdscategorie	0,0%	0,0%	1,6%	0,7%
Geen doelgroep i.v.m. inkomstenbron	0,0%	0,0%	18,3%	8,3%
Technische non-respons	20,2%	51,3%	46,5%	42,1%
Non-respons	2,0%	3,8%	2,8%	2,9%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Technische non-respons				
Telefoonnummer niet in gebruik	14,0%	36,5%	33,9%	30,2%
Fout telefoonnummer (verkeerde persoon)	5,5%	13,0%	11,9%	10,8%
Taalproblemen	0,7%	1,1%	0,3%	0,7%
Overleden	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%
Langdurig afwezig in onderzoeksperiode	0,0%	0,5%	0,4%	0,3%
Totaal	20,2%	51,3%	46,5%	42,1%
Non-respons				
Te druk/geen tijd	0,2%	0,4%	0,2%	0,2%
Geen zin	0,8%	1,3%	0,3%	0,8%
Principieel	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%
Telefonische weigering	0,0%	0,0%	0,3%	0,2%
Gezondheidsproblemen	0,0%	0,2%	0,1%	0,1%
Overige persoonlijke omstandigheden	0,3%	0,4%	0,2%	0,3%
Ziet nut onderzoek niet in	0,2%	0,1%	0,4%	0,2%
Onderwerp interesseert niet	0,3%	1,2%	0,9%	0,8%
Geen reden willen geven	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Weigering tussentijds (afgebroken)	0,0%	0,1%	0,3%	0,2%
Totaal	2,0%	3,8%	2,8%	2,9%

Kenmerken van de respondenten enquête 'participatie van kinderen'

Samenstelling huishouden

	Aantal	Percentage
Alleenstaand met kinderen	392	79%
Paar met kinderen	105	21%
Wil niet zeggen	1	0%
Totaal	498	100%

Geboorteland respondent

	Aantal	Percentage
Nederland	158	32%
Ned. Antillen/Aruba	35	7%
Suriname	86	17%
Turkije	39	8%
Marokko	42	8%
Kaapverdische Eilanden	25	5%
Anders	113	23%
Totaal	498	100%

Geboorteland vader

	Aantal	Percentage
Nederland	129	26%
Ned. Antillen/Aruba	34	7%
Suriname	96	19%
Turkije	44	9%
Marokko	42	8%
Kaapverdische Eilanden	29	6%
Anders	124	25%
Totaal	498	100%

Geboorteland moeder

	Aantal	Percentage
Nederland	136	27%
Ned. Antillen/Aruba	36	7%
Suriname	94	19%
Turkije	43	9%
Marokko	43	9%
Kaapverdische Eilanden	28	5%
Anders	118	24%
Totaal	498	100%

Geboorteland totaal (herkomst)

	Aantal	Percentage
Nederland	125	25%
Ned. Antillen/Aruba	35	7%
Suriname	100	20%
Turkije	44	9%
Marokko	43	9%
Kaapverdische Eilanden	29	6%
Anders	122	24%
Totaal	498	100%

Etniciteit

	Aantal	Percentage
Autochtoon	125	25%
Allochtoon	373	75%
Totaal	498	100%

Totaal netto inkomen per maand van het huishouden

	Aantal	Percentage
< 1200 euro	392	79%
1200 – 1350 euro	75	15%
1350 – 1560 euro	14	3%
> 1560 euro	5	1%
Wil niet zeggen	12	2%
Totaal	498	100%

Soort inkomen

	Aantal	Percentage
Inkomen uit werk	112	23%
Inkomen uit bijstandsuitkering	299	60%
Inkomen uit andere uitkering	47	9%
Inkomen uit werk en uitkering	35	7%
Wil niet zeggen	5	1%
Totaal	498	100%

Inkomensgroep

	Aantal	Percentage
Bijstand	299	60%
Niet-bijstand	199	40%
Totaal	498	100%

Kenmerken van de kinderen enquête 'participatie van kinderen'

Aantal kinderen in het huishouden (5-18 jaar)

	Aantal	Percentage
1 kind	266	53%
2 kinderen	161	32%
3 kinderen	43	9%
4 kinderen	24	5%
5 kinderen	4	1%
Totaal	498	100%

Leeftijd van de kinderen

	Aantal	Percentage
5 jaar	36	4%
6 jaar	50	6%
7 jaar	43	5%
8 jaar	69	8%
9 jaar	54	7%
10 jaar	65	8%
11 jaar	59	7%
12 jaar	72	9%
13 jaar	76	9%
14 jaar	76	9%
15 jaar	77	9%
16 jaar	79	10%
17 jaar	77	9%
Totaal	833	100%

Geslacht van de kinderen

	Aantal	Percentage
Jongen	432	52%
Meisje	401	48%
Totaal	833	100%

Schooltype kinderen

	Aantal	Percentage
Basisschool	404	48%
VMBO	205	25%
Havo	57	7%
Vwo	33	4%
Brugklas VMBO/Havo	25	3%
Brugklas Havo/Vwo	10	1%
Speciaal Voortg. Onderwijs	28	3%
MBO	63	8%
HBO	5	1%
Geen	3	0%
Totaal	833	100%